

וארט מהאור החיים הק'

רפואת נגע למעלה מדרך הטבע

בְּדָד יֵשֵׁב מַחוּץ לַמְחִנָּה מוֹשְׁבוֹ (יג, מו).

איש שנגע צרעת פשטה בו - נצטוינו לשלחו אל מחוץ לג' מחנות, כמאמר הכתוב בפרשתנו (תזריע יג, מו) "בדד ישב מחוץ למחנה" עד כדי כך - בדד - שאסור בשאילת שלום כמנודה גמור.

שבעת ימים ציוטה עליו התורה להיות סגור ומסוגר - דברים נפלאים כתב בזה רבינו האור החיים הק' ונביא דבריו בקצירת האומ"ר:

בדרך הטבע מתהווה הצרעת מעפשות וזיהום הגוף, והתגברות המרה שחורה בנפש, - כתוצאה מהעצבות וצרות הלב ושממון השכל - נעשה רושם (נגע צרעת) בבשרו. והרפואה הטבעית לכך היא, שירחיק את עצמו מכל מיני דברי עצבות ושאר מרעין בישין, ולהתעסק אך ורק במילי דשמחה ובעניינים המרחיבים את לבו אדם ומשמחים אותו. והנה כשהאדם לוקה בנגע הצרעת - יכול לומר אך מקרה היא - חולי טבעי הוא זה, וכשיאמר לו שקיבל זאת ביושר בקבלת שכר על הלשון הרע שדיבר ופטפט, לא יאמין ולא יצדיק הדברים - ויאמר לאמר אך דברי הבל הוא זה.

לכך ציוה ה' את המצורע שיסגר, ישב בדד ובגדיו יהיו פרומים וכו' בדברים המביאים את האדם לידי עצבות. שבדרך הטבע המה גורמים היפך הרפואה - ואדרבה יולידו את הנגע מחדש. אמנם כאשר יראה האדם שהגם שעשה דברים נגדיים אלו - ע"י שהרהר בתשובה והתודה על חטאתו - נתרפא, בזה ידע בהוכחה ברורה שלא בא לו הנגע במקרה אלא בגין שדיבר לשון הרע, עכ"ד (אההה"ק ריש מצורע) יעו"ש באריכות.

בספה"ק מאור ושמש ממתיק את דבריו הק' בתוספת נופך מדיליה, ואומר שע"י עשיית תשובה ועזיבת החטא "דרך הטבע" היא, שיתרפא, שהחרטה והתשובה מביאים את האדם לידי שמחה, וכה כתב: לכך ציוה ה' את המצורע - לישב בדד "שבודאי כשהאדם מתבודד לבדו יוכל לפשפש במעשיו היטב, ולשבר את לבו באמת בהכנעה גדולה - וזהו טהרתו". וממשיך לאמר: "אבל זאת היא האמת, מי שמשבר את לבו בהכנעה גמורה לפני הבורא ית", ש, בודאי יבוא לו שמחה גמורה מזה ההכנעה" עכ"ד יעו"ש.

וציווה הכהן - וטהר

בהיבט נוסף, י"ל האיך מתרפא האדם ע"י שיבתו בדד ושאר מילי דעצבותא, עפ"י המסופר על הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע, שפעם אחת בא אליו יהודי שהיה לו חולי כבד בריאותיו, להזכירו לפניו ולבקש רפואה, שאלו הרה"ק "האם מעשן הנך"?! השיב החולה - חס ושלום הרי הרופא אסר עלי זאת בכל תוקף - שמסכן את בריאותי, נענה אליו הדברי חיים - מצוה אני עליך לעשן!, וכך עשה, ונתרפא.

שוב בא מעשה בחולה מסוכן שחלה בחולי הנ"ל, ורצה להיכנס אל הקודש פנימה אל "הדברי חיים", אמר לו ה'משמש בקודש' למה לך לטרוח ולהמתין עדי יגיע תורך להיכנס, אך זה לפני כחודש ימים היה חולה שהיה חולה במחלתך, וציוה לו רבינו מצאנז - "לעשן!", ונתרפא.

עשה החולה כמו שהגיד לו ה'משמש', וכמובן שע"י שעיטן - כבד עליו חליו והתדרדר מצבו.

תיכף ומיד בא אל הקודש פנימה אל מרן הרה"ק מצאנז זצ"ל, וסיפר לו דברים כהווייתם, גער בו הדברי חיים "היתכן כזאת לסכן את בריאותך ע"י עישון, הלא כל בר-דעת יודע שהעישון מזיק לריאות?!", והוסיף לו הדברי חיים בתוך כדי דיבור - עכשיו אני מצוה לך "לעשן" ותתרפא, וכך הוי.

למדים אנו מעובדא זו, שכשאדם גדול מצוה לאדם, אפי' דבר המנוגד לטבע - מתרפא הוא ע"י כן, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר כשהקב"ה מצוה לאדם לעשות פעולה מסוימת כגון בעניינינו "לישב בדד" אע"פ שמדרך הטבע - לעורר ולהגביר את הנגעים, אבל מכיון שציוה כן השי"ת - יתרפא.

וזהו שסיים האור החיים הק' "כאשר יראה האדם שהגם שעשה דברים נגדיים אלו - ע"י שהרהר בתשובה והתודה על חטאתו - נתרפא, בזה ידע בהוכחה ברורה שלא בא לו הנגע במקרה אלא בגין שדיבר לשון הרע" ודו"ק.

הנודע על הלכות לשון, כנס לבית הגאון רבי מרדכי קלאצקי - הרב דלידא כדי לקבל הסכמתו לספר. גער בו הרב: "אברך צעיר שכמוך רוצה לחבר ספר על ההלכות החמורות של איסור לשון הרע, הרי זה מגוחך" וסירב לתת את הסכמתו.

כשיצא החפץ חיים מבית הרב לידא, פגש באחיו של הרב, שהיה דיין דמתא, אמר לו הדיין: אל תתעצב, כי כך היא דרכו של אחי הרב לגעור ולנזוף..."

מיד נענה הפץ חיים ואמר: "חס וחלילה, אין זה נכון, הרב לא גער בי, ואדרבה, הרב צדק בדבריו. אכן אין זה ראוי לאברך צעיר לחבר ספר כזה".

חזר הדיין ונכנס לבית אחיו הרב וסיפר לו אודות צדקותו של החפץ חיים וגודל זהירותו מלקבל לשון הרע על הרב. מיד קרא הרב את החפץ חיים אל חדרו ונתן לו בשמחה את הסכמתו לספר.

[ויש לציין שבהסכמת הרב [הנ"ל] מלידא לספר "חפץ חיים" מרמז זאת בדבריו, וז"ל: "והרב המחבר יפה דורש ונאה מקיים"]

טללי אורות - בפרשתנו

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		מי יורק		לונדון	
כניסת השבת	אילת השבת	כניסת השבת	אילת השבת	כניסת השבת	אילת השבת	כניסת השבת	אילת השבת	כניסת השבת	אילת השבת
18:25	19:39	18:40	19:41	19:06	20:15	20:37	19:24	20:32	20:53

מחברים
את חייהם!
הגהות רבות נבית עוז אהרן - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com להצטרפות:

מחברים
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפרי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הרוקנס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 1 • נתניה: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

קו 'מחברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

הַנְּנֵעַ לֹא פָּשָׂה:

מה היה הפתרון המפתיע למכת העכברים העיקשת?! - סיפור בן זמננו על כחה של נתינת חומש לצדקה, הסכיתו ושמעו:

יוצא מהבית, אף פעם לא חופפות לשעות שלו, אבל הפעם בורא עולם ריחם עליי, ונפגשנו, והוא שאל אותי: "מה שלומך? מה נשמע?" סיפרתי לו על המצב הנורא אצלי בבית, והוא אמר לי: "תשמע, פה קרוב, בבית הכנסת הסמוך, לומדים עכשיו שיעור תורה. נחכה שהרב יגמור את השיעור, ותשאל אותו מה הוא אומר על זה."

הנהנתי, אף על פי שלא כל כך הבנתי איך העניין של העכברים קשור אליו, הלכנו לשם והוא אמר לי, "בוא ניכנס, תקשיב קצת, תיהנה". לא היה לי משהו אחר לעשות בזמן שאני מחכה, אז נכנסנו לשיעור, ובדיקו אז, כמה שניות אחרי שנכנסתי, הרב התחיל לספר סיפור מהגמרא, על רבי פנחס בן יאיר שהזדמן לעיר אחת, ותושבי העיר באו אליו בבקשה שיושיע אותם ממכת העכברים שפקדה את עירם. קרא רבי פנחס לכל העכברים וביקש מהם שישפרו לו מדוע הם אוכלים מהתבואה, והם ענו לו שהתושבים אינם מקפידים על מעשרות, ולכן ניתנה להם רשות לקחת את המעשר משדותיהם.

אחרי השיעור ניגשתי לרב, ושאלתי אותו מה לעשות נגד העכברים אצלי בבית. הרב אמר לי: "שמעת את הסיפור. תן עשרים אחוז לצדקה, והעכברים יעזבו אותך."

"אבל למה לתת צדקה?" טענתי. "מי שאין לו כסף, שילך לעבוד. הוא ירוויח, ויהיה לו. מה זה קשור אליי שאין לו כסף?"

למרבה הבושה, עד אז לא נתתי אגורה אחת לצדקה. שום ארגון משום סוג לא קיבל ממני פרוטה. אני עובד, ואני קונה בכסף בשביל עצמי. מה פתאום לתת ממנו לאחרים, שלא עבדו עליו? והנה עכשיו לא הייתה לי ברירה, וזה היה לי קשה מאוד מאוד. הרב אמר שיש בתורה מצווה לתת צדקה, ושה' אוהב אותי ומראה לי שהוא מחכה לצדקה שלי.

השתכנעתי, אבל שאלתי, "למה עשרים אחוז? למה לא מספיקים עשרה?"

"עשרה אחוזים זה בשביל שלא תהיה עני, אבל עכשיו אתה צריך ישועה. אתה צריך סגולה, פתרון למצב, ולכן עשרה אחוזים זה לא מספיק. אתה יכול לתרום את העשרים אחוז לבית המדרש פה, יש כאן כולל של אברכים וזו צדקה מהודרת". ראיתי בעצמי איך הרוח מעיפה את החלונות של המבנה, והקרונות כולו עושה רושם עני ודל, אבל רציתי להיות בטוח שהרב לא מדבר רק בעד עצמו. הרי זה הכולל שלו, אז בטח שהוא ישמח לקבל ממני כסף. אמרתי, "ואם אתן את העשרים אחוז למישהו אחר, זה יעזור?" והוא אמר לי, "כן!"

באותו לילה היה שיא הסיוט. איני רוצה לגרום פה למישהו לבחילות, ולכן אחסוך מכם את התיאורים. המפגש עם העכברים היה בלתי נסבל לחלוטין, ומיד בבוקר החלטתי להביא את המעשר לצדקה. נזכרתי ביהודי שהוא אברך כולל, ויש לו בית מאוד מאוד פשוט. הוא חי בצניעות ומפרנס את המשפחה שלו בקושי. הלכתי אליו, ונתתי לו את כל העשרים אחוז מהמשכורת האחרונה שלי.

באותו יום לא עבדתי. אני חוזר הביתה אחרי שנתתי את הכסף, פותח את הדלת, ומגלה חמישה חבר'ה, הלא הם העכברים שמיררו את חיי בחודש האחרון, וכולם כבר לא יכולים להזיק. פיניתי אותם החוצה, ושוב לא הגיעו אליי עכברים. הסיפור נגמר!

בעצם, זה לא מעשר, זה חומש. אני נותן עשרים אחוז, ולא מפסיד כלום. ההפך הגמור הוא הנכון: אחרי שאני נותן יש לי תחושה טובה, רוגע ושלווה. אני מרגיש איך הקב"ה הולך איתי לכל מקום, ומזכיר לי שהוא נמצא.

(גליון השנחה פרטית)

לפני חמש שנים, ערב אחד ערכתי קנייה גדולה בצרכנייה. מילאתי סל בשווי של שמונה מאות שקלים, לקחתי מונית עם כל הכבודה, והרגשתי עם זה ממש טוב. היה לי נעים לדעת שאני עובד ומרוויח, ויכול לפרגן לעצמי את כל השפע הזה.

כשנכנסתי הביתה, כבר היה מאוחר מאוד בלילה. חילקתי את כל המוצרים לארונות ולמדפים המתאימים, וסגרתי את הארונות כמו שצריך. רגע לפני שאני הולך לישון, אני שומע קרקור מכיוון הארון. זה היה משונה מאוד. הן רגע קודם לכן הכנסתי לשם מוצרים חדשים, ולא ראיתי שום דבר חשוד, ועכשיו, פתאום משהו זו שם.

הייתי עייף כל כך, שלא היו לי כוח וסבלנות לבדוק את העניין, והלכתי לישון.

בבוקר ניגשתי לארון כדי להוציא קפה, וגיליתי שהחבילה של הפתיתים פתוחה. דווקא לגבי החבילה של הפתיתים, היה זכור לי שבדקתי שהיא סגורה היטב. לא היה לי כל ספק בכך שהיא נפתחה בהיותה בארון. אולי יש שם סכין, ובדיקו החבילה התחככה בסכין ונשרטה? לא הגיוני כל כך, אבל גם לא מופרך לגמרי. ואם יש סכין, אוציא אותה, שלא תגרום לי לנזקים נוספים.

פיניתי את המדף, הורדתי את כל המוצרים אל השיש, ואז שמתי לב ללכלוך מוזר, לא מהסוג שאני רגיל לנקות מפעם לפעם. זה כבר היה ממצא ששווה התייחסות, והחלטתי לברר את העניין.

אני עובד באחת מרשתות המזון הגדולות, ושם פוגש כל מיני חברים לעבודה, וגם לקוחות. מישהו מהם בוודאי יוכל להחכים אותי. שאלתי פה ושם, עד שהוברר, כי אין כל ספק כי החבילה הפתוחה, כמו הלכלוך המוזר, אינם אלא תוצאה של ביקורו של עכבר.

התקשרתי לבעל הבית של הדירה שאני שוכר, והתלוננתי על הביקור. בחוזה השכירות שחתמנו היה כתוב במפורש, שרק אני מחליט אילו אורחים להכניס אליי הביתה. לעכברים אין כניסה בשום אופן. בעל הבית הרגיע אותי שהוא כבר מסדר את הכול, ושלה אותי לקנות על חשבוננו מלכודות דבק שתתפוסנה את העכבר או העכברים, אחת ולתמיד.

הנחתי את המלכודות במקומות המתאימים, אבל שום עכבר לא נלכד, והכי גרוע - בטעות תקעתי אני את רגלי שלי בתוך מלכודת אחת כזאת. אה, זה דבק באמת חזק! כמה הייתי צריך לעבוד כדי לגרד אותו מהנעל שלי...

המשכתי להתיעץ עם חברים, והם אמרו לי לשים רעל, שנראה כמו אבקה בכל מיני צבעים. הריח שלו מושך את העכברים, וכך הם טועמים ממנו ולא מספיקים ליהנות מהטעם... קניתי ופיזרתי בכל מקום אפשרי ולא אפשרי. כדי לצאת ידי חובת כל הדעות, שילבתי בין הדבק לרעל, ופיזרתי את הרעל על המלכודת.

זה לא עזר! התברר שיש לי כאן מלחמה עם צוות של עכברים, שכנראה מגלים אחד לשני את כל הסודות. ראיתי בעיניים עכבר שמתקרב למלכודת ועוקף אותה! שום דבר לא קרה לו, רק לי עלה הדם לראש. העכברים כבר הפכו מאורחים לבני בית. הם נכנסו לכל מקום, אפילו למיטה שלי.

חודש שלם ארך הסיוט הזה. במצרים היה רק שבוע אחד של מכת צפרדע, ואני חייתי עם העכברים ארבעה שבועות בלתי אפשריים.

החברים הצטערו בצערי, וכל אחד הפריח איזו בדיחה על חשבוני. הציעו לי לשים כלוב, ובאמת שמתי. בתקופה הזאת עשיתי דוקטורט בכל מה שקשור למלחמת האדם בעכבר.

יום אחד פגש בי שכן. כמעט לא יוצא לנו להיפגש, כי השעות שבהן אני

התברר שיש לי כאן מלחמה עם צוות של עכברים, שכנראה מגלים אחד לשני את כל הסודות. ראיתי בעיניים עכבר שמתקרב למלכודת ועוקף אותה! שום דבר לא קרה לו, רק לי עלה הדם לראש. העכברים כבר הפכו מאורחים לבני בית. הם נכנסו לכל מקום, אפילו למיטה שלי.

חודש שלם ארך הסיוט הזה. במצרים היה רק שבוע אחד של מכת צפרדע, ואני חייתי עם העכברים ארבעה שבועות בלתי אפשריים. החברים הצטערו בצערי, וכל אחד הפריח איזו בדיחה על חשבוני. הציעו לי לשים כלוב, ובאמת שמתי. בתקופה הזאת עשיתי דוקטורט בכל מה שקשור למלחמת האדם בעכבר.

וְרָאוּ הַכֹּהֵן:

כשהקהל בורח והחזן 'המהולל' נשאר לבד, הגאון רבי איסר זלמן מלצר מגלה חמלה נדירה, ומלמד לקח על חשיבות בין אדם לחברו:

רוחם של האנשים שנקלעו לסביבתו. "קולו עבה כמותניו" הגדיר פעם יהודי שנון את ה"חזן", שלא אבה להשכיל, כי עם קול עבה וצרוך כשלו ייטיב לעשות אם ישמיע את קולו בעליה לתורה ותו לא.

בשבת זו חל ה"אראצייט" של אמו, ולגבאי לא נותרה ברירה אלא למלא את בקשתו לעבור לפני התיבה. כבר בליל שבת זכו שכניו לשמוע את החזן הדגול מתכונן בדחילו ורחימו להופעתו הגדולה בבית הכנסת. שוב ושוב היה מגביה את קולו האדיר ולאחר מכן שואל את בני ביתו "הפעם היה יותר טוב, לא כך?" כאשר אחז החזן בתפילת "קווה אל ה'", לא נותר איש בבית הכנסת... המתפללים נפלטו בזה אחר זה מבית הכנסת. אלו שמקום ישיבתם סמוך לתיבת החזן, מיהרו החוצה בחופזה ושפשו את רקותיהם במרץ תוך שאיפת אוויר עמוקה.

עם קהל המתפללים נמנה יהודי זקן שליבו הָמָה רחמים על החזן המסכן, שעוד מעט קט יסיים את תפילתו, וכאשר הוא יצפה לקבלת "יישר כח" מהקהל, הוא יגלה כי חלק ניכר מתפילתו הושמע לאוזניו של זקן אחד בלבד ומלווהו.

ברגע שסיים החזן את תפילתו, טפח הזקן בידו על גבו הרחב של ה"חזן", הפטיר לעברו "יישר כח" לבבי והודה לו בחום על התפילה המרתקת שהואיל להעניק בטובו לקהל המתפללים.

ה"חזן" שכה התרגש מן המחוהו, ניצל את ההזדמנות, ותוך רגעים מספר הכין את עצמו שנית לאמירת קטעי חזנות, כשהוא אומר: "אם הרב כל כך נהנה, אשמח מאד לכבדו בעוד קטעי חזנות שלא הספקתי להשמיעם לפני הקהל...". כך עמד היהודי המבוגר, הלא הוא הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, במשך שעה ארוכה, בלא להראות סימני קוצר רוח או רוגז כל שהם, אלא אדרבה, עודד את החזן והרעיף טללי תשבחות על תפילתו הערבה.

יהודי נכבד, ירושלמי, קורא וותיק של הגליון, שלח אלינו חבילה עבה של דפים שבתוכם מסתתרים עשרות עובדות והנהגות מופלאות מגדולי ישראל, שלא התפרסמו מעולם. ביניהם סיפור זה, הממחיש את עדינות נפשם של גדולי ישראל.

(גליון מאורות הדרך היומי)

יהודי נרגש עמד לבדו מול תיבת החזן ונשא את קולו ברמה. קולות השירה והזמרה של תושבי השכונה שזה מכבר התכנסו בביתם לסעודת השבת, חדרו לבית הכנסת דרך החלונות המקומרים, והתמזגו בחלל עם קולו של החזן. מפעם לפעם נושא היה החזן את קולו ברמה ופורש את ידיו לצדדים בתיאום מושלם לכוונת התפילות שיצאו מפיו.

"נשמתי כל חי תברך את שמך", נשמעה אנחת רווחה בקולו. מאז ומתמיד נוהג היה לזמר לעצמו מילות תפילה זו, לאחר השמעת קטע ארוך וקשה. מילותיה היפות של התפילה הביאו מרגוע נפשו. "אילו פינו מלא שירה כים ולשונו רינה כהמון גליו" ניגן החזן בעליצות. לא קשה היה להבחין כי הוא מתכוון לקולו האדיר ולשונו המתרוננת בחדווה.

על פי תנועותיו המחושבות ניתן היה להבין כי נמנה הוא על גדולי החזנים. בתחילת "קדושה" רעם קולו האדיר ומילא את הפינות ואת הסדקים בבית הכנסת, ובקול חוצב יצאו מפיו המילים "נקדישך! ונעריצך!" תוך הפסקה דרמטית בין מילה למילה, כדי להדגיש את עוצמת הקדושה וההערצה.

לקראת סיום "קדושה" נעצמו עיניו, ובעודו מרכין את ראשו בעצב הסתלסלו באיטיות מילות התחינה מבעד טלית הצמר. בכשרון רב הצליח החזן לשלב תוגה ותחינה בהשמעת קול דקי, כאשר על עיניו ניכר כי הוא מתכוון לבטא ברגע זה את בקשתו של עם שלם מזה אלפי שנים: "מתי תמלוך בציון? בקרוב!".

צעדים ספורים מאחורי החזן עמד יהודי זקן עטור טלית, והשמיע קולות התפעלות נרגשים מן הניגונים ומן הסלסולים שעלו מקדמת בית הכנסת. הוא, ומלווהו, והחזן, היו היחידים ששהו בבית הכנסת. מעולם לא תפסה החזנות בלבו מקום של כבוד, אך הפעם היו פני הדברים שונים לחלוטין. "על בין אדם לחבירו, אפילו אין יום הכיפורים מכפר" לאט היהודי הזקן למלווהו, והמשיך להשמיע קולות הערצה לנגינתו של החזן.

כבר מספר שעות שקולו של החזן נישא ברמה בבית הכנסת. לא הכל חיבבוהו. היה זה יהודי גבה קומה, כתפיים חסונות וגבינות עבות השלימו את דמותו המאיימת. מאז ומעולם סבור היה הלה כי אין חזן כמוהו בכל הארץ. בכל הזדמנות שהתרגשה בפניו היה 'נאות' להשמיע "קטעי חזנות" למורת

כאשר אחז החזן בתפילת "קווה אל ה'", לא נותר איש בבית הכנסת... המתפללים נפלטו בזה אחר זה מבית הכנסת. אלו שמקום ישיבתם סמוך לתיבת החזן, מיהרו החוצה בחופזה ושפשו את רקותיהם במרץ תוך שאיפת אוויר עמוקה.

עם קהל המתפללים נמנה יהודי זקן שליבו הָמָה רחמים על החזן המסכן, שעוד מעט קט יסיים את תפילתו, וכאשר הוא יצפה לקבלת "יישר כח" מהקהל, הוא יגלה כי חלק ניכר מתפילתו הושמע לאוזניו של זקן אחד בלבד ומלווהו.

וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יָמוּל:

עצתו המחוכמת והיצרית של הגה"צ מנייטרא אין לחול את הילד רק ביום השמיני, למרות דרישת האב להקדים:

שכתוצאה מכך ימול התינוק על ידי הנכרי? ענה לו רבי מיכאל בער בפיקחות: 'אל לך להתיימשך כל כך מהר, יש לי בשבילך עצה נפלאה שתצא מורוח מכל הצדדים! אתה תגיד לאב שהחלטת ליענות לדרישתו ותעשה את הברית ביום הראשון, ולמעשה, במעמד הברית תעשה את עצמך כאילו אתה מוהל את התינוק, אך בפועל לא תעשה כלום, הכל יתפעלו עד מאוד מגודל המומחיות שלך וזריות ידך עד כדי כך שהתינוק לא בכה כלל, וקרנך יעלה מעלה מעלה, ולמחרת ביום השני תאמר לאבי הילד שאתה צריך לבוא להחליף את התחבושת, ואז תעשה את הברית כדת וכדין!', הרב הודה לרבי מיכאל בער על עצתו הנפלאה, ואכן עשה כדבריו והצליח יפה למעלה מן המשוער. ע"כ המעשה.

ואפשר לרמז ענין זה בפסוק (קהלת יא ב) 'תָּן חֶלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לְשִׁמוֹנָה, פִּי לֹא תִדַּע מַה יִּהְיֶה רֵעֶה עַל הָאָרֶץ', דהיינו שיעשה את עצמו ביום השביעי כאילו הוא מל, אך בפועל יעשה המילה ביום השמיני, כי לא תדע מה רעה יהיה על הארץ', שאם לא יעשה כן נפיק מיניה חורבא, שימול התינוק קודם זמנו על ידי נכרי.

(גליון המאיר)

סיפר הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א:

בתקופה שהיתה ישיבת נייטרא בעיר סאמערוויל, הגיע פעם אחת רב העיר אל ראש הישיבה, הגה"צ רבי מיכאל בער ווייסמאנדעל זצ"ל, וביקש ממנו עצה כדת מה לעשות, היות ואחד מבני קהילתו הזמינו למול את בנו ביום ראשון הבא, וכאשר דבר עמו נודע לו שהתינוק נולד רק ביום שני, הוא ניסה להסביר לאבי הבן שאי אפשר למול לפני יום השמיני, ולכן רק ביום שני יהיה אפשר לערוך את המילה, אך הלה התנצל ואמר שלא ידע מזה, ועכשיו כבר אי אפשר לו לדחות את הברית, כי כבר הזמין את כל קרוביו וידידיו ליום הראשון הבא, ובכלל, יותר נוח לו לעשות את הברית דווקא ביום זה שכולם פנויים ממלאכתם, וכשניסה הרב להתעקש עמו בהביר לו הלה בלשון שאינה משתמעת לשני פנים שמנוי וגמור עמו לעשות את הברית ביום ראשון, ואם הוא אינו רוצה להיות המוהל, יקרא לרופא גוי שימול את התינוק.

עתה שאל הרב את רבי מיכאל בער מה עדיף, 'האם ראוי שאלך אני ואמול את הבן ביום השביעי כדי שלפחות יהיה נימול על ידי יהודי, או שמא מוטב שאמשוך את ידי לגמרי מן הענין ואנקוט בשב ואל תעשה, אף על פי

עצות וסגולות:

דרך ה' לקבל את השבים

התשובה היא שאדם חוזר לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא שומעו ומקבל תשובתו, וכך היא דרכה של תשובה, שהאדם שב ומתחרט והקדוש ברוך הוא מקבלו, והקדוש ברוך הוא יושב על כסא הכבוד. (אלף בינה מזמור כה, ד"ה כל ארחות ה')

דבר שחטא - בו יתקן

אם עשה אדם חבילות של עברות, יעשה כנגדן חבילות של מצות (ויקרא יג טו). והנה התשובה המעלה שתייה תשובה מעין התשובה, אורו אבר שחטא בו, בו בעצמו יתקן (שמ"ר כג א) ואפשר שלזה רמזו תורתנו הקדושה 'עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל' (שמות כא כד), לרמזו דהאבר שחטא בו, בו בעצמו יתקן, דזהו התקון המועיל יותר.

(אלף בינה, אות ח"ת ד)

חשיבות ההשכמה לבית הכנסת

והנה, כשמתעורר האדם ורוצה לתקן בכל מה שפגם תקון גמור, גם ההליכה שהלך בעצמו לדבר עברה, צריך לעשות תקון גם כנגד ההליכה ההיא, והתקון הוא, שיהיה משכים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, וכשישמע מצוה וירין לה בלי שום עכבה כלל.

(אלף בינה שם)

כפי תשובתו של האדם, כך יקבל סיוע

והנה מי שתשובתו גרועה אין לו עזר וסיוע מלמעלה להחזירו בעל תשובה גמורה כראוי, כי כפי כח השב וחרטתו ועזיבת חטאו, כך תהיה לו הסייעתא מלמעלה, אם מעט מעט ואם הרבה הרבה, והאדם בכל יום ויום מוסיף דאגה ומעשים טובים על יום שעבר, כי יאמר שמה לא נתקבלה תשובתו, וכל יום מרבה בתפלות ובתחנונים לפני המקום, וכל מה שמוסיף מוסיפים לו מלמעלה קדושה וטהרה וסייעתא דשמיא, והעקר לזה היא תפלה כראוי בכל עת.

(אלף בינה, אות ת"ו ה)

יתחיל בתשובה ואז יקבל סיוע מלמעלה

דהתשובה צריך האדם שיתעורר תחלה ואחר כך הקדוש ברוך הוא מסייעו, דבאתעוררתא דלתתא אתעוררתא דלעלא (ח"א פח), וכמו שנאמר (מלאכי ג ז) 'שובו אלי ואשובה אליכם', ועל זה אמרו רבותינו וכוונם לברכה (שבת קד), הבא לטהר מסייעין אותו. דחובה על האדם להתחיל בטהרה יאחר כך מסייעין אותו.

(מעגלי צדק, אות י"ד)

פנינים על הפרשה:

גנות הקפדנות, שמקורה חכס וגאווה

או בשר כי יהיה בערו מכות אש והיתה מחית המכוה בהרת לבנה אדמדמת או לבנה. וראה אתה הכהן וגו' (ויקרא יג כד-כה). אפשר לרמוז, דבא לדבר על הקפדנות שהיא ענף הכעס, אבל הכעס הוא ברעש ורגז וקול המלה, והקפדנות היא בלי רעש ובלי רגז, רק הדבר שאינו ישר בעיניו מתעצב עליו, ופעמים מדבר על הדבר שאינו הגון עליו דברים קשים, ועמהם מעט כעס שאינו נכר שהוא כעס. ופעמים אומר דברים של הקפדה בנחת ובלי שום כעס, אבל מדבריו נכר שיש בו הקפדה, רק שומר עצמו מן הכעס, וישוה שקד שומר, שסופו, אם תשארו בו ההקפדה, יבוא לידי כעס:

והנה גם ההקפדה, אף על גב שאמרנו שהיא ענף הכעס, מכל מקום השרש העקרי שלה היא הגאווה, דמחמת שהוא גאה וחושב עצמו לדבר גדול, לפיכך הוא מקפיד תמיד, שאומר לא יאות לו כזה וכיוצא:

גם הקפדנות שורשה סן הגאווה

וזהו שאמר או בשר כי יהיה בערו מכות אש, לפי שהכעס יקרא 'אש' לזהו ממש, והקפדנות שהוא ענף ממנו יקרא מכות אש, לא האש ממש רק כויה מן האש, והיתה מחית המכוה בהרת, בא לומר כמו שכתבנו, דהשרש העקר של הקפדנות גם הוא נמשך מן הגאווה, וזהו שאמר והיתה מחית המכוה, דהינו עקר 'חיות' הקפדנות שהיא 'המכוה' הוא הבהרת, והבהרת היא אחד מחלקי הגאווה, כמו שכתבנו למעלה (פסוק ג), ובא להודיעך כיצד היא הקפדנות, והוא שאמר לבנה אדמדמת או לבנה, ובא לרמוז כמו שכתבנו, שהקפדן אינו עושה ברעש וברגז כמו הכעסן, רק מתעצב בלבו ודואג על הדברים שלא ישרו בעיניו לפי גאותו, ומדבר עליהם דברים קשים, פעמים מדבר בנחת ופעמים ברגז מעט כעס שאינו נכר. והנה, הדבר הלכן רומז לרחמים ולגנת רוח, והדבר האדם רומז לדין ועברה, וזהו שאמר, זה הקפדנות שהיא המכוה, פעמים שהיא לבנה אדמדמת דהינו שהיא בנחת ומערב עמה מעט רגז שהוא רומז לאדמדמ, ואינו אדם ממש, או לבנה דהינו שיש כל קפדנותו בנחת, שדברים דברים של קפדנות ובנחת, והכל נקרא קפדנות, שהרי נכר ששרשו גאה ונתן כח לסטרא אחרא:

גם הקפדנות שאינה ניכרת כלפי חוץ טמאה וזה שאמר וראה אתה הכהן והנה נהפך שער לבן בבהרת, דהינו כיון ששרשו קשור בבהרת שהיא הגאווה, ונהפך הלבן דהינו שיצא מ'אלהים' דקדושה לאלהים אחרים, ומי גרם כל זה, השער, הוא יצר הרע הדומה לחוט השערה, ומראה עמק מן העור, מראהו ולא מעשה, דהינו מראה גאווה שאינו נכר מבחוץ, שמסתירו ומעלימו, אבל ממש הגאווה ועצמותו, שקוע

ותקוע בו, ולפיכך צרעת תקרא של טמאה, במכוה פרחתה, דהינו בשביל קפדנות זו שהיא המכוה, פרוחה הגאווה ונקרת בו, וטמא אתו הכהן נגע צרעת היא, נגע רומז לסמא"ל, צרעת רומז לפלונית, כי הגאווה משליטה עליו סמא"ל ופלונית, ה' יצילנו מכל מיני גאווה, אמן כן יהי רצון:

(פיתוחי חותם פרשת תזריע)

תכלית המעשים טובים שאדם עושה בימי חייו

והציוע אשר בו הניגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע, ועל שפם יעטה וגו' (ויקרא יג מה). אפשר לרמוז, דידוע דהמעשים טובים שאדם עושה בימי חייו, מהם עושים לו לכוש כדי להתלבש נשמתו בצאתה מן העולם הזה, וכמו שנאמר (בראשית כד א) 'ואברהם זקן בא בנימים', 'והמלך דוד זקן בא בנימים' (מלכים א א), וכשחוטא חס ושלום, פוגם באותו לכוש ונעשה לקרעים (וזהו ח"א רכז, קסט), וידוע גם כן, שהשכינה על ראשו של אדם, כמו שנאמר (קהלת ט ח) 'ושמן על ראשך אל יחסר', וידוע גם כן, שכל עוד השרשע ברשעו וטמאתו בו, תפלתו אינה מתקבלת, ותורתו ומצותיו שעושה בעודנו רשע, הכל הולך לסטרא אחרא רחמנא לצלן:

כשהאדם חוטא מסתלקים ממנו השכינה והנשמה

וזהו שנאמר והציוע אשר בו הניגע, דהינו שמצרע מחמת העונות שבידו שמתמאים אותו כנגעים, צריך שידיע שבגדיו יהיו פרמים, דהינו אם הקדים ועשה מעשים טובים קדם חטאו והתחילו באותו עולם לעשות לו לכוש, עכשו על ידי חטאו הבגדים יהיו פרומים, וראשו שהיתה עליו שכינה, עכשו יהיה פרוע, גם הנשמה לא נותרה בו ונשאר ערם מכל, ועל שפם יעטה, דהינו צריך שיכסה שפתיו ולא יפתחם בתפלה בעודנו רשע, כי תפלתו נדחית והחיצונים לוקחים אותה, וזהו וטמא טמא יקרא, כלומר הטמא אם יקרא דהינו התפלל, לא קרא כי אם לטמא, דהינו הסטרא אחרא, כל מין למינו, והוא שלוקח תפלתו:

המחזיק ברשעותו בורח מוכנו גם היצר הטוב כל ימי אשר הניגע בו, דהינו כל עוד שמחזיק ברשעו ולא רצה לשוב, יטמא טמא הוא, דהינו מוסיפין לו טמאה מלמעלה, שהחיצונים מתדבקים בו, בדרך ישב מן הקדושה, לפי שהשכינה והנשמה מסתלקים ממנו וגם יצר הטוב ברוח יברת, אם כן נשאר בדרך, מחוץ למחנה ישראל מושבו, שאינו נמנה מכלל ישראל רחמנא לצלן:

(פיתוחי חותם פרשת תזריע)

הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א: אמר לו אותו יהודי: "אצלי לשון הרע זה כמו טיגריס! ולכן כשהגיע ה'טיגריס' לסעודה - ברחתי כל עוד נפשי בי! כי כשמדובר בשאלה של חיים ומוות - אין חברים!..."

חיים ומוות ביד הלשון

כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הִנַּעַב בּוֹ יִטְמָא וְיִטְמָא הוּא כְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבֹו (יג, מז)

האם טמאים אחרים, כגון זבים וטמאי מתים, רשאים לשבת בחברת המצורע, או שעליו לשבת לבדו ואסור לאיש לשהות בסמוך אליו?

אומרת הגמרא (ערכין טז, ב): "מה נשתנה מצורע שאמרה תורה 'בדד ישב מחוץ למחנה מושבו'? הוא הבדיל בין איש לאשתו, בין איש לרעהו, לפיכך אמרה תורה 'בדד ישב'". משמע שהמצורע חייב להיבדל מכל אדם.

ובמדרש (ויקרא רבה טז, ג) מסופר על רבי אמי ורבי אסי שלא היו נכנסים לרחוב שגר בו מצורע. ועוד מסופר שם, שכשהיה רבי שמעון בן לקיש רואה את אחד המצורעים בעיר, היה רוגם אותו באבנים ואומר לו: 'צא למקומך, ואל תזהם את הבריות'.

בספר 'אוצרות התורה' מביא על כך רעיון נפלא. אומרים חז"ל (ברכות ה, א): "אם רואה אדם שיסורין באין עליו - 'פשפש במעשיו'. כאשר באה צרה לעולם, נצטוו בני האדם לפשפש במעשיהם. הבעיה היא שהאדם נוטה לפשפש במעשיהם של אחרים, במקום לבדק את עצמו..."

בשנת תר"ח פרצה בוילנא מגפת החולירע, ורבים חללים הפילה. יהודי העיר פשפשו איש איש במעשיו, אך היו כאלה שהעדיפו להתמקד במעשיהם של אחרים... אחד מהם הופיע בביתו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל ולחש באזניו על אודות מעשיו הגרועים של פלוני, והוסיף כי נראה לו שבעטיו של אותו אדם פקדה את העיר המגיפה הקשה.

אמר לו רבי ישראל: "כידוע, ציאתה התורה לשלח את המצורע אל מחוץ לשלוש המחנות, ואסור להושיב עמו טמא אחר, ויש להבין, מדוע התורה הרחיקה את המצורע עד כדי כך? "אלא אמרו חז"ל: צרעת באה על עוון לשון הרע, ואיסור לשון הרע כולל גם חיפוש חטאים ופגמים אצל הזולת, אפילו שהם אמת. על כן אומרים לבעל הלשון הרע: אם אתה מחשיב את עצמך ל'מומחה' במציאת חטאים ועוונות - צא נא אל מחוץ למחנה ושב שם בדד לגמרי, ואז תפשפש במעשיך, ובודאי תמצא את העוונות הפרטיים שלך..."

בתקופת קום המדינה, כאשר דם ישראל נשפך כמים, בא תלמיד חכם אחד לפני הרב מבריסק זצ"ל ואמר לו, כי נראה לו שהדבר נגרם מחמת ריבוי חילולי שבת בארץ הקדש.

השיב לו הרב: יונה הנביא היה על ספינה שכל נוסעיה היו עובדי עבודה זרה, ובכל זאת, כאשר באה רוח סערה אמר (יונה א, ב): "שאוני והטילני אל הים, וישתוק הים מעליכם, כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם". כאשר מתרגשת צרה, המחשבה שצריכה להנחות את האדם היא: "בשלי הסער הגדול הזה", ולא תללות את הצרה באחרים, גם אם ידוע שכולם עובדי עבודה זרה.

הנחיות ה'קורונה' - כדיני הצרעת

והנה כתב האבן עזרא: מדוע צריך שבגדיו של המצורע יהיו פרומים וראשו פרוע, כמנהג האבלים? כדי שיתאבל על רע מעשיו, "כי בעבור מעשיו בא לו זה הנגע". ומדוע "על שפם יעטה"? "שלא יזיק ברוח פיו". ומדוע "וטמא טמא יקרא" - פעמיים? "שישמרו בני אדם ולא יגעו בו".

כמה מדהים הדבר שבתקופת מגפת ה'קורונה', ההנחיות היו ממש כפי דיני המצורע: הדין הוא שאסור לשבת בתוך ארבע אמות של המצורע, והנחיות הקורונה הורו על שמירת מרחק של שני מטרים, שהם ארבע אמות. המצורע כיסה את פניו במסכה - "שלא יזיק ברוח פיו", וכך נהגו בני האדם בתקופת הקורונה: הם עטו מסכה על פיהם, שלא ידביקו את האחרים בנגיף. רק בדבר אחד נבדלנו מן המצורע - שבגדי המצורע היו פרומים, אך בכל השאר היה דמיון מדהים בין הקורונה למצורע.

ואז מגיעה שעת חשבון הנפש. אם הכניסו אותנו להגבלות כפי שציוותה התורה את המצורעים, מה זה אומר לגבינו...

הצרעת באה על לשון הרע. אומר החפץ חיים 'שבת המקדש חרב בגלל שנאת חנם - בעוון לשון הרע. ממילא התיקון לכך יהיה על ידי אהבת חנם ושמירת הפה והלשון.

בשאלה של חיים ומוות - אין חברים!

ראיתי דבר נפלא שהובא בעלון 'דברי מנחם':

קבוצת בחורים ישבו וסעדו את לבם. תוך כדי הסעודה החל אחד מהם לספר איזה מעשה, והיה נשמע שיש בו לשון הרע ורכילות. אחד הנוכחים קפץ ממקומו וברח מהמקום! הבחורים הביטו זה בזה בתמיהה לפשר המעשה המוזר של חברם, והמשיכו בסעודה. כעבור זמן פגש אחד החברים את אותו בחור ושאל אותו: "למה ברחת בתאומיות באמצע

כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: כשרואה האדם שמידת הדין מתוחה, ידע האדם שאין הדבר תלוי אלא בו, כי על ידו נשפע הכל מלמעלה, ולכן יתנער מן העפריות והטבעיות והבהמיות שלו ועל ידי כן יושפע מלמעלה שפע קודש.

רפואת הנגע על ידי שיבין שכל השפע האלוקי נשפע בכוח מעשיו

האלישיך הקדוש במאר עניין נגע הצרעת, שהנגע בעור הבשר הוא גילוי של נגע נפשי, אשר נפגע בעוונותיו. והתורה הקדושה מלמדת אותנו שהרפואה היא רק על ידי האדם בעצמו, כשישוב אל ה' וירפא נפשו מכל תחלואיה אשר הביאו עליו עוונותיו, ואז נתרפא הנגע בעור בשרו, כמו שכתוב "ביום טהרתו" (יד, ב), שיטהר את עצמו לפני ה'.

ומהי הדרך להתרפא מן הצרעת? כאשר יבין יסוד זה, שבמעשיו הוא משפיע לטוב ולרע, ומכוח מעשיו כל ההשפעות. ויבואר על פי דברי הבעש"ט הקדוש בביאור המשנה (אבות פרק ב משנה א) "הוי זהיר במצווה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרו של מצוות, והוי מחשב הפסד מצווה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, והסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. דע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין".

וביאר הבעש"ט הקדוש "דע מה למעלה - ממך". כל מה שנעשה בעליונים ונשפע מלמעלה הוא ממך. כי השי"ת תלה כל רצונו להשפיע טובו לעולם בידינו, ואם בר ישראל מטיב דרכיו ומקיים רצון השי"ת, אז נשפע טוב ה' בכל העולמות, ואם ח"ו מעוות דרכיו, מצמצם השפע ומתעוררים רח"ל דינים בעולם.

וזוהו "הוי רגיל במצווה קלה כבחמורה", כי כל העולמות תלויים על כל מצווה קלה שלנו, ולכן "הוי מחשב" גודל הפסד של עבירה וגודל השכר של מצווה, שעל ידי זה נשפע או ח"ו נצטמצם השפע האלוקי בכל העולמות. ולכן על ידי התבוננות זו "אין אתה בא לידי עבירה", כשאנו מבינים כמה גדולים מעשינו, ומתעורר לבבנו לעבדו יתברך שמו.

עניין זה רואים גם בנגעי הבתים, שהתורה אומרת "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם" (יד, לה). ולכאורה מהי ההדגשה "ארץ אחוזתכם" לגבי הנגע? אלא שהשי"ת תלה קדושת הארץ בקדושת ישראל, שאם ח"ו אנחנו חוטאים אז נהיה נגע בבית הארץ שאנו אווזים ושייכים ותלויים בהם.

וכן כשרואה האדם שמידת הדין מתוחה, ידע האדם שאין הדבר תלוי אלא בו, כי על ידו נשפע הכל מלמעלה, ולכן יתנער מן העפריות והטבעיות והבהמיות שלו ועל ידי כן יושפע מלמעלה שפע קודש. וגם בימים כאלו אשר עוקרי הדת מחללים שמו יתברך ופוגמים בקדושת הארץ, אזי התיקון הוא שעלינו להגביר קדושת הארץ, וקדושת ישראל אשר בה תלויה קדושת הארץ, ועל ידי זה יתעורר שפע רחמים וטוב ה' בכל העולמות.

(כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א - גל' יחידתי)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: אכן זה מה שאירע באותה עובדא נוראה אצל אותה אשה, שמחמת חילול השבת נהפך לה הענג ולנגע ולקתה במחלה קשה זו של נגע הצרעת, וכיון שקבלה על עצמה לחזור בתשובה ולשמור כהוגן על קדושת השבת, זכתה להתרפא ונהפך לה נגע הצרעת לבריות גופא ונהורא מעליא...

טובי הרופאים והמומחים פכרו ידיהם בייאוש כשמיטב הרפואות והסגולות, המקומיות והמיובאות, לא הועילו ולא כלום. מתה של האשה היתה נואשת, כל כספם וזהבם לא הועילו בשעת המבחן הקשה, ובאופק לא נראה כל תקווה.

ההתקדמות היחידה שאותה היה ניתן לציין היה דווקא באבחונה המדויק של המחלה. לאחר מעקב רפואי של כמה חדשים הגיעו הרופאים למסקנה אחידה: האשה לקתה בנגע הצרעת, רחמנא ליצלן ולשיזבן. צרעת ממארת היא זו אשר דבקה לפתע פתאום באשה זו, בגבירה הגדולה, ואין לה רפואה. אבחון חד ומדויק זה הוסיף גם בושה איומה ונוראה על המשפחה והדבר היה לשיחה בפי הבריות, משל לא היה די בעצם הצרה, אלא שגם שמה הולך לפני כמכה הכתובה בתורה.

חלפו חדשים רבים, כשמפעם לפעם עוד רופא מנסה את מזלו, שמא הוא יהיה השליח הטוב להחיש את הרפואה, ולאחר אכזבות רבות, הגיעה אל המשפחה שמעו של הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א. המשפחה עצמה, למרות היותם שומרי תורה ומצוות, לא הכירו ולא ידעו את תורת החסידות, אולם שמו של הרה"ק מפרמישלאן היה מהלך מסוף העולם ועד סופו כאיש אלקים קדוש ונורא וכפועל ישועות בקרב הארץ. מפה לאוזן עברו השמועות על רוח הקודש המצויה בבית מדרשו ועל מופתים מופלאים שחולל למעלה מדרך הטבע. וכשהגיעו דיבורים אלו לאזנם של בני המשפחה, קרן חדשה של תקווה זרחה באפלת חייהם, והם חשבו אולי תזכה האשה והיא תיושע בכוחו של אותו צדיק היושב בפרמישלאן.

הדרך מעיר מגוריה של האשה ועד ביתו נאוה קודש של רבינו בפרמישלאן הייתה ארוכה מאוד. לא זו בלבד אלא שגם היה עליהם לחצות כמה גבולות ולעבור במדינות שונות עד בואם לפרמישלאן. ואולם, האשה אמרה לבני המשפחה שתהו על כוונתה לצאת למסע כה ארוך: אם למרחצאות שלא הועילו כלום נסעתי למרחקים, על אחת כמה וכמה שעלי לנסוע לפקוד את מעונם של הצדיקים המושלים ביראת אלוקים, שעליהם קבלה בידינו שצדיק גוזר והקב"ה מקיים. ואכן, מבלי להביט על כל הקשיים והכאבים עלתה האשה על כרכרה, נטלה עמה ממון רב להוצאות הדרך, ויצאה לעשות את הדרך הארוכה בואכה העיר פרמישלאן.

לאחר ימים רבים של נסיעה ארוכה ומתישה הגיעה האשה, וכשמוע הגבאים את מצבה ואת הדרך הרחוקה שעשתה, הניחוה תיכף להכנס ולבוא לחדרו הקדוש של הרבי, אלא שאך דרכה האשה על סף חדרו של רבינו ועוד לפני שכלל פתחה את פיה לספר ולתנות את צערה ויגונה, פתח הרה"ק מפרמישלאן ושאלה בקול נוקב: מדוע חיללת את השבת?

האשה הזדעקה כמי שהכיסה נחש ארסי: חס ושלום, וכי אוזני שומעות את דברי הרבי אלי? והלא דבר שאינו עולה על הדעת הוא לומר שחיללתי את השבת, בעוד שכל ימי אני נזרת בכבודי של שבת עד לאחת: טווחת אנכי כבר מתחילת השבוע לקנות מאכלים טובים ומיני מגדנות לכבוד שבת. עמלה במיוחד בבישול בשר ודגים וכל מטעמים לסעודות השבת, מדליקה נרות שבת לרוב בשמן זית זך, ושולחנות השבת מתנהלות בביתי ברוב פאר והדר כיד ה' הטובה עלינו, וכי מה שייך לומר שאני

מענג לנגע

חייהם של בני המשפחה העשירה השתנו לחלוטין עם מחלתה הקשה של אַם המשפחה. מאז ומתמיד הייתה המשפחה סמל להצלחה ולשגשוג. האב, שהיה מנכבדי ופרנסי הקהילה, עשה את הונו העצום מעסקי ייבוא וייצוא, ואילו האם עסקה בגידול וחינוך בניה ובנותיה בדרך הטוב והישר. ביתם הגדול היה פתוח לרווחה בפניהם של אורחים שהזדמנו לעיר, שתמיד זכו לקבל בו ארוחה חמה ומשביעה, כמו נזקקים שונים, עניים ואביונים, שהיו מקבלים מתת יד, תרומה הוגנה, בסבר פנים יפות.

ביקשה המשפחה לשבת בשלוה, קפץ עליהם רוגז של מחלה איומה ונוראה. בתחילה סברה האשה, אם המשפחה, שמדובר בעקצוץ קל וחולף. היא חשה בגירוד בידה וסברה שזו תוצאה של עקיצת יתוש או דבורה, שעד מהרה יחלוף. אלא שלא זו בלבד שתחושת הגרוד לא חלפה היא התעצמה כהנה וכהנה. פצעים מוגלתיים באו בזה אחר זה, ומהיד זה עבר אל כל הגוף. זה כבר לא היה גירוד בעלמא אלא סבל בלתי נסבל. הפצעים הציקו וגרדו מאוד, בעוד שכל גירוד גרם לפצעים להזיל דם ולכאוב יותר, כך שאפילו את תחושת הרווחה הרגעית של אותם רגעי הגירוד לא יכלה האשה לתת לעצמה.

העשיר לא חסך בממון בשביל לעזור לאשתו האומללה שחיה לא היו חיים. הוא החל דורש ברופאים ובפרופסורים מומחים מהעיר ומחוזה לה. כל מי ששיח ושיג לו ברפואת העור הזומן אחר כבוד אל מיטתה של החולה הקשה, יהי המחיר לביקור אשר יהי, בכדי שינסה למצוא לה ארוכה ומרפא. הרופאים ניסו בכל כוחם ורשמו 'רצפטים' לתרופות שונות ומשונות, חלק ממה שניתן להשיג באותה המדינה וחלק כאלה שיש להביא מארצות המזרח הרחוק. כאן חשב הבעל שוב את כובעו כיבואן גדול והחל מייבא עבור אשתו סממנים ושיקויים שונים מארצות רחוקות, אלא שכל אלו הועילו לאשה כתועלת כוסות רוח לשכיב מרע הנוטה למות.

היו כאלה מהרופאים שסברו שאין לאשה ברירה אלא להטלטל למרחצאות שבערי המרפא והתיירות, כיון שבכוחם של מי הגופרית החמימים נקות ולטהר את הגוף מקלקולו. הייתה זו בעיה קשה עבור האשה שכן פצעייה הפתוחים גרמו לה כאבים איומים בכל תוזה, ועל אחת כמה וכמה במסע מטלטל אל מקומות המרחץ. תחילה סבר הבעל כי הוא יוכל להפיק את אותה התועלת אם ישלח ויביא אל ביתו חביות מלאות באותם מי גופרית, היישר מהמעיינות הנובעים שם, אלא שהסבירו לו המומחים כי אם אכן ברצונו לקבל את התועלת המרבית של מי המרחצאות עבור אשתו החולה, עליה לשהות שם 'עובר לעשייתן', לשתות ולהתרחץ מהמים תיכף עם נביעתם מבטן האדמה.

לא נותרה להם ברירה אלא להזמין כרכרה מפוארת שבתוכה מיטה נוחה וטובה, וכך נסעה האשה אל אחד מהמרחצאות ששמו הלך לפניו כמי שבמימיו יש את סגולות המרפא הטובים מכולם. אלא שכל תועלת לא הגיעה לה מכל אותם המים בהם היא רחצה ואותם היא שתתה. בעוד שחוליו עור אחרים שהגיעו למקום דיווחו על שיפור ניכר שבא להם מהמים, ויש שאפילו התרפאו לחלוטין, הרי שאצל אשה זו המצב הקשה נשאר על מקומו.

הסעודה?"

השיב הבחור: "איך אפשר להיות שותף ללשון הרע ורכילות?!"

שאל חברו בנימה של לעג: "ממתי נהיית 'מחמיר' כזה בהלכות לשון הרע?" אמר לו: "אספר לך סיפור, שממנו קבלתי את החיזוק הגדול בעניין לשון הרע. היה זה עבורי כמו מכת חשמל!"

היה יהודי שהתגורר בדרום אמריקה ועשה חיל בעסקיו. היה לו שותף גוי. יום אחד הזמין השותף הגוי את היהודי לצאת לטיול משותף. היהודי הסכים, בתנאי שהוא יביא את האוכל.

הם יצאו לפיקניק באחד היערות בדרום אמריקה, הם החנו את הרכב, פרקו את הציוד והאוכל, והיהודי החל להדליק את המנגל ולהניח עליו את הבשר. לפתע הגוי שם לב שמבין העצים מגיח טיגריס שהריח את ריח הבשר... הגוי נבהל וצעק: "טיגריס!", והחל לרוץ לכוון הרכב, שחנה במרחק רב מהמקום. היהודי ראה אותו רץ - ואף הוא החל לרוץ אחריו לכוון הרכב.

תוך כדי מנוסה, שאל היהודי את שותפו הגוי: "מה יועיל לנו שנרוץ? הרי אם הטיגריס ירדוף אחרינו - הוא ישיג אותנו!"

"כן", השיב השותף הגוי, "אבל אם ארוץ לפניך - אגיע ראשון לרכב ואכנס לתוכו, וכך אנצלו!"

אמר היהודי בטרוניה: "ומה אתי? אתה משאיר אותי מאחורה?!" הרי הטיגריס יטרוף אותי!"

"מצטער", אמר הגוי, "בשאלה של חיים ומות - אין חברים!"

מספר היהודי: "ברגע שהגוי אמר את המשפט הזה קיבלתי כוחות, האצתי את קצב הריצה, עקפתי אותו והגעתי ראשון לרכב! הגוי הזדנב מאחור, הטיגריס זינק עליו וטרף אותו!"

"מאז, המשפט הזה עומד מול עיני ולא סר ממני: 'בשאלה של חיים ומוות - אין חברים!'"

"חזרתי הביתה, נשאתי את ראשי לשמים ואמרתי: 'רבונו של עולם, מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב? נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה'. אתה יודע איך מקבלים חיים? - 'נצור לשונך מרע!'"

אמר לו אותו יהודי: "אצלי לשון הרע זה כמו טיגריס! ולכן כשהגיע ה'טיגריס' לסעודה - ברחתי כל עוד נפשי בי! כי כשמדובר בשאלה של חיים ומוות - אין חברים!" ...

(הגאון רבי ברוך רוזנבלום - 'דורש טוב' ויקרא)

מחללת את השבת!?

אלא שהרה"ק מפרמישלאן לא נסוג בו מעמדתו, ואמר: מאיר אינו אומר שקר חלילה! אשאלך איפוא בשאלה יותר ממוקדת: מדוע תפרת בשבת קודש? לשמע השאלה בניסוחה החדש, פרצה האשה בכבי גדול מאין הפוגות. רק לאחר כמה רגעים, כשנרגעה מבכיה, הודתה האשה בפני רבינו כי אכן קרה מקרה והיא לא עמדה בנסיון ותפרה בשבת, ומעשה שהיה כך היה:

בעלי עוסק במסחר של ייבוא וייצוא, כשלצורך עסקיו המסועפים זקוק לנסוע למדינות רחוקות, כדי לקנות שם סחורות ולמכרם ברווח הגון. פעם אחת חזר בעלי במפתיע בערב שבת בין השמשות, והיה זה לאחר שכבר הדלקתי נרות שבת וקבלתי את קדושת השבת. בעלי ביקש ממני שאביא לו חולצה נקיה להחליף לכבוד שבת, וכאילו להכעיס לא הצלחתי באותם רגעים למצוא שום חולצה נקיה עבורו, חוץ מחולצה אחת, שאמנם הייתה נקיה, אך הצווארון שלה היה קרוע. באותו רגע לא עמדתי בנסיון, נטלתי חוט ומחט ותפרתי את הקרע בחולצה. ידעתי שאני עושה שלא כהוגן ואסור לי לתפור את החולצה, אלא שמעשה שטן הצליח ולא הצלחתי להתגבר על רגשותיי.

כשסיימה האשה להתוודות על חטאה בפני הרבי, היא חזרה ובכתה בכי תמרורים במשך שעה ארוכה, ולאחר מכן התחננה האשה בבקשה להורות לה דרך תשובה על חטא חמור וכבד זה של חילול שבת. היא אפילו לא הזכירה דבר אודות הסיבה שבשלה הגיעה הנה, רק ביקשה מהרבי שיכוון אותה כיצד יכולה היא לכפר על עוונה הקשה, כשבד בבד היא מקבלת על עצמה להוסיף ולהדר בכמה וכמה מיני הידורים וחומרות בקדושת השבת בגדרים ובסייגים.

לשמע דבריה היוצאים מהלב, נענה הרה"ק מפרמישלאן וקרא למשמשו נאמן ביתו ואמר לו: בטובך, לך והזמן לכאן את ר' יוסף החייט. משהגיע ר' יוסף החייט פנה אליו הרה"ק מפרמישלאן ואמר: הלא לפני כמה ימים היית כאן ואמרת כי הנך זקוק לכסף כדי להשיא את בתך הכלה ולשלם את הסכום שהתחייבת לבדונייתה, הנה קרבה ישועתך לבוא, והוא נא לחשב חשבון מפורט ומדויק של כל ההוצאות שיש עליך

להוציא לכבוד שמחת נישואין ואמור לי את הסכום המלא והסופי לו הינך זקוק.

פנה ר' יוסף החייט לחדר סמוך, הוציא עפרון ונייר והחל לחשב כל הוצאה קטנה וגדולה, הן של בגדי כבוד ומלבושים כללה ולכל המשפחה, הן של שמחת הנישואין וימי השבע ברכות, וכמובן את סכום הנדוניה שהבטיח לתת לחתנו היקר. לאחר שסיכם את כל ההוצאות גם יחד, הגיע החייט לסכום של ארבע מאות רובל כסף, שהיה כמובן סכום גדול לאיש אביון שכמותו.

נענה הרה"ק מפרמישלאן ואמר לאשה: יודע אני את הסיבה שבשלה באת לכאן, מחלתך הקשה שבאה עלייך מחמת חילול השבת, והיות שקבלת על עצמך לחזור בתשובה שלמה, הנה מורה אני לך ליתן לר' יוסף את כל הוצאות החתונה ובעזרת השם תעלה לך ארוכה.

לאחר שמנתה האשה את כל סכום הכסף, טבין ותקילין עובר לסוחר, הניחה על השולחן אשר לפני רבינו עד הפרוטה האחרונה, הורה לה הרבי כדת מה לעשות: לכי עם הכלה, בתו של ר' יוסף החייט, אל הנהר להתרחץ, ובצאתך מהמים אל תביטי בבשרך כלל וכלל. לא אחרה האשה לעשות כדבר הרה"ק מפרמישלאן, וכשהתרחצה במי הנהר הרגישה כאילו עורה נפרד מעל בשרה. בצאתה מהמים היא עצמה את עיניה, אלא שמבלי משים היא הביטה במבט חפוז על אחד מידיה, וראתה כי היא מצורעת כלל.

תכף מיהרה האשה אל הרה"ק מפרמישלאן ודמעתה על לחייה, שהיה זה שלא במתכוון, והנה בכל גופה נתרפאה כליל, אולם ידה האחת חזרה ונצטרעה כשהביטה עליה שלא בכוונה. הסכים הרב ואמר לה: הוסיפי ותני עוד מאה רובל כסף לר' יוסף החייט, בשביל שיהא לו למחייתו, דבר יום ביומו, ותחזרי שוב לרחוץ בנהר, כשבזו הפעם תקשרי את עינייך במטפחת, וכך תצאי לשלום. עשתה כך האשה ונתרפאה לחלוטין ממחלת הצרעת הקשה, ומכאן ואילך הייתה זהירה ביותר בקדושת השבת.

את הסיבה שבשלה נענשה האשה מחללת השבת דווקא בצרעת ניתן אולי למצוא בדברי הרה"ק השפת אמת זיע"א (מצרוע תרנ"ד) המביא את דברי הזוהר הקדוש על הקשר בין הצרעת לשבת: איתא בזוהר הקדוש, מאן דיכיל לענג השבת ולא

עביד, איתהפך ליה 'ענג' ל'נגע'. ממילא מדה טובה המרובה על ידי 'ענג' שבת מתהפך ל'נגע' לענג'.

יסוד הדברים הוא מה שהוסיף השפת אמת (תוריע תרנ"ח) והביא מספר יצירה: 'אין למעלה מענג ואין למטה מנגע', ואותיות מתחלפות אלו, המראות את הקשר ביניהם, מסמלות את שני הצדדים המנוגדים זה לזה: ה'ענג' שהיא שלימות הטובה, וה'נגע' שהיא שלימות הרעה, ואמרו בזוהר הקדוש, שעונש מי שאינו מענג את השבת הוא שה'ענג' הטוב מתהפך עליו ל'נגע', ועל זה הוא שהוסיף השפת אמת שכך הוא גם לאידך גיסא, ומידה טובה מרובה, שעל ידי 'ענג' שבת יכול האדם להמתיק את הדינים ולהפוך את ה'נגע' ל'ענג'.

ואכן זה מה שאירע באותה עובדא נוראה אצל אותה אשה, שמחמת חילול השבת נהפך לה הענג לנגע ולקתה במחלה קשה זו של נגע הצרעת, וכיון שקבלה על עצמה לחזור בתשובה ולשמור כהוגן על קדושת השבת, זכתה להתרפא ונהפך לה נגע הצרעת לבריות גופא ונהורא מעליא.

את עומק הדברים מפרש השפת אמת: כי הנה שורש 'ענג' מבוסס על דברי הכתוב 'ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן', והוא 'ענג' - ע'דן, נ'הר, ג'ן. והיות שהאדם הוא עולם קטן, הרי שכל מה שיש בעולם יש גם אצל נפש האדם, ונמצא שגם צורת האדם שווה לצורת הגן עדן, ולכן פנימיות האדם נחלק לשלשה חלקים אלו של ע'דן נ'הר ג'ן, וזהו הבחינות של נפש רוח ונשמה. וכיוצא בזה יש בחינות אלו גם בגוף האדם, המוח הלב והכבד, וזו היא עבודת האדם, להמשיך את הלב והכבד אחר המוח, כשבכך הוא בא לבחינה הגבוהה של 'ענג'.

והנה נגע הצרעת קרוי בספר הזוהר הקדוש 'סגירו', וזאת לפי שהמצורע נסגר ומטמטם ליבו, וסגירה זו הוא בכך שלב והכבד אינם יכולים להיות נמשכים אחר המוחין שבראש. ולכן בטהרת המצורע המצוה היא ליתן על תנוך אזנו ובוהן ידו ורגלו, כדי לרמוז על תיקון שלשה חלקים אלו שבאדם, שהם מרמוזים גם על הראש הגוף והרגלים, שהכל נמשך אחר הראש, וכך הלב והכבד צריכים להיות נמשכים אחר המוח.

ולעומת נגע הצרעת שהיא הסגירה והניתוק בין המוח ללב ולכבד, בין הראש לגוף ולרגליים, הרי שהשבת היא עניין הפתיחה, כמו שאמרו 'ביום השבת יפתח', שבכוח הנשמה יתירה נפתח השער הסגור בימי המעשה וכך יכולים הלב והכבד לקבל את הארת המוחין. וזהו שאמרו שבכוח השבת להפוך מנגע לענג, כי נגע הצרעת עניינו הוא הסגירה, דהיינו הניתוק בין המוח ללב ולכבד, ואילו השבת עניינה היא הפתיחה, לחבר את הלב והכבד לקבל את הארות המוח.

ובעיקר עניין זה, שבכח השבת הוא להפוך מנגע לענג, הביא הרה"ק השפתי צדיק זיע"א מילתא חדתא, שזו עומק הסיבה שההסגר בנגע הצרעת הוא שבעת ימים, בכדי שיהא הסגר כולל בתוכו את יום השבת (תוריע אות ב): ולכך כל הסגר שבעת ימים שיהיה שבת קודש באמצע, כמאמר חז"ל על ברית מילה בשמיני, שהשבת קודש יכול להפוך נגע לענג, כדאיתא בזוהר הקדוש 'מאן דנטיר שבתא כנטיר אורייתא כולא', ממילא יורחב להמתחרט ומסכים בלבו שלא ישוב לכסלה ועל ידי זה יתרפא נגעו.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

השבוע במדור:

האם יש ענין לספור ספירת העומר במנין דוקא | מה הענין שהרב יספור במקום השליח ציבור | ספירה בברכה למי שיחסר ספירת חלק מהימים | האם יש ענין שלא להיות מוהל במילה בשבת?

מין פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות

ארכיון 'עוז והדר'

ישכח לברך אפשר שמותר להקדים ולספור עם הציבור, דחשיב שזהו זמנה אצלו שלא ישכח ואינו ראוי לדחות שמא יפסיד המצוה לגמרי. וע"ע מש"כ בזה בח"ב סימן רמ"ח.

וטעם המנהג שהרב סופר את העומר ולא הש"ץ נראה בפשיטות מפני שהרב זהיר לא לשכוח את הספירה בשום לילה משא"כ הש"ץ אולי שכח ומתבייש, ועוד נראה שהרב בקי לכוין ולהוציא כל מי ששכח ואינו יכול לברך עוד בברכה, וראוי באמת לכל רב לכוין להוציא מי שרוצה לצאת, ומי שאינו רוצה לצאת אינו מוציא ולכן סופרים אחר כך בברכה.

האם יש ענין לספור ספירת העומר במנין דוקא

שאלה: האם חובה לספור את ספירת העומר במניין של עשרה אנשים, ומה הענין שהרב אומר את ברכת הספירה במקום השליח ציבור?

תשובה: מקובל היום שיש מעלה מיוחדת לספור ספירת העומר בציבור, מלבד מה שבכל המצוות ראוי לקיים "ברוב עם הדרת מלך", ולא מצאתי לזה מקור בקדמונים, אבל בזוה"ק מבואר סוד ספירת העומר כאשה טמאה שצריכה שבע נקיים, ובימי הספירה הזמן ליטהר ולהתקדש עד שיהיו ראויים לקבלת התורה, ובמיוחד בשעת ספירת העומר גופא זהו הזמן המוכשר לכך, ולכן ראוי לספור בציבור שזכות הציבור מסייע לזכות ליטהר בספירת העומר וכמו שאומרים הבקשה בסוף הספירה ליטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה. אמנם אחד שאחר לתפילת מעריב, הגיע בזמן שהציבור סופרים את העומר, נראה שקודם יתפלל מעריב ואח"כ יספור דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ולא יקדים לספור לפני מעריב משום הספירה בציבור, שאין בכח הידור זה לדחות דין תדיר דאורייתא, אכן אם חושש שאחרי מעריב

האם יש ענין שלא להיות מוהל במילה בשבת?

שאלה: האם יש ענין שלא להיות מוהל במילה בשבת?

תשובה: הנה בשו"ת מחנה חיים (אור"ח ח"א סימן ק"ב) מקשה ז"ל ומעולם תמותה למה הצדיקים גם גדולי ישראל מהדרים ליקח מצוה הנ"ל של מילה אפילו בשבת ויום הכפורים, הלא מצות שבת הוא בעשה ולא תעשה, וכמו שכתב הרמב"ם פ"א מהלכות שבת וז"ל שבתה בשביעי ממלאכה מצות עשה שנאמר ביום השביעי תשבות, וכל העושה בו מלאכה ביטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה לא תעשה בו כל מלאכה, וא"כ פלא בעיני למה מהדר איש אחר מצות מילה בשבת, ניהו דהתורה התירה המלאכה של חובל במצות מילה ולא עבר עבירה, אבל מי יכחיש שעכ"פ עשה מלאכה שלא שבת מנוחת הגוף ונתבטל מעשה השביתה, ומפסיד קיום עשה של שביתה שבת, בעבור קיום מצות עשה של מילה, מאי אולמא הן מצות עשה מהך קיום מצות עשה.

ארכיון 'עוז והדר'

ותירץ בכמה אופנים:
א. כיון שמלאכה הנ"ל מותרת בשבת לא נחשב כאילו ביטל מצות עשה של שביתה ולכן שפיר מהדרים על זה, ולכן בקרבנות במקדש נמי אע"פ שעשה עבודה והיה מבטל שביתה, א"כ מאי אולמא זה מזה אלא כיון דעושה את זה בהיתר מקרי שפיר שביתה.

ב. הנה מצות שביתה בשבת בודאי הוא בכל רגע דאף אחד לא יאמר דמי שלא שבת חצי שבת, דשוב לא ישבות, דכל רגע הוא מצוה רק שיש למצוה המשך זמן, לפני הנ"ל א"ש, דיש מעלה בקיום מצות מילה שיקיים מצות מילה וגם יקיים מצות עשה של שביתה, אבל אם ישמור שבת יקיים רק מצוה אחת.

יש לתמוה: על תרוץ זה דהא מ"מ מאי אולמא האי עשה מהאי עשה מהרגע הזה שמבטל המצוה של שביתה ברגע הזה. נראה לתרץ: דמילה כיון שנכרתו עליה י"ג בריתות חמיר טפי, ולא רק לקטן הנימול ולאב אלא בכללות המצוה היא חמור כמו שמשמע בתוס' מגילה ד' ע"ב לכן שפיר מהדרינן על זה, אע"פ שמבטל המצוה של שביתה.

זוהר הכתך והכתב
מעין ברהי המכאז
את דברי זוהר הקדוש
בפאר עיניך מהתקן ומזוכך

השתוקקות עולמית לשלהבת רבי שמועון

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב קהילת 'צאן ישראל' בני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

שאף שהנשים קיבלו על עצמם ספירת העומר כחובה, מכל מקום לא יברכו על ספירתן, כיון שודאי יטעו ביום אחד ונמצאת ברכתם לבטלה. ומבואר מזה שאף קודם שטעו אין להם לברך משום שאם יטעו נמצא למפרע שברכותיהן לבטלה, ואמנם כן כתב החיד"א (עבודת הקודש מורה באצבע אות ר"ז) שמי שחיסר ספירת יום אחד נמצאו כל ברכותיו למפרע לבטלה, שהרי לא קיים המצוה לספור כל מ"ט הימים.

ומטעם זה היה נראה לכאורה שהיודע שעליו לחסר מלספור חלק מימי הספירה כגון שעליו לעבור ניתוח עם הרדמה וכיוצא בזה, לא יברך על הספירה שסופר מתחילה, שאם יברך נמצאת ברכתו לבטלה לדעת הבה"ג שחשש לה השלחן ערוך.

ספירת העומר בברכה למי שיחסר ספירת חלק מהימים

שאלה: אדם שיועד שיצטרך לחסר יום אחד מהספירה, כגון שיעבור ניתוח בימי הספירה ויהיה בהרדמה למשך כמה ימים ולא יוכל לספור, האם רשאי להתחיל לספור בברכה, או שמא כיון שיחסרו לו מימי הספירה וימצאו ברכותיו למפרע לבטלה, לא יברך על הספירה.

תשובה: יכול לספור בברכה, שכיון שספירתו עד עתה כסדר היא נחשב הוא בגדר תמימות אף שאחר כך יחסר בספירתו, ועוד טעמים יש להקל בזה, וכדלהלן:

הרחבת הדברים: נחלקו הראשונים בדין השוכח לספור יום אחד מימי ספירת העומר, דעת הבה"ג (הובאה בתוספות מנחות סו ע"א ד"ה זכר, וברא"ש פסחים פ"י סימן מא, וברבינו ירוחם אדם והוה נתיב ה' ח"ד) שהשוכח לספור יום אחד שוב אינו יכול לספור בשאר הימים, שכיון שבמצות הספירה נאמר "תמימות תהינה", הרי שאם חסר יום אחד אין כאן "תמימות", ודעת ר"י (הובאה ברא"ש וברבינו ירוחם שם, וכן הביא הריטב"א מגילה ע"א ד"ה דאמר מר) שאף השוכח לספור יום אחד יכול להמשיך לספור שאר הימים בברכה, שכל יום מצוה בפני עצמה היא.

ולהלכה כתב השלחן ערוך (סימן תפט ס"ה) "אם שכח לברך באחד מהימים בין יום ראשון בין משאר ימים סופר בשאר ימים בלא ברכה, אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, סופר בשאר ימים בברכה".

והנה לכאורה נראה שטעמו של הבה"ג משום שמדין תמימות נלמד שמצוות ספירת כל מ"ט ימי העומר מצוה אחת היא, ומשום כך אם חסר יום אחד שוב אינו יכול לברך על ספירתו שהרי לא קיים המצוה, ולפי זה אדם היודע שיחסר מלספור אחד מימי הספירה אינו יכול לברך אף על אותם הימים שסופר, שהרי אף בימים אלו שספר לא התקיימה המצוה שכל שלא ספר כל הימים כולם אין כאן מצוה כלל.

ואמנם כך היה נראה אף מדברי המשנה ברורה (סימן תפט סק"ג) שכתב

בס"ד

ועקדת יצחק
לזרעו וזמורו

עקדת יצחק וזמורו

לחובבי הקדמוני רבי יצחק שראובן זצ"ל

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

אולם מצינו בשו"ת קנאת סופרים (עמ"פ ד"ה ובנידון הספירה) ובבן איש חי (רב פעלים ח"ג סימן לב) שכתבו שאף לדעת הבה"ג אין ברכותיו של המחסר ספירת חלק מימי הספירה לבטלה אלא אותן שבירך אחר שחיסר, אבל אותן שבירך קודם שחיסר אינו לבטלה, ונראה שביאור דבריהם משום שסברו שטעמו של הבה"ג שהמחסר ימים בספירה לא ימשיך לספור, אינו משום שספירת כל מ"ט הימים מצוה אחת היא ובהעדר יום אחד אין כאן מצוה כלל, אלא טעמו משום שמדין תמימות למדים מהות המצוה, שמהות המצוה היא ספירת ומנין הימים ברצף, וחיסור יום אחד מבטל המנין כולו, שכל עיקרו של מנין הוא ספירה של כל חלק וחלק מהמנין, ומטעם זה אם חיסר יום אחד אין כאן מנין ולא יכול להמשיך לקיים המצוה ולספור בברכה, אולם קודם שחיסר אף אם יודע שעליו לחסר בהמשך הימים, מכל מקום קודם שחיסר הרי ספירתו מנין שלם היא בלא חיסור, וכל שמונה באופן מנין הראוי אין בו חסרון ויכול לברך.

ויש להוכיח כדרך זו בביאור דין תמימות מדברי הרי"ף גיאות בשם רב האי גאון (הובא בביאור הלכה סימן תפט ס"ח ד"ה סופר) שכתב שאם שכח לספור יום אחד יספור ביום שאחריו שתי ספירות, ויאמר אתמול היה כך וכך והיום כך וכך לעומר, וזוהי מקיים דין תמימות, עכ"ל, ומבואר כדרך זו שדין תמימות הוא בהגדרת המנין שרק כאשר המניין תמים בלא חיסור אז הוא נחשב תמימות, אבל אינו גדר במצוה שכל הימים מצוה אחת היא, שאם היה גדר במצוה מה יועיל ספירה שסופר ביום המחרת, והרי סוף סוף מצות אתמול לא קיים ואין לה תשלומין, והרי חיסר חלק מחלקי המצוה, ומוכח שאף לדעת הבה"ג כל יום מצוה בפני עצמה ומטעם זה מברך בכל יום על המצוה, ורק שמדין תמימות שיהיה המניין תמים בלא חיסור, ומטעם זה סבר הבה"ג שאם חיסר יום אחד אין המניין תמים והפסיד קיום מצותו, והרי"ף גאון סבר שאפשר להשלים ביום המחרת מנין האתמול.

ואמנם אף בדברי המשנה ברורה בשם השלחן שלמה שכתב שלא יברכו הנשים על ספירתן שמה יטעו לא כתב הטעם שמה יחסרו, אלא שמה יטעו, ונראה שבדקדוק כתב טעם זה שרק חשש טעות הוא שמונע שלא יברכו, שאם יברכו על ספירת יום עשירי ויספרו בטעות יום תשע עשרה נמצאת ברכתן לבטלה, אבל חשש שכחה אינו מונע מהן לברך כל שעוד לא שכחו, וטעם הדבר משום שקודם שחיסר אף לדעת הבה"ג יכול לברך ולא הפסיד מצותו. ומטעם זה נראה שאף אדם היודע שיחסר ספירת יום אחד מימי הספירה יכול לספור בברכה כל הימים שסופר קודם שמחסר שהרי תמימים הם בשעה זו.

ועוד נראה שאף אם מדין תמימות שכל הימים מצוה אחת ובחיסור יום אחד בטל המצוה כולה, מכל מקום יש לצדד שיכול לברך על הימים שקודם החיסור, והוא על פי המבואר להלן בתשובת שאלת "מסופק אם שכח לספור אחד הימים כשקרוב הדבר ששכח", שעיקר ההלכה כדעת תוספות (מנחות סו ע"א ד"ה זכר) והרא"ש (פסחים פ"י סי' מא) שאין חסרון יום אחד מעכב מלספור בברכה, אלא שלענין מי שודאי שכח לספור יום אחד חששו לדעת הבה"ג לענין ברכה, שלא יברך שמה תהיה ברכתו לבטלה, אולם אם ספק שמה שכח פסק השלחן ערוך שיכול להמשיך לספור בברכה, ומטעם זה אפשר שאף מי שקבע תאריך לניתוח בימי הספירה שמחמת ניתוח זה לא יוכל לספור באותם ימים, מכל מקום כיון שאפשר הדבר שידחה הניתוח מאיזו סיבה, משום כך אין הדבר ודאי שיחסר מימי הספירה ואין לחוש בזה לדעת הבה"ג וממילא שיכול לברך על הימים שסופר.

הרה"ק רבי ישעיה שטיינר מקרעסטיר זי"ע ג' אייר תרפ"ה

ביום ג' באייר תרפ"ה נסתלקו המאורות הקדושים, ונשמתו של רבי ישעיה עלתה השמימה בסערה. טרם פטירתו, השיב לשאלת חתנו, "איך אתה מניח אותנו לאנחות?!", "מי שיבוא לביתי ייושע".

בשנים האחרונות נגאל הבית של רבי ישעיה, על ידי בני משפחתו, ובמקום הוקמה הכנסת אורחים בנוסח הצדיק הפלאי ומחיייה הנפשות. בצמוד, נרכש בית נוסף, עבור מקום לינה ליהודים הרבים, כשמקווה מהודרת הוקמה גם היא בסמוך. זכותו הכבירה של מלאך האלוקים ועמוד החסד, תעמוד לנו ולכל בית ישראל, אמן.

סעודה שלישית בלי שאלות ופקוקים

סיפר הגה"צ ר' שמעי' שווארץ זצ"ל רב דק"ק וועלעץ, שמעתי פעם את דודי הגה"צ רבי שמעון גרינפעלד זצ"ל מסעמיהאלי בעל שו"ת מהרש"ג, שמרחיב הדיבור בשבח הרה"ק רבי ישעי' מקרעסטיר זי"ע. שאלתי על זה, הלא הוא בגודל גאונו דחה כולם בקש כידוע, ומה נשתנה בזה הרה"ק מקרעסטיר שמדבר עליו בדברי שבח ותהלה.

ענה ואמר הנה קי"ל שצריכין לאכול ג' סעודות בשבת ויצאין גם בדברי תורה, אולם כשירצה מאן דהוא לצאת סעודה ג' ויאמר דברי תורה, ויבוא אחר ויפרוך את הדברים, הלא נמצא שלא קיים ג' סעודות בשבת, אמנם אם אוכלין גם בארבעס (חלות) יצא לכל הדעות. והרבי ר' ישעי' מחלק לרעבים בארבעס לסעודות שבת קודש, היינו שהוא עושה ומעשה מצוות ומעשים טובים בלי שאלות ופקוקים.

(הילולא קדישא - מפייה ומפי כתבם ח"א עמ' תטז)

מליסקא צריכים ללכת לבניו, ולא למי שהיה משמשו בקודש. רבי ישעיה, ללא אומר וללא טרוניה, ולמרות שחסידי רבו הלכו אחריו, עבר להתגורר בקרעסטיר, בחבל טוקאי שבהונגריה. בפשטות מופלגת הנהיג רבי ישעיה בביתו "הכנסת אורחים" לכל העוברים באזור, ויהודי הונגריה שנהרו למקום, ידעו שאין הם צריכים לדאוג לאוכל ולינה בהגיעם אל הרבי - הרבי מסדר הכול עבורם. רבי ישעיה עצמו, בענוותנות הרבה, היה עומד ומגיש את האוכל עבור ההמונים, למרות שאלה הגיעו להיוועץ ולהתברך ממנו.

כאשר נפטרה הרבנית, אשתו הראשונה, והרבי החל לחפש זיווג שני, הציעו לפניו אישה מאחת המשפחות החשובות והמיוחסות של הונגריה, אך הוא סירב לכך. "אני צריך רק אישה פשוטה כמוני", הסביר לשדכן שהעלה את ההצעה.

הכנותיו של הרבי לשבת החלו ביום חמישי, אז היה מחלק צדקה לעניי העיר והסביבה. כשבמקביל, הרבנית ע"ה מחלקת בשר וחלות לעניים הרבים. הרבי עצמו היה עומד על יד הסיירים, מוסיף עצים לתנור ומלח בתבשילים. על שולחנו סעדו עניים רבים, כשהרבי עצמו עובר ביניהם פורס בפניהם את המנות הרבות ושומע את צרותיהם.

גולת הכותרת של השבתות אצל הרבי, הייתה כאמור סעודת המלווה מלכה, אליה נהרו יהודי המחוז.

סיפורי המופתים התגלגלו מתחת לשולחנו דבר יום ביומו. סיפורי מופת שעברו מפה לאוזן ידעו לספר על סיר של תבשיל שאינו מתרוקן אף פעם, על מזון שאין לו גבול ועל ישועות שהתחוללו בחדרו. הכל בכוח אותה צדקה, נתינה עד מסירות נפש של ממש.

הרה"ק רבי ישעיה שטיינר נולד בשנת תרי"ב למשפחה פשוטה בעיירה הסמוכה לעיר ברדיוב שבסלובקיה. בהיותו בן שלוש התייתם מאביו, ואימו האלמנה הצדקנית שלחה אותו לעיר "ליסקא", אל הרב הקדוש רבי צבי הירש מליסקא מחבר הספה"ק "אך פרי תבואה".

רבי ישעיה גדל וצמח אצל רבו, שחיבבו כבנו, ובשלב מסוים מינהו למשמשו. כבר בבחרותו הוכר כצדיק נשגב. עד כמה גדולה חביבותו של רבי ישעיה בעיני רבו - ניתן ללמוד מהמעשה הבא. בטרם פטירתו, הכריז האדמו"ר מליסקא, שקשה לו ללכת מן העולם, בטרם ראה את תלמידו חביבו מקיים בית נאמן בישראל.

לאחר פטירתו, ביום ו' עש"ק תזריע ד' ניסן תרל"ה נשא לאשה את מרת שרה בת רבי יצחק יונה ווינשטוק מהעיר מאד, וקבע מושבו בעיר קרעסטיר, ר' ישעיהו היה נוסע אל הרבה מצדיקי דורו, בהם הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא, רבי שמואל פרנקל מדארג. ועוד. כן היה מתלמידי האדמו"ר הגה"ק רבי חיים הלברשטאם מצאנז.

לאחר פטירת הרה"ק מליסקא ונישואי רבי ישעיה, החל הוא להנהיג את קהל החסידים של רבו, שהחלו לנהור אחריו.

למרות ששמו הפך במהירות למפורסם בקרב יהדות הונגריה, נהג בענווה רבה, והיה חותם על ספריו, "הק' ישעי' בן מו"ה משה ז"ל שהי' משמש בקודש אצל הרב הצדיק מליסקא זי"ע".

בנוסף, למרות שהנהיג קהל של מאות חסידים, ויהודים מכל רחבי הונגריה נכנסו להיוועץ ולהתברך, המשיך רבי ישעיה להיכנס לאדמו"רי הדור, ונהג כאחד מהחסידים, כאשר היה הוא עומד או ממתין בתוך הקהל, מבלי לדרוש שררה או כבוד. בשלב מסוים החלו הרהורים על הנהגתו, כאשר היו שטענו שהחסידים של האדמו"ר

הגה"צ רבי משה דוד אסטרייכער זצ"ל אבד"ק טשימפא בעל שו"ת תפארת אדם - ד' אייר תשי"ד

מהיושבים ראשונה אצל בעל האימרי חיים זי"ע אשר חיבבו והעריצו עד לאחת.

כחמשים שנה שימש בקודש כרב ואב"ד טשימפא, מונקאמש ואראד. לאחד שנות המלחמה אותה שרד בניסי ניסים, התגורר תקופת מה בפאריז, אחר תקע אהלו בברוקלין ניו יורק, שם דר עד הסתלקותו ביום ד' אייר תשי"ד. ומנוחתו כבוד סמוך ונראה לאהל אדמו"ר בית ויזניץ בבני ברק.

זכה לראות פני הרה"ק מצאנז בחלום

בהקדמת הספר 'תפארת אדם' להגה"צ מטשימפא זצ"ל מביא חלום פלא שחלם לו, ותו"ד הוא כי בשו"ת דברי חיים (י"ד סוסי"ב פב) הביא קבלה בשם הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע שמי שברך בטעות על תפילין של רבינו תם לא יברך שנית על תפילין של רש"י, והדברי חיים כתב לחלק שזהו דווקא במי שמנהגו תמיד להניח גם תפילין

מחוסט, מהרה"ק רבי משה משינאווא ועוד. הגאון רבי מאיר אריק התבטא עת פגשו לראשונה: 'הרי אני כבן שבעים, מתוך שאלותיו ופפוליו בטוח הייתי שהוא זקן ויושב בישיבה, והנה הוא אברך כמשמעו וכמדרשו, אב בחכמה ורך בשנים'. ובפנותו לתלמידיו אמר: 'אתם עדי, שבכל פעם שהגיע מכתב שו"ת ממנו צוית אתכם להעמיק בסוגיא ולמדנו יחד על בוריה כל הלכה שנשאלתי עליה, והייתי אומר לכם כי ממנו תראו ותלמדו דרך הלימוד'.

ואכן חריף ובקי עצום היה, בבלי וירושלמי, ראשונים ואחרונים שגורים על לשונו. בעל מוח חריף ובעל מחדש נפלא. גליונות ע"ג גליונות היה ממלא מחידושי תורתו, אשר מקצתם נדפסו בספריו 'תפארת אדם'. בד בבד היה דבוק ברבותיו הק' הרה"ק רבי חיים מאנטיניא זי"ע והרה"ק בעל אהבת ישראל, מויזניצא זי"ע, בחצרותיהם היה מסתופף כחד מבני החבורה. בשנות זקנותו היה

נולד בל"ג בעומר תרמ"ג בעיר ראקעשין לאביו הגאון רבי יוסף זלמן זצ"ל ממשפחה רמת היחס צאצאי מהר"ל מפראג זי"ע. התחנך בימי עלומיו אצל הגאונים המפורסמים רבי יהודה גרינפעלד זצ"ל אבד"ק סעמיהאלי ורבי יהודה גרימולד זצ"ל אב"ד מאסמאר שם התעלה במעלות התורה והיראה עד כי הפך לפאר התלמידים.

אחר נישואיו בשנת תרס"א ישב סמוך על שולחן חותנו במשך שנים אחדות כשהוא משים לילת כימים ביגיעת התורה והליכותיו כחסידא ופרישא, די לו במעט מזעיר מזון להחיות נפשו, מסגף הוא את עצמו רבות בתעניות עד כי נחלש מאד, אז חזקו עליו הפצרות צדיקי הדור מוויזניצא בעלזא ומונקאטש זי"ע אשר הפצירוהו לחדול מדרך זו. כבר באותם ימים מתכתב היה במו"מ של הלכה עם גדולי דורו אשר הפליאו למאד את גאונותו, ואף זכה להורמנא מהמהרש"ם מברעזין, מהגאון בעל 'ערך ש', מהדרכי תשובה' ממונקאטש מרבו הזכרון יהודה, מסאטמאר, מה'ערוגת הבושם'

הרה"ק רבי יוסף מאיר ווייס זי"ע

האדמו"ר בעל אמרי יוסף מספינקא - ו' אייר תרס"ט

הרה"ק רבי יוסף מאיר ווייס, נולד בשנת תקצ"ה לאביו רבי שמואל צבי ווייס ראב"ד במונקאטש.

למד גם אצל הגה"צ רבי מנחם א"ש אב"ד אונגוואר, הגה"ק רבי שמואל שמעלקא קליין אב"ד סעליש, ורבי יצחק אייזיק ווייס ראב"ד מונקאטש. כן הסתופף בצילו של מהרי"א מזידיטשוב.

רבינו היה חתן רבי מרדכי ארי' כהנא מבארשא, ובזיווג שני חתן רבי יחיאל מיכל ליכטנשטיין ממונקאטש, ולאחר נישואיו בזיווג שלישי עם בתו של רבי יעקב עזרא באש מספינקא, כשהתיישב שם, עד מהרה שמו יצא לתהילה ורבים השכימו לפתחו.

נתבקש לישיבה של מעלה ביום ו' אייר תרס"ט ונטמן שם. בשנת תשל"ב הועבר ארונו לארה"ק ומנו"כ בפתח תקוה.

גמילות חסדים של צדיקים עם נשמות בחיי חיותם ולאחר הסתלקותם

הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זיע"א מביא כי יש צדיקים שלאחר פטירתם מהעולם גומלים חסד ומתקנים נשמות, ויש צדיקים שאינם ממתינים עד לזמן זה אלא בחייהם עלי אדמות כבר הם מקדימים לתקן את הנשמות ולהעמידם בקרן אורה כראוי וכיאות.

וכך כתב בספרו (פרשת ראה): "שמעתי גם כן ממורי הקדוש [רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב] זצלה"ה שסיפר איך שהרב הקדוש מוהר"ד יהודא צבי מראזדיל זצלה"ה ראה בחלום את חותנו רבינו מוה"ר צבי מזידיטשוב זלה"ה אחר פטירתו ושאל לו: אם הוא כבר על מקומו המוכן לו בגן עדן העליון?

והשיב לו [הרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב], שאינו רוצה לילך על מקומו עד שיראה לתקן נפשות אנשיו אשר היו מדובקים אליו בחיים חיותו ויעמיד כל אחד ואחד על מקומו הראוי לו, ואז תנוח נשמתו הקדושה גם כן על מקומה המוכן לה, כן סיפר מורי הקדוש המעשה.

וסיים על זה ואמר בזה הלשון: ואנכי נתיישבתי בדעתי, למה לי הטרחא הזאת אחר פטירתי?! מוטב לי לעשות כל זאת בחיי! ואני משתדל עתה להעמיד כל אחד ואחד מהאנשים הנלווים אלי לתקן את נשמתם ולהעמיד כל אחד ואחד על מקומו הראוי לו כל זמן שאני חי בעולם הזה, ואחר פטירתי אוכל לילך על מקומי הראוי במנוחה! עד כאן תורף דבריו הקדושים ששמעתינו מפיו הקדוש".

הוסיף האמרי יוסף שאכן לימים ראו את הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב מתייגע לתקן את חסידיו בעודו בחייו, וכך הביא בהקדמה לספר 'לקוטי תורה וש"ס': "שמענו ממנו ברבים [=מהרה"ק מהרי"א מזידיטשוב] ששמע מהרה"ק מו"ה יהודה צבי מראזלי זצלה"ה, שראה את רבו וחותנו הקדוש מוה"ר צבי הירש הנוכר לעיל אחר הסתלקותו ושאל אותו: אם הוא כבר על מכונו בגן עדן העליון? והשיב לו שאינו רוצה לילך למקומו עד שיתקן כל אנשי שלומו ויעמידם על מכונם בשרוש העליון, כך סיפר הרה"ק מראזלי ז"ל

ואמר: שמי שדבוק בחיים לצדיק אמת - אחר פטירתו מזה העולם מראין לו את רבו והוא מוכרח לעשות לו טובה בעולם הבא, עד כאן שמעתי, ומזה נראה כמה טובה לנפש הישראלית לדבק עצמו אל צדיק אמת ואז טוב לו בזה ובבא.

וסיים הוא על זה: ואני נתיישבתי בדעתי למה לי הטורח הזה לאחר פטירתי?! מוטב שאתקן אותם ואעמידם על מכונם כל זמן שאני בעולם הזה. וסיפר לי אחד מצאצאי הקדושים שלן אצלו בעת חליו, ופעם אחת באמצע הלילה הלך אצל מטתו לאט בלי מנועלים על רגליו לראות מה הוא עושה, וראה אותו אוחו בדיקנא קדישא שלו ובוכה, ורבינו הרגיש שאחד עומד אצל המטה, ושאל אותו, מי הוא? ואמר לו, שהבכיה הוא שרוצה להעמיד כל אנשי שלומינו על מכונם קודם פטירתו, שיתקן כל אחד מה שבא לזה העולם השפל דלא ליעול בכסופא לעלמא דאתי".

(ספיר ויהלום פרי נצבים פ"ב - הגה"ק רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

של רבינו תם, מה שאין כן מי שאינו מנהיג הנהיח שני זוגות תפילין צריך לברך שנית, ובשורת מנחת אלעזר (ח"א סימן כה) הקשה עליו וחלק על פסקו, והגה"צ מטשימפא טרח ליישב את קושיותיו ולהעמיד את פסקו של הדברי חיים על מכונו, ואז זכה שנתגלה אליו הדברי חיים בחלום לתת לו תשואות חן ולהכיר לו טובה על שיישב את פסקו, וזה לשונו שם בקירוב:

'ראיתי בחלום שהלכתי ברגל עד שבאתי לעיר, ואמרו לי 'זה העיר סאנץ', אחר כך הלכתי עוד וראיתי בית גדול מלא מיהודים, ואמרו לי 'כאן הבית דירה של הדברי חיים', אחר כך נפתח הפתח ובא אלי זקן אחד, ואמרו לי 'זה רבינו הקדוש הדברי חיים', ונתן לי שלום בידו ואני אחזתי את ידו בעת אשר נתן לי שלום והסתכלתי בו הרבה, ואמר לי 'מה אתה מסתכל כל כך? אמור מה שיש לך לדבר!', אמרתי לו 'מה אדבר?', אמר לי: 'אמור בלי בושה, כל העולם מרעישים 'סאנץ! סאנץ! ואני כאן בסאנץ ואינו כל כך...!', אמרתי לו: 'לא! אדרבה, אני מתמיה על עצמי על אשר זכיתי לקבל פניו הקדושים!'

אחר כך הלך לחדרו ובא הגבאי וערך השולחן גדול מאוד, ונתן כסא לפני רבינו הקדוש במקומו בראש השולחן וערך השולחן כנהוג, ורבינו הקדוש נתן לי מקום לישב אצלו, ואחר כך נטלנו ידינו לפת והיה עולם גדול, הרבה מאות אנשים, ונתנו דגים לרבינו הקדוש וטעם מעט, ונתן לי כל הקערה עם הדגים ולא נתן לשום איש שיריים רק לי לבד, וכל העולם בקשו ממני דגים שיריים ואני חלקתי לכל העולם, וכן היה בזופף (=מרק) וכן היה בבשר וכן בצימיעס ובצושפיין, כמה וכמה מינים, הכל בדרך זה, הוא טעם מעט ונתן לי כל הקערה ואני נתתי וחלקתי שיריים לכל אחד.

לסוף קם איש חסיד אחד מן השולחן וגער וצעק בקול: 'רבי! חם לבי בקרבי, הנשמע כזאת מעולם?! לא שמעתי ולא ראיתי כן! כל עת ישיבת השולחן לא זכה שום איש, יש כאן רבנים, צדיקים, תלמידי חכמים, חסידים וזקנים, ושום איש לא זכה לקבל אפילו משהו שיריים, רק לאיש אחד נותנים כל השיריים, מעולם לא ראיתי ולא שמעתי כן, ותכף מיד בשיריים הראשונים רציתי לצוות אך סבלתי בכל כוחי, אבל כעת אי אפשר לי להתאפק עוד!', והשיב מרן רבינו הקדוש הדברי חיים 'הודי זה הוא תלמיד חכם וצריך לקרבו'.

וממשיך שם שאחר הסעודה קם ובירך שהחינו בשם ומלכות על קבלת פני רבו, ובאמצע הברכה שהה מעט, והדברי חיים הרגיש בשהייה זו ושאלו מה הענין בזה, והשיב שהסתפק לו באמצע הברכה אולי אין לו לברך עתה, כיון שכבר עבר זמן מאז שהגיע וקיבל שלום מרבינו, ואפשר שהיה צריך לברך תיכף בראיית פניו הקדושים לראשונה, אך תוך כדי דיבור נתיישב לו על פי מה שכתב המג"א בהלכות ברכות שיש לברך שהחינו על פרי שני אפילו אם הוא מעולה רק קצת מן הראשון, וכל שכן אם הוא מעולה הרבה, ואם כן קל וחומר לרבינו הדברי חיים שבוודאי נתעלה בכמה שעות אלו הרבה יותר מן ההפרש בין שתי הפירות, על כן שפיר יכול לברך עליו שהחינו עכ"ד הנפלאים.

(הובא בגליון המאיר)

הגה"ק רבי שלמה אפרים מלונטשיץ זי"ע בעל הכלי יקר ועוללות אפרים - ז' אייר שע"ט

הגאון רבי שלמה אפרים מלונטשיץ, נולד בלונטשיץ שבפולניה בערך בשנת ש'. רבו המובהק היה המהרש"ל. תקופה מסוימת שהה בלבוב (למברג)

ושימש שם כראש ישיבה, ומשנת שס"ד כיהן כעוזרו של המהר"ל ברבנות העיר פראג וכראש הישיבה בה. ולאחר פטירת המהר"ל בשנת שס"ט מונה לרב העיר.

היה ידוע כדרשן מופלג. חיבר חיבורים רבים בענייני מוסר ויראת שמים, אך התפרסם בזכות ספר דרשותיו 'עוללות אפרים', ובעיקר בזכות פירושו 'כלי יקר' על התורה, שנוסף לפרשנות מעמיקה של הכתוב יש בו התייחסות רבה לענייני מוסר; על שמו הוא מכונה 'בעל הכלי יקר'. היה פעיל בעסקי ציבור, וחבר 'ועד ארבע הארצות'.

העמיד תלמידים רבים, הידועים שבהם הגה"ק ר' יום טוב ליפמן הלר (בעל 'תוספות יום טוב') והגה"ק ר' שבתי הלוי הורוביץ בן השל"ה (בעל 'ווי העמודים').

חיבר עוד ספרים רבים, ביניהם ספר הדרשות 'עיר גבורים', 'עמודי שש' - דרשות בענייני מוסר ותלמוד תורה, 'שפתי דעת' על התורה ו'אורח חיים' על המועדים.

נתבקש לישיבה של מעלה ביום ז' אייר בשנת שע"ט.

לברך את הבנים בתחילה שיגדלו בתורה

איתא בעוללות אפרים (ס" קלג): 'ושמעתי לומדים כי זהו שאמרו רז"ל מפני מה תלמידי חכמים אין להם בנים בני תורה כמותם, לפי שאין מברכין בתורה תחלה', היינו כשמברכין את בניהם 'לאמור ישימך אלקים כאפרים וכמנשה', אין מברכין אותן תחלה שיהיו בני תורה, כי אם בני עושר וכבוד, ובזה יגלו מימות לבבם שהתורה טפילה אצלם, ואין להם הנאה ממנה כלל.

(עוללות אפרים ס" קלג)

הרה"ק רבי ירחמיאל מפרשיסחא זי"ע בן היהודי הק' מפרשיסחא זי"ע - ח' אייר תקצ"ד

הרה"ק רבי ירחמיאל מפרשיסחא זי"ע היה בנו בכורו של הרה"ק היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע. במשך שנים רבות התנהג בסתר והחביא את מדריגותיו הגדולים והקדושים.

עם פטירת אביו הק' התדפקו גדולי התלמידים והחסידים על דלתות רבינו שיקבל על עצמו את עול ההנהגה ולהיות להם לרועה ומנהיג ומלא מקום אביו. אמנם רבינו לא רצה לקבל עליו את עטרת ההנהגה, והמשיך בדרכו להיות נחבא אל הכלים במשך י"ד השנים הבאים, ואפילו הקרובים אליו לא ידעו מגודל חסידותו ופרישותו. באותם שנים חי ברוב עוני ודוחק והתפרנס מיגיע כפו ממלאכת תיקון שעונים.

פעם נסע הרה"ק רבי אברהם מרדכי מפינטשוב זי"ע (חותנו של הרה"ק בעל היכל הברכה מקאמאראנא זי"ע) עם בנו הרה"ק רבי יוסף דוד דרך העיר פרשיסחא, ואמר שרוצה להיות אצל בן אוהבו, ה"ה רבינו בן היהודי הקדוש זי"ע. ובאותה עת סמך הרב מפינטשוב את ידיו על ראשו של רבינו, וסמך אותו להיות רבי ומנהיג עדה, ויברכהו שיתגלה כבודו בעולם.

ויהי כאשר קיבל על עצמו את עול האדמורו"ת נהרו אליו מרחוק ומקרוב ונתגלה ונתפרסם שמו והיה פועל ישועות ונפלאות בקרב הארץ ורבים הלכו לאורו. כמו כן הרבה צדיקים וקדושים באו אליו להסתופף בצל קדשו ולשתות בצמא את דבריו הקדושים. ואף מפשוטי העם נסעו אליו, ורבו הנהיגם והדריכם על במתי התורה והיראה ושתל אמונה ובטחון בלב חסידיו, וביותר השריש בקרבם מדת 'שמח בחלקו' לבל יהא ממון חשוב בעיניהם.

כל התגברות נגד היצר חשובה בשמים

בשם אבי אדוני זקני מורינו הרב ירחמיאל מפרשיסחא זצלה"ה זי"ע שאמר, אשר שוקלים בשמים אפילו אם אדם עובר עבירה ח"ו, שוקלים בשמים כמה היה לו מלחמת היצר מקודם שעשה העבירה, וכמה נסיונות היו לו.

(דברי בינה, כי תצא)

חסר מספרי אביר יעקב לפרשת השבוע

אל תתחבר לרשע

וכי שמעת מעודך שחתיכת בשר כשר תכשיר קדירה מלאה של בשר טריפה. כל מה שאמרתיה היה רק שחתיכת בשר טריפה יש בכוחה להטריף קדירה מלאה בשר כשר בתנאי שאין שישים כנגדה, ולא שחתיכת בשר כשר תכשיר בשר טריפה.

חיך החותן החכם ואמר: תשמענה אזניך מה שאתה מוציא מפיד! הוא אשר דברתי! צדיק אחד אין בכוחו להכשיר ולהיטיב חוטאים רבים, אולם מאידך חוטא אחד ביכלתו לקלקל רבים. זוהי כוחה של השפעה שלילית, ולכן ייעצתיך שלא להתחבר עם אנשי הרשע שבעיר ('חיים שיש בהם' אבות פ"א)

כתב רבינו יונה (אבות פ"א מ"ז): 'אל תתחבר לרשע' - שהוא עונש גדול שאין כמותו כי החטא החמור פשע בו עשה עבירה אחת, אבל זה בכל העבירות שעושה הרשע יש לו חלק בהם ונמצא עושה חטאים רבים גדולים ועצומים ואם ידיו אסורים ולא נהנה מהם ואוי לרשע ואוי לשכנו כי הוא חוטא ושכנו מנוגד, שכן הוא מפורש באבות דרבי נתן כל המדבק לרשעים אף על פי שאינו עושה כמעשהיהם נוטל שכר כיוצא בהם.

על הפסוק (ויקרא יד מו-מו): 'וְהִבָּא אֶל הַבַּיִת כֹּל יְמֵי הַסְּגִיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב. וְהִשְׁכַּב בַּבַּיִת יְכַס אֶת גִּדְדוֹ וְהִאֲכִיל בַּבַּיִת יְכַס אֶת גִּנְדָּיו' פירש הרה"ק האביר יעקב זיע"א בספרו 'פתוחי חותם': בא לרמוז דאסור לאדם להתחבר לרשע ולא להתלוות עמו ולא לאכול עמו ולא לשכב עמו, לפי שהוא טמא ומטמא. לפיכך אמר 'והבא אל הבית' זה הגוף הטמא שאנו עסוקים בו, 'כל ימי הסגיר אותו' כל עוד שעודנו ברשעו, 'טמא עד הערב'. דהיינו אם ישב עמו כל היום, הרי הוא טמא כל היום כל עוד שהוא יושב עמו. 'השוכב בבית', דהיינו, המתאכסן עם הגוף הזה, 'יכבס את בגדיו', אם אתרע ושגג ונתאכסן אצלו, יכבס בגדיו, הוא שיחזור בתשובה שהוא דומיא דכיבוס בגדים, ויקבל עליו שלא לשוב עוד, וכן נמי האוכל עמו.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בכור המבחן על כל הש"ס:

הפוסק הגאון רבי עמרם פריד בחן את רבני בית המדרש "באר ישראל" בבית שמש

הפוסק הגאון רבי עמרם פריד הגיע לבחון את רבני בית המדרש "באר ישראל" • במשך שעות היה בית המדרש כמרוקחה והפוסק לא הסתיר את התרגשותו מהיקף הידיעות העצום ואמר כי מדובר במחזה מיוחד ויוצא דופן

אש התורה בערה ביום חמישי האחרון בבית המדרש "באר ישראל" בעיר בית שמש, שבראשות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, אב"ד 'באר ישראל' וריש מתיבתא 'עוז והדר', כאשר הפוסק הגאון רבי עמרם פריד שליט"א הגיע לבחון את רבני כולל "באר ישראל" מהמגמות "חושן משפט" ו"יודעי ש"ס", יחד עם אברכי כולל "יחי ראובן", אשר שמם יצא לתהילה כמי שזוכים לקנות קנייני נצח במרחבי הש"ס וההלכה.

במעמד התורני רב הרושם, לא חדלו דברי התורה 'להתעופף' בהיכל בית המדרש. הגאון רבי עמרם פריד שליט"א הציע שאלות וקושיות מסוגיות ומסכתות שונות בכל מרחבי הש"ס והשו"ע, והרבנים הפליאו לענות במהירות ובדיוק רב. במשך שעה ארוכה נערך מהמבחן המיוחד והפוסק התרשם עמוקות מהיקף הידיעות ולא הסתיר את התרגשותו למראה בקיאותם העצומה של הרבנים בש"ס כולו ובשולחן ערוך חושן משפט.

במהלך המעמד נשא האורח הנכבד דברים ואמר: בית המדרש 'באר ישראל' הוא בית גדול שמגדלים בו תורה וממנו תצא הלכה לכלל ישראל. ברגש רב הוסיף האורח ואמר: "זכות היא לעמוד כאן בפניכם ולראות מקרוב את הבקיאות המרשימה. זה מראה על גודל ה'שקיעות' בתורה, ועד כמה זהו הדבר היחיד שמעניין אתכם".

דברים שנשמעו בקשב רב שיבח האורח את הרבנים בני העלייה ואת העומד בראשם שליט"א ואמר: "יש לכם זכות גדולה שבראשכם עומד אדם גדול שכזה האומר לכם גדלו, בכוחו הגדול הוא סולל בפניכם את הדרך להיות שקועים יום וליילה בעסק התורה ולרכוש קנייני נצח. יהי רצון שתמשיכו בדרך זו ותזכו לברכה והצלחה וסיעתא דשמיא".

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, רב בית המדרש, שהשתתף במעמד הגדול, נשא את המשא המרכזי. ולאחר שקידם את פני האורח בברכת התורה אמר: "אנו שמחים כאן בשמחת התורה כאשר הפוסק רבי עמרם פריד שליט"א נושא ונותן עם רבני בית המדרש בסוגיות חמורות בחושן משפט ובמסכתות הש"ס. זוהי זכות גדולה שרבי עמרם נמצא כאן איתנו והוא רואה את בית היצר הגדול בו

גדלים ועמלים בני עלייה מופלגים השולטים בש"ס כולו ובשולחן ערוך ישר והפוך. המקום כאן זוכה להצלחה גדולה בסיעתא דשמיא, ואנו תפילה להמשיך ולהעמיד עוד ועוד אברכים מופלגים אשר כל תלמודם בידם ועתידים הם להאיר את הדור".

בדבריו הוסיף הגרמ"מ ואמר: "האברכים בכלל כולם בבחינת לשון חז"ל 'והאידנא נהוג עלמא למיקרי: משך תורא', כבסיס פירושו של בעל התולדות, שהיינו המשיכה לתורה, אלא שאין זה משיכה של 'הכאה במקל' אלא של 'קורא לה והיא באה'. לא מכריחים אף אחד לשבת וללמוד. הקול תורה העולה מהבית מדרש מוכיח עד כמה הלימוד הוא במתיקות וברצון. התורה עצמה קוראת לאברכים והם באים. האברכים, 'קדש בכספא', קדושים וטהורים, מלאי כיסופים. 'פסל במדברא' -

זהירים מכל דיבור רע. כל שיחם ושיגם בדברי תורה. ועל כולנה: תורה בענווה".

"זה בדיוק הכוח המיוחד של אברכי הכולל - העקביות המופלאה שלהם. לא התלהבות חד פעמית אלא לימוד יומיומי, שעה אחרי שעה, דף אחרי דף. ללמוד פעם אחת זה קל, אבל ללמוד תורה יום אחר יום, להתמיד בסדרי הלימוד ללא הפסק - זו הגדולה האמיתית. כשאדם רוצה לקבל על עצמו קבלה טובה, עדיף קבלה קטנה לאורך זמן, מאשר קבלה גדולה לזמן מועט, כי לטיפות הקטנות שמגיעות בקביעות, יש כח הרבה יותר גדול. נסיים בתפילה: השי"ת יעזור שכשם שאנו כאן עוסקים בעניין 'קורא לה והיא באה', כך גם הקב"ה במהרה בימינו יקרא לנו ברחמים ובחסדים לגאולה השלמה, בבחינה זו של 'משוך חסדך ליודעך' - ליודעך - בזכות יודעי הש"ס".

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

ב"ה גירון ב'

טלטול במקום שאין עידוב, עידוב חצירות ושיתוף מבואות

מערכים במצות הנשמרות זמן רב. [שו"ע ורמ"א סימן שסח ס"ה].

ג. אם גר בחצר נכרי, או ישראל שאינו מאמין בעירוב, הרי הם אוסרים על כל בני החצר לטלטל מביתם לחצר, כי אי אפשר לזכותם בפת, אלא שצריך לשכור מקום ברשותם, ואז נחשב כאילו מסולקים מרשותם, יש שוכרים מקומם משלטון העיר שיש להם רשות להיכנס לכל בני העיר, או משופט שיש לו רשות להיכנס לכל בית בצו בית משפט, ויש שוכרים את החשמל מחברה החשמל שיש להם בכל בית שעון המודד את זרימת החשמל, ושעון זה שייך לחברה, ודינם כשכירו ולקטנו שמועיל לשכור מהם. [ע"פ שו"ע ורמ"א סימן שפב ס"א, סע' יא. ארחות שבת ח"ג ע' קסא, משנת השבת פרק מג, שמעתי מהג"ר מאיר סירוטה שבבתי דינים הגדולים עושים את כל האפשרויות הנ"ל כדי לקיים השכירות כראוי].

ד. בזמנינו שמקיפים את כל העיר בצורת הפתח (עמודים וחוטמים מתוחים על גביהם), מכל מקום אין להתיר לטלטל מבית לבית, או מבית לחצר, או מחצר לרחוב, ולהיפך, אלא אם יעשו שיתוף מבואות ועירוב חצירות, והמנהג שרב העיר מזכה את העירוב לכל בני העיר, ועושה את העירוב חצירות ושיתוף מבואות ביחד. [רמב"ם שם הלכה ד-ז, רמ"א סימן שפז. ש"כ פ"ז, משנת השבת שם].

ה. רחוב המפולש משני הצדדים, שרחבה שש עשרה אמה, ועוברים שם שש מאות אלף איש, הוי רשות הרבים גמורה, שאסור לטלטל בהם כלל, ולא מועיל לזה צורת הפתח (עמודים וחוטמים מתוחים על גביהם), ויש בעלי נפש מחמירים על עצמם, שלא לטלטל גם ברחוב רחב שש עשרה אמה המפולש משני הצדדים, אפילו אין עוברים שם שש מאות אלף איש, אמנם אם יקיפו את כל העיר בחומה (גדר גבוה לפחות מטר), וינעלו את שעריה בלילה, יהא מותר לטלטל בכל העיר. [שו"ע ומ"ב סימן שסד ס"ב. הוראת הגר"מ סירוטה].

שטיחת בגדים לייבוש בשבת

כשחוזרים מהמקוה בשבת, דהוי כבגדי התינוקות דלא יחשדוהו שכבסם.

ה. האם צריך להסיר את הכביסה מהחבלים לפני שבת.

א. כבסים שתלוים מערב שבת על חבלי הכביסה, אין צריך להסירם לפני כניסת שבת, דמה שאסרו חכמים משום מראית עין הוא השטיחה עצמה ולא על מה ששטחו כבר מערב שבת. [שו"ע ומ"ב שם].

ב. אומרים בשם החזון איש דנכון שלא להשאיר כבסים תלוים בשבת. [משנת השבת ע"ס, ובחוט שני ח"ב ע"ב שזה דווקא במקום שיחשדוהו שכיבס בשבת, וכן נהגו בירושלים להסיר את כל הכבסים שתלוים על החבלים לפני שבת, מהגרי"ד רוטמן].

ו. האם מותר להוריד כביסה מהחבלים בשבת.

כבסים שתלה אותם לייבוש מערב שבת, ורוצה להורידם מחבלי הכביסה בשבת, אם נתייבשו כבר לגמרי קודם השקיעה דערב שבת, מותר להורידם בשבת גם אם תלו אותם במהדקי כביסה, דהמהדקי כביסה דינם ככלי שמלאכתו לאיסור שמוותר לטלטל לצורך גופו. [שו"ע ומ"ב סימן שח ס"ד].

ש"כ פט"ו ס"יט. וכתב המ"ב שם סק"ג דאם היו הבגדים רטובים בשיעור טופח על מנת להטפוח בזמן השקיעה, אסור להורידם בשבת משום מוקצה, דבגד שרטב במים מרובים אסור לטלטלו בשבת משום חשש סחיטה, וכיון דאיתקציא לבין השמשות איתקציא לכולי יומא, מדין עיין במ"ב ס"י שא"ק ס"ק דבגד שרטב וצריך להשתמש בו בשבת, יש להקל ולשטחו לייבוש בבין השמשות, וצריך לפרש דשם מדובר בבגד שרטב קצת, דאם נרטב הרבה אסור, אולם יש מתקשים בדברי המ"ב דלקמן בסימן שי סק"ט כתב שחפץ שעתיד להיעשות ראוי לשימוש בשבת מאליו "גמרו בידי אדם" לא נעשה מוקצה בבין השמשות, וכתב בשו"ת מנחת יצחק ח"א ספ"א לתרץ דכאן מדבר המ"ב באופן שאין ודאות שיתיבש הבגד בשבת, והוסיף הגר"מ סירוטה דבארץ ישראל הוי גמרו בידי אדם ואינו מוקצה].

ז. איסור שטיחת בגדים על גבי הסקה.

אסור לשטוח בגדים על גבי הסקה כדי לייבשם, משום איסור מבשל ומלבן, וכן אם הוא לבוש בבגד רטוב, לא יעמוד סמוך להסקה, גם אם כוונתו רק לחמם את עצמו. [שו"ע סימן שא סע"ף מו, ובשעה"צ שם ס"ק ר"ז].

ט. תווית על הבגד.

א. תווית הקבועות בבגד כגון הוראות כביסה, או תווית שכתוב עליו נבדק משעטנו, אם אין דעתו להסירן, מותר לצאת בהם, משום שהן בטלות לבגד. [ארחות שבת ח"ג ע' רח].

ב. תווית של מכבסה, אם אינו מקפיד להסירה, מותר לצאת בה דבטילה לבגד, ואם הוא מקפיד להסירה אלא ששכח לעשותו מערב שבת, יש לחוש שאינו בטל לבגד, ונחשב למשאווי. [שם].

י. מצוה למשמש בכיסו.

מצוה למשמש אדם בבגדיו בערב שבת סמוך לחשיכה פן יש בהם דבר ויוציאו למקום האסור לטלטל, וגם בשבת ימשמש בבגדיו לפני צאתו למקום שאין בו עירוב שלא יכשל באיסור הוצאה. [שו"ע ומ"ב סי' רנב ס"ז].

יא. עירוב חצירות ושיתופי מבואות.

א. מדין תורה חצר המשותפת להרבה בעלי בתים, ומוקפת מחיצות מכל רוחותיה, דינה כרשות היחיד ומותר לטלטל מהבתים לחצר ולהיפך, אך כדי שלא יטעו שכמו שמותר לטלטל מהבית לחצר המשותפת כך מותר לטלטל מרשות היחיד לרשות הרבים, עמד שלמה המלך ובית דינו וגזרו שלא לטלטל מבית לחצר משותפת אלא כשעשו עירוב חצירות, דהיינו שאחד מזכה לכל בני החצר לחם [בשיעור שמונה ביצים, בערך, 456 סמ"ק לה"ח נאה, 800 סמ"ק להחז"א], על ידי אחר שאינו מבני ביתו, ומניחים את הלחם באחד הבתים, ועל ידי זה נחשב כאילו כל בני החצר דרים באותו בית, ושאר הבתים הם כאילו חדרים נוספים בדירה המשותפת. [רמב"ם הלכות עירובין פ"א הלכה א-ב, שו"ע סימן שסו ס"א].

ב. אפשר לעשות עירוב חצירות בכל ערב שבת, ולאכלו באותה שבת, ואפשר לעשותו אחת בשנה, ובלבד שישאר ראוי למאכל אדם, ומטעם זה

א. כגדים האסורים והמותרים לתלותם לייבוש בשבת.

א. בגדים שנטבחו במים בשבת, אסור לתלותם כדי לייבשם במקום שרגילים לתלותם בימות החול, דחכמינו זכרונם לברכה חששו שהרואה יסבור שכיבסם בשבת, ודבר שאסרו חכמינו מפני מראית העין, שיחשדוהו שעבר על איסור תורה, אסור אפילו בחדרי חדרים. [שו"ע ומ"ב סימן שא סע' מ"ה-מ"ו].

ב. בגדי תינוקות שנטפפו, מותר לתלותם לייבוש, דניכר עליהם שלא כיבסם. [מ"ב שם ס"ק קס"ד. ובכף החיים שם ס"ק רנ"ט כתב דהוא הדין בכל בגד שניכר עליו שלא כיבסו].

ג. מעיל גשם מותר לתלותו לייבוש, דידוע לכל שנטרב מהגשם, ולא יחשדוהו שכיבסם. [הגרש"ז אויערבאך בשולחן שלמה שם ס"ח. ובקיצור הלכות שבת ע"ס כתב, דכיון שאין דרכינו לכבס את המעילים, ליכא חשדא].

ד. מפת נילון מותר לתלותו לייבוש, דאין איסור לשרותם במים, דבנילון לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו. [שולחן שלמה שם].

ב. מקום תלייתם באופנים שהותר לייבשם בשבת.

כתב בקצות השולחן [סק"ז ס"ק ר"ב] דבאופנים שהתירו לתלותם לייבוש, טוב יותר שלא יתלם על החבל במקום שתולה לייבשם בימות החול, משום עובדין דחול, אלא יעשה שינוי קצת ויתלם על המעקה וכיוצא בזה.

ג. כגדים שהתירו לתלותם הוא דווקא באלו שהותרו לטלטל.

כתב המשנה ברורה [בשעה"צ ס"ק ר"ב], דלפי מה שפסק הרמ"א [לקמן סמ"ו] דבגד שנטרב במים מרובים אסור לטלטלו בשבת משום סחיטה, הרי גם באלו הבגדים שהותר לתלותם בשבת, הוא דווקא באופנים שהותרו לטלטל, כגון אם רוצה לפושטם מעליו להניחם, או בבגדים שאינו מקפיד לסחטם, או כשנטרבו במים מועטים.

ד. שטיחת מנבת רטובה על גבי כסא לייבוש.

בשו"ת דברי יציב [ח"א סקמ"ד] כתב, דמותר לשטוח המנבת לייבוש

פנים
מתוך הספר

ספר זיהרון

עברת קודש

פניא דמעלי שבתא ההבנה הרוחנית לשבת

חס בתוך צוין

טעם לך שהטבילה במקוה אינה מזיקה, פרש על פי סוד רבנו אליהו די יודאש בספרו 'ראשית חכמה' (שער האהבה פי"א): בשם הרי"ה ארבע אותיות יו"ד, ה"א, ו"ו וה"א. כל אחת מארבע האותיות רומזת על הספרה עשר, כמו שאמרו בזהר הקדוש (ה"ג רמ"ג ברע"מ), שכל אחת מאותיות שם הוי"ה הרי היא רומזת לאחת מעשר הספירות, ובתקוני הזהר (ס"ט קס"ז): אמרו שכל ספירה וספירה עולה למגן עשרה, ובאר המקבל הקדוש רבנו שעפ"טיל הלוי הרוזין זי"ע בספרו 'שפע טל' (חלק טל שער א פ"ד) שבכל ספירה בפני עצמה ישנן עשר מדרות, וארבע האותיות יחד כנגד ארבעים סאה מים שיש במקוה. זה הסוד הטמון בפסוק (ירמיהו י"ג) 'מקוה ישראל הוי"ה', המקוה המטהר את ישראל הטובלים בו – נקמ בשם הוי"ה.

נמצא שהטובל במי המקוה מטהר את גופו ונפשו בכחו הרוחני של השם הקדוש ששורה במים, ולא יתכן שיגרם נזק מהשם הקדוש.

זו בונת הכתוב 'אמר לה' מחסי ומצודתי אלהי אבטח בו. כי הוא יצילך מפח יקושי מדבר הוות' (התהלים צא ב-ג), שמו של הבורא יתברך יציל מפח יקושי, אלו הם צעני ופחיס, ולא ישלטו באדם נוקי חס וקר מהטבילה.

מספר על הרב הקדוש רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע, שהיה יורד לנהר בעוד לילה גם בזמנים שהשילג כסה את הארץ, ושבר את הקרח על מנת לטבול בלי שום דתיעה מהרוחות ומחכפור. לאחר שטבל המשיך ולמד בתוך המים זהר הקדוש וכתבי האר"י ז"ל עד שעלה השחר, ואז היה נפטה לעבודת יומו בקדשה וטהרה.

פעם אחת חלה רבי צבי הירש מאד. הגיע הרב הקדוש רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע לבקרו.

כאשר הגיע הרב מרופשיץ לזידיטשוב היה זה באישון ליל, ותכף עם הגיעו לצורה, עוד לפני שפנה לאכסניתו, נחפו לביתו של רבי צבי הירש לדרש בשלומו.

אבל רבי צבי הירש לא היה בבית היחיד ששקה שם היה המשמש שנתדם בפרוזדור, ולשמע הרחשים התעורר בבהלה. "היכן הרבי?" שאל אותו רבי נפתלי.

המשמש נחרד. עקב חליו של רבי צבי הירש אסרו עליו הרופאים לטבול בקפאון ששרד בחוץ, ועליו הטל לשמר ולהדא שרבי צבי הירש אינו מפר את פקדתי רופאיו.

"ככל הנראה הפיל עלי תרדמה", המשיך המשמש בבעתה, "ובזמן שנמנממתי יצא לטבול בנהר..."

"בוא עמי", אמר לו רבי נפתלי, וילכו השנים לחפש את רבי צבי הירש בנהר ולבקש ממנו שישבו לביתו.

כשהגיעו לנהר ראו את הצדיק כשגופו שורה בין גושי הקרח הגדולים שבנהר, רק ראשו מובצב מעל פני המים והוא הוגה בהתלהבות בזהר הקדוש.

בקש הצדיק מרופשיץ: "אולי יצא מר מהמים הקרים וישבו עמנו לבית המחמם?"

"רופשיצר רב, מצטער אני שטרחת בעבורי עד לכאן, אבל אין חשש סכנה כלל, אדרבה, הושיט ירך למים ותרגיש את חמם..."

לתדהמתו של המשמש, היו המים שבסביבתו של הצדיק חמים!

ציר אמונים מרפא

הרב הקדוש רבי חיים דוד ברנהרד זי"ע המבנה רבי חיים דוד דוקטור נולד למשפחה פשוטה בעיר 'זלושין' הפולנית, מכוחו של רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שהאציל עליהם מברכתו לאחר שעסקו בפדיון שבויים והבטיח להם בן

שיאיר את העולם במעשיו הטובים. בשנות נעוריו לא שקד רבי חיים דוד על התורה והעבודה ופנה לאוניברסיטת ורוצלב' ללמודי רפואה, שם נמשך אחרי המשכילים שקרנם עלתה באותה התקופה ונח את ארח החיים היהודי.

הרופא הצעיר עשה חיל ושמו החל ללכת לפניו כממחה ובקי ברפואות השונות, עד שלאחר מספר שנים התמנה לרופאו האישי של מלך פרוסיה, וילהלם השלישי, ולרופא העליון של כל צבאו, ולאחר שנבכשה פולין בידי נפולאון בונפרטה, התמנה למעמד הרם של פרופסור לרפואה באוניברסיטת ורשה ולרופאו של הדוכס השולט פרידריך אוגוסט.

כך התנהלו חייו על מי מנחות כשהוא נהנה מכל מנעמי השלטון והשדרה, עד שפגש ברבי דוד מלעלוב זי"ע.

על רבי דוד שמע לראשונה כשהזדמן לביתו של חולה אנשי שלא היה בידי הרפואה להעלות ארובה למכתו, וראה בעיניו כיצד בזכות מופת פלאי של רבי דוד לעלובער שב האישי להתהלך על רגליו כאחד האדם.

הדוקטור, שערעש מהנס הגלוי, נסע לפגש ברבי דוד מלעלוב ושוחח עמו ארכות על חובת האדם בעולמו, כשהוא נסחף באישו הבוררת של הרבי. לאחר שהחליט לזנוח את עולם ההבל מאחורי גבו נסעו יחדו אל החוזה מלובלין, שם היה הרופא לבעל תשובה גמור והעפיל במעלות הקדשה והיראה עד שהיה לעובד ה' ובעל מדרגה מראשי החבורה הקדושה.

הצדיק רבי חיים דוד לא נטש את מקצוע הרפואה. בהוראת החוזה מלובלין המשיך להגיש מזור ליהודים ואינם יהודים כאחד. 'הרופא הקדוש' כנהו, ולא אחת מרפא היה חולים אנשים בתפלותיו.

ביום מן הימים הזעיקו את רבי חיים דוד למטתו של הצדיק הקדוש רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע שחלה ברגלו. בדק רבי חיים דוד את רבי יחזקאל היטב, ולאחר שרשם את התרופות הנצרכות צוה עליו שבשום אופן לא יטבל במקוה טהרה כי לחות המים עלולה להזיק לרגלו החולה.

רבי יחזקאל לא שעה לצויו של הרופא וחמק בשעת לילה מאחרת אל המקוה, כשהוא נהר שלא יראנו אדם וזעיק את הנבאים למנעו מקב, או חמור מקב, את הרופא עצמו.

המקוה ריק היה מאדם בשעה זו. רק צללית אחת נראתה. כאשר הכחין הצדיק מקוזמיר בדמות, נבהל ביותר. היה זה לא אחר מאשר הרופא רבי חיים דוד בכבודו ובעצמו, שבמנהג חסידים ירד לטהר גופו.

להפתעתו של רבי יחזקאל, עלה חיוך רחב על פני הרופא למראהו. הרבי השתומם. לא די שאינו גוער בו לאחר שדק היום הזהירו לא לטבל במקוה - שוחק הוא!?

"לשמחה מה זו עושה?" שאל את הרופא.

"פשוט מאד", ענה רבי חיים דוד. "כשהגעתי לבדקך על פי חכמת הרפואה בלבד אסרתי עליך לטבל כדי שלא תזקק.

אבל על פי האמת, אין רפואה טובה יותר מהטבילה במקוה שמתקנת את הפגם שהביא לחלי, וכשראיתי אותך מגיע לטבל שמחתי שתבוא רפואה לרגליך על ידי הטבילה ותפא כליל..." (רוא דעובדא, שער האותיות ערך מקוה אות יב)

ערלת לבבכם

התשובה על המעשים באה לאדם מתוך חשבון הנפש, על ידי שבודק ומפשפש במעשיו אם טובים הם או חלילה להפך, ובוחן כיצד יוכל לשפרם מכאן ואילך ולהיות טוב יותר לשמים ולבריות.

חשבון נפש אינו דבר התלוי בזמן מסים, אלא בכל יום ויום על האדם להשיג ולחייט אל מעשיו ולפיהם לחשב את צעדיו כראוי ביום שלאחר מכן.

וכפי שדרש רבנו חיים בן-עטר בפרושו 'אור החיים הקדוש' לתורה על הפסוק 'ודעתה היום והשבת אל לבבך' (דברים ד לט), שבא להורות לאדם שיזדע את מעשיו בכל יום ויום ובכך ישם לדרך הנבונה.

מלון יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה ראשונה

חזקתא

חזקתא דאורייתא יסוד חדש ונפלא על הפרשה

המחשבה חלק ה' באדם

(קידושין לט:). אלא כיון שהקב"ה חנון ורחום הוא מוחל על חטאי המחשבה שהם מחלקו, אבל המעשים שהם באים מצד חלקם של אב ואם עליהם קשה יותר למחול ולכן נענשים עליהם ביותר. ומכל מקום אין מחשבה רעה מצטרפת למעשה, כי הקב"ה ברוב רחמיו מוחל על חלקו שלא להעניש על המחשבה, וכן אין מענישים על דיבור רע, אם לא על דיבור שהוא בעצמו עבירה ומטעם שעקימת שפתיו הוי מעשה, וזהו פירוש המשנה (אבות פ"ב מ"א) 'עין רואה ואוזן שומעת' ומכל מקום אין נענשים עליהם, כי אם על המעשים כמו שאמר 'וכל מעשיך בספר נכתבין' (זרוע ימין להחיד"א אבות שם).

הקדמת מחשבה למעשה בסדר הכתוב מפני חומרנו

והנה מצינו בקרבן יולדת שמקריבה חטאת ועולה, וסדר הקרבנות הוא שקרבן חטאת קודם לקרבן עולה, וטעם הדבר הוא כי החטאת מרצה על חטא ואילו העולה היא כדורון המוגש למלך, ובדין הוא שלא יקרב הדורון עד שירצה הפרקליט תחילה, ומכל מקום הסדר בפסוק הוא שהקדים עולה לחטאת כמו שכתוב 'אחד לעולה ואחד לחטאת', וצריך להבין מדוע לא נכתבו הקרבנות לפי סדר הקרבנות.

ולפי האמור לעיל מבוארים הדברים באר היטב, כי העולה באה לכפר על המחשבה והחטאת מכפרת על חטא שבמעשה, וכיון שכן אף שהקרבן החטאת קודמת לעולה, בכל זאת הקדים בפסוק את העולה כדי לעורר אותנו גודל הפגם במחשבה, אשר היה מן הראוי להעניש על המחשבה יותר מהמעשה, אך מענותותו יתברך לא רצה להעניש על המחשבה. ומיהו להעיר לב האדם הקדים את העולה בכתוב, לומר דמן הדין זה יצא ראשונה להעניש על המחשבה, אמנם אל רחום הוא ואין עונש אלא על המעשה ולכן ההקדמה חטאת קודמת לעולה.

שהוא החלק הרוחני והנכבד ביותר באדם, ומחלקו של הקב"ה שנתן באדם רוח ונשמה וכו' ובינה והשכל, לפיכך הפגם גדול כל כך, עוד יותר מגוף המעשה שהחוטא במעשיו אינו פוגם אלא בחלק אביו ואמו וזהו שכתוב (במדבר לא נ) 'ונקרב את קרבן ה', ואיתא (שבת סד). שבא הקרבן לכפר על הרהור עבירה, ולפיכך נקרא 'קרבן ה' שבא לכפר על החטא במחשבה שהיא חלק ה' באדם (חומת אנך להחיד"א מטות אות ה).

עונש המחשבה נמחל ע"י הקב"ה שזה חלקו

ואף שלפי זה היה מן הראוי שגם עונש המחשבה יהיה חמור יותר מן העונש על מעשי עבירה, והרי הדין הוא להיפך שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה

וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שָׁה וְלִקְחָהּ שְׂמֵי תָרִים אוֹ שְׂנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֻטָּאת וְכִפָּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהְרָה (יב ח). אמרו חכמינו ז"ל בגמרא (יומא כט). הרהורי עבירה קשים מעבירה, פירש החיד"א ע"ה בדבש לפי (מערכת ה"א אות ח) ובכמה מקומות נוספים בספריו, מדוע חמור הרהור שלכאורה אין בו דבר ממשי יותר מהמעשה עצמו.

אלא שבכל מעשה עבירה שעושה חלילה הרי שעושה זאת באמצעות הגוף בשר ודם שניתנו לו ע"י אביו ואמו, כפי שאמרו בגמרא (נדה לא). ששלושה הם השותפים באדם, הקב"ה ואביו ואמו, הקב"ה נתן בו חלקו שהוא רוח ונשמה וכו' ובינה והשכל, ואביו נתן בו עצמות וגידים וכו', ואמו נתנת בו עור ובשר וכו'. אך פגם הרהור הוא במחשבה

מילתא דפליאה

מספרי לשון הרע מראים עצמם כטובים

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לְבָן וּמְרָאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מְעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ (יג ג). שיער לבן הוא סימן טומאה בנגעים, וכיון שנראה שיער לבן בנגע אין מוסיפים לבדוק אחריו והוא טמא, ודבר תימה הוא זה שהצבע הלבן המורה על החסד הוא הגורם לטומאה. ויש ליתן טעם בדבר כי הנגעים באים על עוון לשון הרע, ודרך מספרי לשון הרע שהם מראים עצמם כלפי חוץ כאילו טובים הם, בעוד שמסתירים בתוכם את כוונותיהם הרעות, ועל כן הם נענשים מידה כנגד מידה, שהשיער הלבן הצומח בחוץ הוא הגורם להם טומאה ולא טהרה.

בעלי לשון הרע מעמידים פני צדיק

כעין זה מצינו גם סימן טומאה נוסף והוא 'מחית בשר חי' (להלן פסוק י), שאם נהפך מקצת הלבן שבתוך השאת למראה בשר אף הוא סימן טומאה, ואף על פי שבשר חי כשלעצמו אינו מורה על טומאה, מכל מקום גזרה עליו התורה שיהיה סימן טומאה, כי תחת הבשר החי יוסיף לעמוד הנגע בעינו, והרי זה כדוגמת עוון לשון הרע שבעטיו בא הנגע, אשר כן דרך בעלי לשון הרע להעמיד כלפי חוץ מראה טהרה, בשעה שמתחת למראה החיצוני מסתתרת רעתו ומידותיו המגוננות.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

ביום השמיני ימול - כח יום השמיני שמעל הטבע

מילה ביום השמיני - להאיר נשמתו ע"י קדושת השבת

וזהו טעם מה שאמרה תורה וביום השמיני ימול בשר ערלתו, כדברי חז"ל (דב"ר ו א) 'ולמה התינוק נימול לשמונה ימים, שנתן הקב"ה רחמים עליו להמתין לו עד שיהא בו כוח'. וביאר האור החיים הקדוש ע"ה מהו הכח שנכנס בו ביום השמיני יותר מן הימים שקדמו לו. רק הכוונה לכוח הנשמה שיתחזק בקרבו, וכל שמונה ימים כוללים בתוכם גם את יום השבת, והוא הנותן כוח רוחני לנשמת האדם, וכמו שבבריאת העולם לא היה העולם מתוקן בשלמות עד שבאה השבת והתחזק העולם על קיומו, כך גם נפש האדם אינה מושלמת עד שתעבור עליה שבת אחת, ומכוח השבת יהיה התינוק ראוי להיכנס בברית, ובכוחה יוכל לגלות ההסתר שבבריאה ולהאיר את אור נשמתו לפעול תכלית שליחותו שנשתלח בעבורה לעולם הזה.

בכח מצות מילה זוכים שיהיה בעליו עמו

עפ"י זה נוכל להבין עומק דברי חכמים שאמרו שבכח המילה משתתף הקב"ה עם הרך הנולד ומכח זה נשאר עמו לכל ימי חייו, שכן כל יהודי מקבל נשמה טהורה בתורת שאילה, ומצד הדין הרי הוא כשואל שכל הנאה שלו, שכיון שמשמש בנשמה לצרכו והיא מסייעת לו בכל דרכיו בעולם הזה, ממילא חייב אפילו באונסין, ועתיד לתת את הדין על כל פגם רוחני שנפגמה בעולם השפל. אך נתן לנו בוראנו ויוצרנו החפץ בהצלחתנו בשליחותנו עצה הגונה, שמיד עם תחילת השאילה משתתף עמנו הקב"ה בברית המילה ואנו מוסרים התינוק לרשותו, ועל ידי כך חשוב כשאילה בבעלים והשואל פטור מאונסין, וזה הביאור לכך שיש שנהגו לומר בברכת המזון לסעודת הברית 'מיום השמיני והלאה ירצה דמו ויהי ה' אלקיו עמו', שעל ידי מצות המילה יהיה הקב"ה עמו במלאכתו לכל ימי חייו.

אמרו חז"ל (נדה ל:): שבהיות העובר במעי אמו נר דלוק לו על ראשו והוא צופה ומביט לאורו מסוף העולם ועד סופו, וקודם יציאתו לעולם מתחייב לשמור הנשמה כראוי, ומשביעים אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, כדי שכח השבועה אף היא תעמוד לו לזכור מאין בא ולשם מה. ומלמדים אותו כל התורה כולה, ובשעה שיוצא לאוויר העולם משכחים ממנו כל מה שלמד ואותה ההארה מסתלקת ממנו.

אך אף שעתיד לימוד זה להשתכח ממנו, עדיין תועלת גדולה ועצומה ישבלימוד התורה שעל ידי המלאך, כי מכוח זה יוכל תמיד לשוב ולהיזכר בחלקו בתורה, כדרך הלומד תורה ומשכחה שבקלות יכול להיזכר בה על ידי לימודה שוב, שנשאר בו רשימה קדושה כדי שיוכל אחר כך ברדתו לעולם להיאחז בהארות שנשארו בו מקודם לידתו וכדאיתא בתיקוני זוהר (תקון ע' קלו:).

עבודת האדם להשיב לו ההארה שהיתה לו קודם לידתו

בדרך זו מבואר בקדושת לוי (וישב ד"ה ויהי) הכתוב (בראשית לח כח-כט) 'ויהי בעת לדתה ויתן יד וגו', ויהי כמשיב ידו וגו', שבעת לידתו של האדם מתעוררת איתערותא דלעילא שיוכל להתקרב אל ה' בשלימות, אבל מיד אחר כך מסתלקת ההתעוררות ונשאר כעין מחיצה המבדילה בינו לעליונים, וניתנת בידו הבחירה בין טוב לרע ולהתקרב על ידי מעשיו אל ה', וזהו הרמז בפסוק 'ויהי בעת לדתה ויתן יד', שבעת לידתו של האדם נותנים לו סיוע שיוכל להתקרב, אבל אחר כך נהיה כמין 'ד' המסתירה וחוצצת בינו לקדושה, אבל אם יתן האדם אל ליבו לשעבד עצמו לעבודת ה', יזכה לזכך את חומריותו ולהסיר את המחיצה המפסקת ולשוב אל המדרגה הראשונה כבשעת לידתו, ואז מתקיים בו 'ויהי כמשיב ידו', שיזכה לסלק את היד המסתירה ויאיר לו האור הראשון כבתחילה, ויקרא את שמו פרץ וגו', ואחרי כן יצא אחיו ויקרא שמו זרח, שיפרוץ את המניעות המפריעים לו ויזרח עליו אור גדול 'באור פני מלך חיים'.

דבר אל בני ישראל לאמור, אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים פ"מי נדת דותה טמא. וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב ב-ג). נראה מקרא מפורש כי ישנו קשר הדוק בין המילה לטומאת הלידה וכאשר האריכו המפרשים. ובדברינו יבואר כי ברית קודש היא העומדת לנגד טומאת עולם הזה והבליו. שהלא ידוע הוא, כי כל נשמה קודם רדתה לעולם, איננה חפצה להתרחק מבית אביה בעת יושבה תחת כסא הכבוד ונהנית מזיו שכינתו יתברך, אך הקב"ה כופה את הנשמה לרדת לגוף השפל שבעולם הזה דווקא.

וזאת, כי בכך מתקיימת תכלית בריאת העולם שהיא להיטיב לבריותיו (עץ חיים שער הכללים פ"א), ומכלל ההטבה שתהיה הנשמה אוכלת ממעשי ידה שבלא זה הרי זה 'נהמא דכיסופא' (מגיד מישרים בראשית), שכך שנו חז"ל (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג) 'מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאיסתכולי באפיה', ולכן יורדת הנשמה לעולם כדי לסגל מצוות ומעשים טובים ועל ידיהם שבה אל בית אביה לזכות בכח מעשיה ולא במתנת חנינם.

מאחר שזו תכלית ירידת הנשמה לעולם הזה עומדים לנגדה כוחות עולם הזה, רצונות ותאוות המושכים את הגוף ללכת אחריהם כבהמה, וכשמתגבר עליהם למרות כל הקשיים וההסתרות זוכה לפעול נחת רוח לשולחו הקב"ה בורא העולם, כי אין לך נחת רוח יותר מכך שאדם עושה נגד טבעו ומכריז במעשיו כי בכל מקום ונקודה נמצא כח הבורא יתברך וכי הוא מלך העולם. וזהו עבודת האדם בעולמו - למסור נפשו ורצונו למרות המפריעים ובכך לגלות כבוד ה' בעולם.

הקב"ה מסייע ונותן כוחות לגבור על הטבע והבלי היצר

אך לא עזב ה' חסדו ואף כי ההתגברות היא סיבת השכר, אך כבר אמרו (סוכה נב:): 'אלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו', לפיכך מקדים הקב"ה לסייע לאדם לצלוח במשימתו, ועוד קודם לידתו

תורה בטהרה מקדשת את האדם

שהרי נפשו נוצרה מנפיחת פיו של הבורא כביכול כמו שכתוב (שם) 'ויפח באפיו נשמת חיים' ומכך 'ויהי האדם לנפש חיה'. אם כן תכלית הקרבן אינה ככל הקרבנות לתיקון נפש הבהמית, רק לתקן נפשו, ולכן כפרת חטאי הדיבור אינו בבהמה. מה גם, שכיון שחטא זה הינו חמור כל כך שפוגם בנפשו, לא רצה הבורא שתתעכב תשובתו עדי תשיג ידו לקרבן בהמה.

ולזה ברוב חסדי הבורא אשר הפליא עמנו, ציוונו להביא רק פטפוטי עופות נגד הקול, או מנחה שהוא קריבת הנפש, כמאמר חז"ל (מנחות קד): במנחת עני 'כאילו הקריב נפשו', ולזה ציווה הקב"ה בחטאים אלו קרבן דלות ודלי דלות כי זו תכלית קרבנות אלו לכפר על נפשו, וכדי למהר טהרת הנפש הישראלית אפילו אם אינו בהישג יד בשונה משאר קרבנות.

ישמור פיו מדברים בטלים כדי שיוכל להוציא בו דברי קדושה

אחר ראות עינינו כזאת, נשריש בליבנו היטב כי 'מוות וחיים ביד לשון' (משלי יח כא), ונשכיל לשמור נפשנו ע"י שנשמור פינו מכל דיבור אסור ח"ו, ואפילו מדברים בטלים כי בכך נשמור נפשנו מכל טומאה ופגם, כלשון קדשו של השפת אמת (מצורע תרס"א ד"ה בפסוק): ולפי שכח הלשון גדול מאוד צריכין להזהר מדברים בטלים והם מעכבין הפה ולשון להוציא בהם דברי קדושה, כמו שכתוב 'ודברת בס', אמרו חז"ל השח שיחה בטלה עובר בעשה 'בס' ולא בדברים אחרים. שהוא תנאי שכפי מה ששומר פיו מדברים בטלים כך יכול לדבר בס.

ובזה מבאר הפסוק שלפנינו, ולקחו למטהר שתי צפרים חיות טהורות ופירש רש"י: לפי שהנגעים באין על לשון הרע, שהוא מעשה פטפוטי דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים, שמפטפין תמיד בצפצוף קול. ובזה אמרו שכמו שיש עונש על דיבורים אסורים כמו כן יש עונש על דיבורים טובים שהיה לו לומר ולא אמרם. ועל זה כתב השפת אמת: והצפרים באים לתקן ב' החטאים, השחטה לבער ולפרוש עצמו מדברים בטלים, ומכל שכן לשון הרע. והמשולחת להכין הפה ולשון להוציא בהם דברי תורה.

וכשמסיים לימודו יסגור פיו, ולא יתן ליצר לבוא אל ביתו בדיבורו סרק והבל, ועל אחת כמה וכמה דיבורים אסורים.

כי כל שיחה בטילה מרחיקה את האדם מדברי תורה, ושלמה המלך ע"ה מזהיר את האדם 'אל תתן את פיך לחטיא את בשרך' (קהלת ה ה), כי דברים בטלים גורמים טומאה לגוף האדם, ולפיכך אבותינו הקדושים היו שרוים כל ימיהם בתענית דיבור שלא יהיה מצוי בהם ח"ו דיבור של מה בכך, אלא לקדש כח הדיבור לעבודת הבורא.

לגודל פגם הנפש שבחטא הדיבור תיקנה תורה קרבן מיוחד

משום שכוח הדיבור גדול כל כך עד שאם פוגם בו נפגמת כל קדושתו, נתן הקב"ה כפרה מיוחדת לפוגם דיבורו, וכך ביאר בדברי חיים (החודש ד"ה במדרש), מצינו (כריתות י): שהתורה הקדושה ציוותה להביא קרבן דלות של שני ציפורים ואם אין ידו משגת מביא קרבן דלי דלות של מנחה, רק בשלושה מקרים, בטומאת מקדש, בשבועת העדות, ובשבועת ביטוי שפתים. וקשה, מדוע לא נתנה תורה אפשרות זו גם בשאר חטאות, ומי שאין ידו משגת יביא קרבן כפי השגת ידו ויתכפר אף בציפורים או במנחה.

מתרץ הדברי חיים, כי ענין הקרבן הוא להקריב נפשו הבהמית לפני ה', ויתחרט על מה שעבר, והקב"ה עוזרו לכפר עליו ויפדה נפשו מרדת שחת, ולכן גזרה חכמתו יתברך על כל חטא מהו מין קרבנו, שעל ידו יתכפר האדם. ואפילו אם אין ידו משגת לקרבן זה, ימתין עד שיהיה בידו להביאו, כי הרי זו תכלית הקרבן, שכנגד קרבן הבהמה יקריב את נפשו הבהמית, ואילו ציפורים או מנחה, אינם מורות על נפשו הבהמית.

אך בדברים התלויים בפה האדם, שזה עיקר כח האדם כמאמר הכתוב (בראשית ב ז) 'ויהי האדם לנפש חיה' וכתרגומו 'לרוח ממללא'. נמצא החוטא בדיבורו פוגם בעצמות הנפש, ולא בנפש הבהמית תלוי החטא, רק בנפש אביו שבראו,

וְצוּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לְמִטְהַר שְׁתֵּי צִפְרִים חַיִּים טְהוֹרִים (יד ד). עיקר עבודת האדם להתעצם בקנין קדושה וטהרה ויראת שמים אמיתית, וכפי התקדשות האדם כך יש כח בתורתו לרוממו ולהביאו למדרגות גבוהות, כי הלומד תורה שלא בקדושה תורתו נותנת כח לחיצונים חלילה, ורמז לדבר כי האותיות שלפני 'תורה' הם 'קדשה', וזה תנאי קודם ללימוד תורה שיקדש עצמו כפי יכולתו, וכן סידר רבינו הקדוש לפתוח סדר תורה שבעל פה בהלכות קריאת שמע, 'מאימתי קורין את שמע בערבית' (ברכות ב.), לקבל עול מלכות שמים תחילה, וכפי טהרת הגוף והנפש והנשמה כך יזכה להתעלות בעסק התורה.

עיקר הדיבור יהיה בתורה ותפילה ולא יניח ליצר להפך הדיבור לבחי מצרים

הפה לא נברא באדם אלא לעסוק בתורה ובתפילה, כמו שכתוב (דברים ז ז) 'ודברת בס' ולא בדברים בטלים. אך חס ושלוש מניח ליצר להיכנס בתוך דיבורו נעשה מכך בחינת 'מצרים', כמו שכתב הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה (שם בא ד"ה ומה שכתוב) כי מ' פתוחה וסתומה רומזים לפיו של האדם, כי בכדי לומר אות מ"ם נצרך להשתמש גם במ' סתומה, וכל עוד שאינו מסיים במ' סתומה, אינו יכול לומר את שמה של האות. ולכן האות מ' רומזת על הדיבור, כי כמו אמירת האות מ' כך גם דיבורו של האדם, כשפותח פיו לדבר אינו מסיים דיבורו עד שסותם את פיו. אך אם מניח ל'יצר' דהיינו שמניח אותיות אלו י' צ' ר' להיכנס בין פתיחת דיבורו לסגירת פיו, ומדבר דברים אסורים נעשה מזה 'מצרים', דהיינו מ' פתוחה וס' סתומה וה'יצר' ביניהם, שזה היה רצון מצרים לפעול שיהיה הדיבור בגלות.

וזאת לימודנו רבותינו בתורה שבעל פה שעיקרה היא אמירת פיו, שלא כתורה שבכתב שעיקרה היא מה שנכתבה בספר, ועל כן פותחת (ברכות ב.) באות מ' פתוחה - 'מאימתי קורין את שמע', ומסיימת (עוקצין פ"ג מ"ב) במ' סתומה - 'ה' יברך את עמו בשלום' (תהלים כט יא), כי כאשר אדם פותח פיו - ידבר בתורה,

אֵלֶּזְנֹת

כ"ס ז', א' ע"ו ר"א

לְעֵלְמֵנוּ שְׂפֵת

פְּרֶשֶׁת תְּהִיֶּה-אֶזְרוֹרָה

הַמּוֹהֵל בְּשִׁלְחוֹת הַרְבֵּי מְבַרְדִּיטְשׁוֹב

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל בְּשׂוּר עֶרְלָתוֹ (יב, ג).

הִיָּה זֶה בְּמַעֲמַד בְּרִית מִלֵּה שְׁנַעֲרָךְ בְּהַשְׁתַּתְּפוּתוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הַקְּדוֹשׁ רַבִּי יִצְחָק מְאִיר מְגוּר זִיע"א בְּעַל ה'הַדוּשִׁי הַרִ"מ'.

בְּעֲצוּמָה שֶׁל סְעוּדַת הַבְּרִית הוֹרָה הַרְבֵּי לְאַחַד מֵהַחֲסִידִים, יְהוּדֵי שְׁהַתְּגוּרָר בִּירוּסָלַב, שֵׁיִסְפֵּר לְפָנָי כֹּל הַקְּהָל מַעֲשֵׂה נוֹרָא, וְכֵן סִפֵּר הַחֲסִיד: אַחַד מֵחֲסִידָיו שֶׁל הַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ רַבִּי ל׳וֹי יִצְחָק מְבַרְדִּיטְשׁוֹב זִיע"א, עָסַק בְּמַסְחָר בְּשׂוּרִים. פְּעַם קָנָה הָאִישׁ עֵדֶר שׂוּרִים, וּלְפָנָי שֶׁהִסְפִּיק לְמַכְרָם יָרַד הַמַּחִיר, עַד שֶׁעָמַד הַחֲסִיד לְהַפְסִיד אֶת כָּל רְכוּשׁוֹ.

קָם הָאִישׁ וְנִסַּע בְּרִדִּיטְשׁוֹבָה, לְתַנּוֹת בְּפָנָי רַבּוֹ אֶת צָרְתוֹ.

שָׁאַל רַבִּי ל׳וֹי יִצְחָק: "הֲאֵם עוֹסֵק אֶתְּךָ בְּמַצּוּה כָּל שָׁהִיָּא בְּאַפְּן מִיְחַדָּ?"

הַשִּׁיב הַחֲסִיד: "כֵּן, רַבִּי, מוֹהֵל אֲנִי".

הַמְשִׁיךְ הַרְבֵּי וְשָׁאַל: "וַיְמָה עוֹשֶׂה אֶתְּךָ אִם חֲלִילָה אַחֲרֵי הַמִּילָה לֹא פוֹסֵק הָדָם מְלוֹזָב?"

פִּרְט הַחֲסִיד הַמּוֹהֵל לְפָנָי רַבּוֹ אֶת דְּרָכֵי הַטְּפוּל שֶׁלָּמַד, וְכִיצַד הוּא מְנַסֶּה לְעַצֵּר אֶת הָדָם.

נִעְנֶה הַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ מְבַרְדִּיטְשׁוֹב: "אֶתְּךָ לֶךְ עֲשֵׂב לְרַפּוּאָה. בְּאֵם יֵאָרֶע לֶךְ שֵׁיִסְתַּכֵּן הַתִּינוּק אַחֲרֵי הַמִּילָה וְלֹא תִצְלִיחַ לְעַצֵּר אֶת הָדָם, תִּחְבֹּשׁ בְּעֵשֶׂב זֶה אֶת מְקוֹם הָדָם, וּמִיָּד יִפְסַק הַדָּמוּם".

הִנְהוּן הַחֲסִיד בְּרֵאשׁוֹ, אֲךָ הִיּוֹת שִׁטְרָם נִעְנֶה מֵה יַעֲשֶׂה עִם הַהֶפְסֵד הַצְּפוּי לוֹ בְּמַסְחָרוֹ, חוֹר וְשָׁאַל שׁוֹב מֵה יַעֲשֶׂה בְּבִהְמוֹתָיו.

לְהַפְתֵּתוֹ, חוֹר הַרְבֵּי עַל תְּשׁוּבָתוֹ הַסְּתוּמָה: "הֲרִי כָּבֵד עֲנִיתִי לֶךְ שְׂאֵם חֲלִילָה לֹא יִפְסַק הָדָם, תִּחְבֹּשׁ אֶת הַמַּכָּה בְּעֵשֶׂב זֶה, וְהִרְךָ הַנְּמוּל יִתְרַפֵּא בְּעִזְרַת ה'!"

אוֹתוֹ סוּחַר חֲסִיד הִיָּה - הוֹסִיף בְּעַל ה'הַדוּשִׁי הַרִ"מ' מ' תוֹךְ כְּדִי סְפוּרוֹ שֶׁל הַחֲסִיד הַיְרוּסָלַבָּי - שֶׁכֵּן כְּאֲשֶׁר שָׁמַע אֶת תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הַקְּדוֹשׁ מְבַרְדִּיטְשׁוֹב בְּשִׁנִּית, לֹא פָּצָה פִּי

כְּצִפּוּי, וּלְחַרְדַּת הַהוֹרִים הַמְדַאֲגִים, הַחֵל הַתִּינוּק לְאַבֵּד דָּם רַב בְּעַת הַמִּילָה, אֲךָ הַמּוֹהֵל לֹא אָבַד אֶת עֲשָׂתוֹנוֹתָיו, הוּא הוֹצִיא בְּזִרְיוֹת מֵאֲמַתְחָתוֹ אֶת הָעֵשֶׂב אוֹתוֹ קִבֵּל מְרַבּוֹ הַקְּדוֹשׁ מְבַרְדִּיטְשׁוֹב, וְחִבֵּשׁ אֶת הָרֶךְ הַנְּמוּל.

לְמַרְבֵּה הַפֶּלֶא, בְּתוֹךְ רִגְעִים מְסַפֵּר נֶעְצַר הָדָם כְּלִיל, וְהַתִּינוּק הִגִּיב כְּכֹל הַנְּמוּלִים, לְאַשְׁרָם הַרְבֵּי שֶׁל הַהוֹרִים וְלִשְׁמַחְתָּם שֶׁהִרְקִיעָה שְׁחָקִים.

כְּמָה יָמִים חֲלַפּוֹ, בְּהֵם שָׁהָה הַסּוּחַר-הַמּוֹהֵל בְּבֵית הָאִישׁ כְּמוֹ שֶׁהִתְנַהּ בִּינֵיהֶם, וְאָז גָּנְבָה לְאֲזִינוֹ שְׁמוּעָה שֶׁמְחִירָן שֶׁל הַבְּהֵמוֹת עָלָה, וְשָׁוִיו שֶׁל עֵדֶר הַשְּׂוּרִים שֶׁלוֹ הִתְיַצֵּב מַעֵט.

רָצָה הָאִישׁ לְנַסֵּעַ לְבֵיתוֹ וּלְמַכֵּר אֶת עֵדֶרוֹ לְפָנָי שְׁיִזוּל הַמַּחִיר שׁוֹב, אֲךָ אָבִי הִבֵּן סוּרָב בְּתַקְףָּהּ. הוּא עָמַד עַל קִיּוֹם הַתְּנָאִים כְּפִי שֶׁהִסְכַּם בִּינֵיהֶם: עַל הַמּוֹהֵל לְהִשְׁאֵר בְּבֵיתָם עַד מְלֵאוֹת חֲדָשׁ יָמִים מֵעַת הַמִּילָה.

חֲלָף שְׁבוּעַ נוֹסֵף, וְקוֹל הַבְּרָה חֲלָף בְּעִיר עַל יְקוּר מַחִירָם שֶׁל הַשְּׂוּרִים. שׁוֹב נִסָּה הַחֲסִיד לְבַקֵּשׁ מִבְּעַל הָאֲכַסְנִיָּה לְפַטְרוֹ לְבֵיתוֹ, עַל מְנַת שְׁיִוְכַל לְהִמְנַע מֵהַפְסֵד וּלְמַכֵּר אֶת הַבְּהֵמוֹתָיו לְפָנָי שְׁיִרַד הַשַּׁעַר.

אֲךָ הָאֵב הַדְּאוּג לֹא אָבָה בְּשׂוּם אֶפְן: עַל הַמּוֹהֵל לְקַיֵּם אֶת הַתְּנָאִי בְּמְלוּאוֹ.

אֶת הַשְּׁבוּעַ הָאֲחֵרוֹן עָשָׂה הַחֲסִיד בְּבֵית הָאֲכַסְנִיָּה כְּעַל קוֹצִים: מִדֵּי יוֹם שָׁמַע שֶׁהַמַּחִיר עוֹלָה עוֹד וְעוֹד, מַחִיר הַשְּׂוּרִים שָׁבַר שִׂיאִים, וְהוּא חִשַּׁשׁ שֶׁבְּעוֹד רִגַע יִפֹּל הַמַּחִיר הַבְּלַתִּי הַגִּיּוּנִי בַּחֲזָרָה, אֲךָ אָבִי הִבֵּן מֵאֵן לוֹתֵר עַל קִיּוֹם הַתְּנָאִים.

סוֹף סוֹף הִסְתַּיְמוּ אַרְבַּעַת הַשְּׁבוּעוֹת, הַחֲסִיד קִבֵּל אֶת הָעֵרְבוֹן בְּתוֹסַפַּת אַרְבַּע מֵאוֹת הַרוֹבְלִים שֶׁהִבְטַחוּ לוֹ וְשִׁפַּע בְּרָכוֹת וְאַחֻלִּים מֵאֵת הַהוֹרִים הַנְּרָגְשִׁים, וּמֵהָר לְבֵיתוֹ. הוּא הִגִּיעַ כְּאֲשֶׁר הַמַּחִירִים הָאֲמִירוֹ לְשִׂיא שְׁלֹא נוֹדַע כְּמוֹתוֹ, וּמְכַר אֶת עֵדֶרוֹ בְּרוֹחַ עֲצוּם...

(הַגְּדָה שֶׁל פֶּסַח - סְפִיר וִיהִלּוּם - לְהַרְבֵּי הַגָּאוֹן רַבִּי מְנַחֵם מְנַדֵּל פּוֹמֵרְנֵץ שְׁלִיט"א)

חִידוֹן אֵלֶּזְנֹת - נוּשָׂא פְּרָסִים אִיזָה דְּבַר דּוּמָם מְתָאָר בְּפְרָשָׁה הַזֹּאת (-מְצוּרַע) כְּ"חִי"?

פְּתָרוֹן הַחִידָה - פְּרֶשֶׁת בֵּא:

ש. מתי בפרשה זאת שרר חושך במצרים, מלבד במכת חושך?
ת. במכת ארבה, נחיל הארבה כיסה את כל השמים, והחשיך את מצרים (שמות י טו).

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת בא:
ה' חיים מרדכי לאנדא מבית שמש.

פְּתָרוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזּוֹכֵה, יְפוּרְסָמוּ אִי"ה בַּגְּלִיוֹנוֹת הַבֵּאִים

הַפּוֹתְרִים נִכְוָה יִכְנָסוּ לְהַגְרָלָה אִי"ה עַל סִדוּר מְתִיבְתָא מְנַחָה מְעָרִיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהַדְר".
אֶת הַפְּתָרוֹנוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלֵינוּ עַד לְיוֹם שֶׁנִּי

לְמַסְפֵּר פֶּקֶס: 077-470-26-81
אוּ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוֹב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדוּקָה וְטוֹלְפוֹן.
בְּרֵאשׁ הַדָּף לְצִיּוֹן "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעַר".

מקשרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון כ"ח

פרשת תזריע - מצורע | תשפ"ה

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'" (יב. ב.)

ונקדים לפרש הפסוק (ישעיהו נז, ט): 'בִּזְרָא נִיב שְׁפִתִים שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלְקָרוֹב אִמְרַהּ ה' וּפְרָאֲתִי, הֵינְנוּ עַל דְּרַךְ שֶׁאִמְרַהּ ר' חֲנִינָא בִּן דּוּסַא (בְּרַכּוֹת לז, ב): 'אִם שְׂגוּרָה תְּפִילַתִּי בְּפִי יוֹדַע אֲנִי שֶׁהוּא מְקוּבֵל, וְהֵינְנוּ 'שְׂגוּרָה' מִלְשׁוֹן 'מְשַׁרְיָן כּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה' וְכו' (שם נא, ב), וְהֵינְנוּ אִם נִשְׁלַח לוֹ הַתְּפִילָה בְּפִיו מֵאֵת ה' אִיךְ לְהַתְּפַלל וְאִיזָה דִּיבּוּרִים שִׁדְבֵר, אִז בּוֹדָא יוֹדַע אֲנִי שֶׁהוּא מְקוּבֵל וְכו'. וזוהו פירוש הפסוק 'בִּזְרָא נִיב שְׁפִתִים' הֵינְנוּ כְּשֶׁה' בּוֹרָא לוֹ מַחֲדָשׁ נִיב שְׁפִתִים מֵהַתְּפַלל וְלִדְבַר לְפָנָיו, אִז 'שְׁלוֹם בּוֹדָא וְכו' אִמְרַהּ ה', כְּשֶׁהִדְבּוּרִים הֵם דְּבָרֵי ה' שֶׁשָּׁלַח לוֹ כִּךְ בְּפִיו אִז וְדָא 'וּפְרָאֲתִי'.

וזה יש לומר שמרמזו הפסוק 'אֲשֶׁהּ כִּי תִזְרִיעַ', הֵינְנוּ כְּשֶׁהִדְבּוּר שְׁלוֹ מִזְרִיעַ, הֵינְנוּ שֶׁנִּתְפַשֵּׁט הַדִּיבּוּר שֶׁלּוֹ בִּדְבּוּרִים חֲדָשִׁים מֵאֵת ה' בְּרוּךְ הוּא, אִז 'וְיִלְלָה וְיִרְאֶה' הֵינְנוּ מוֹלַדֵּת חַיִּים וְרַפּוּאָה וְחֶסֶד בְּחִינַת זְכַר, וְהֵבֵן (דגל מחנה אפרים).

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

אדם קם בבוקר, והנה הוא מצורע כשגל. בתהליך אבחונו ואף טהרת הצרעת נדרש ממנו לפנות אל הכהן, ובטעם הדבר מלמד אותנו הספורנו - כי מטרת הדבר כדי שהכהן יעטיר עליו בתפילה.

עד כמה מסוגלת תפילה לשנות סדרי עולם, להציל ולהושיע אף כשברוך הטבע נראה כי אין סיכוי, ניתן ללמוד מהסיפור הבא אותו סיפר הגה"צ ר' אלימלך בידרמן.

אי אז לפני קרוב לשבעים שנה, בירושלים עיר הקודש, ילדה אשה כשרה וחסודה את בנה הבכור. אך למגינת לב, לצד השמחה הרבה שבהולדת הבן הראשון וההתרגשות שהציפה את הבית, כעבור שבועיים מהלידה התרגשה עליהם צרה צרורה כשבאופן פתאומי נקלעה האשה למצב רפואי מורכב ומסכן חיים אשר דרש התערבות מיידית.

הרופא אליו הובהלה האשה בחן את הנתונים, התעמק בהם והגיע למסקנה כי אין מנוס. על האשה לעבור באופן בהול ניתוח חירום אשר בכוחו להציל את חייה, אולם אליה קוץ בה - ביצוע הניתוח ימנע ממנה את האפשרות לזכות בעתיד לילדים נוספים.

אם אין ברירה? פלט בעלה, יהודי יקר בשם ר' נחמיה בקר באוזני הרופא, ואץ לגייס את הסכום הדרוש לתשלום עבור הפרוצדורה הרפואית המורכבת.

חלף זמן מועט, ור' נחמיה תופס את עצמו ומחיש פעמיו לבני ברק. הרי לא יתכן להיכנס לניתוח גורלי שכזה, מסוכן ובעל משמעות ארוכת טווח שכזו, מבלי שיעשה קודם לכן את הצעד המתבקש, וכיהודי ירא ה' ילך אצל חכם. פאר הדור, הודו והדרו היה מרן החזון איש, ואילו הועידה האיש פעמיו.

אם אין ברירה? החזון איש נטה לשמוע לדעת הרופאים, שהרי ניתנה להם הרשות לרפא, ואם אכן לא נותרה כל ברירה אחת - פיקוח נפש דוחה הכל ויש לבצע את הניתוח.

עם זאת, לא היתה זו תשובה סופית.

החזון איש עסק היה באותה העת בנסילות ידיו כהכנה לתפילת המנחה, והוא פנה לר' נחמיה ובירר אצלו: 'האם התפילת כבר מנחה?'

ר' נחמיה, שהשיב בשלילה, נקרא על ידו להצטרף למנין. 'אחרי תפילת המנחה גש נא אלי, נדבר על זה שוב' הוסיף החזון איש.

תפילת מנחה חלפה עליו בסערת רגשות, מתוך קרבת אלקים ולב נשבר, ותיכף לאחריה ניגש לחזון איש כשבמוחו מנקרת התהווה ואף ניבטת מעיניו - הלא כבר קיבל תשובה לשאלתו, ועל מה עוד יש לדון?

'אל תיגשו לניתוח' חרץ החזון איש במפתיע.

בדרך ארץ ומתוך יראת כבוד העזר' נחמיה לשטוח את תמינתו: 'הלא כבר פסק לי רבנו כי יש לנתח בהקדם האפשרי, ומה השתנה בשעה קצרה זו?'

כאן ילמד אותנו החזון איש פרק בכוחה של תפילה.

'תפילת המנחה' הבהיר בפשטות, 'בכוחה לשנות את רוע הגזירה ולשדר את כל מערכות הטבע, אכן, קודם התפילה היתה תשובתי אחת, אולם אחריה נפתח שער לישיעה. הלא תעשה מאומה בנידון, והשית' יעזור וישלח רפואה שלימה!'

לימים סיפרו בניה של אשה זו את המעשה המופלא, בניים שנולדו לה לאחר מכן והוכיחו כי אכן - בכח התפילה לפעול אף במקום שאין יד הרופאים מונעת. למותר לציין כי היא זכתה להאריך ימים ולהעפיל לגבורות, ורק בגיל שמונים ושמונה הלכה לעולמה כשהיא מותירה אחריה זרע ברוך ה'.

"וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְגו'" (יג. ה.)

גזרת הכתוב שלא תהיה טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן, 'כִּי שְׁפִתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת' (מלאכי ב. ז), ויורו למנוגע לפשפש במעשיו ויתפלל על עצמו ויתפלל גם הכהן עליו.

"וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפָנּוּ אֶת הַפִּיִת בְּטָרְם יְבֹא הַכֹּהֵן לְרֹאֵת אֶת הַנֶּגַע וְגו' וְאַחַר כֵּן יְבֹא הַכֹּהֵן לְרֹאֵת אֶת הַפִּיִת" (יד, לו), ולא יבא קודם לכן ובין כך יהיה זמן תשובה ותפלה לבעלים וזמן תפלה לכהן, ועם זה נתן הסגר (ספורנו).

"וְהִצְרִיעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע וְגו' וְטִמָּא טִמָּא יִקְרָא" (יג, מה), "צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים" (שבת סז, א).

ובספר ילקוט האורים הביא גמרא הנ"ל, והקשה למה צריך הוא יותר להודיע מכל החולים, ויש לומר, דרש"י וירא (בראשית כא, ז): 'וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹל הַנֶּגַע', מכאן שיפה תפילת חולים מתפילת אחרים שמתפללים עליו, והיא קודמת להתקבל, אם כן מדוע לא יתפלל [המצורע] בעצמו, ומדוע הוצרך להודיע צערו לרבים.

ויש לומר דקושיא אחת מתורצת בחברתה, על פי מה שכתב הזוהר (מצורע נג, א) מפני מה נקרא מצורע מוסגר, שמוסגר תפילתו בשמים. ולפי זה אתי דלכך צריך להודיע צערו לרבים יותר משאר חלאים, כיון שמוסגר תפילתו בשמים אם כן אינו יכול להתפלל בעצמו, וצריך להודיע צערו לרבים והם יבקשו רחמים (פרדס יוסף).

צהר לתיבה

הארת משגים ומתנים בתפילה

ישנן הנהגות והלכות רוב הנוגעות לתפילה, ובפרט לתפילת שמונה עשרה. כל הנהגה וטעמה ומקורה, כל הלכה ויסודותיה הקדומים, ועל פי הטעמים היותר ידועים אין בהכרח קשר בין ההלכות השונות, אלא לכל אחד יסוד וטעם שונה.

אכן, מצאנו דעה בראשונים (טור או"ח צח) שישנו מכנה משותף בין ההנהגות השונות, ויסוד כולם בתקנה הקדומה של התפילה בתור זכר לקרבנות, כמאמר חז"ל (ברכות כז, ב): "תפילות כנגד תמידין תקנום". ויתירה מכך, עבודת התפילה הלא היא כעבודת הקרבנות ממש, וכמאמרים ז"ל (במדבר רבה יח, כא): "וַיִּשְׁלַמְהָ פְּרִים שְׁפִתֵינוּ" (הושע יד, ג), אמרו ישראל רבש"ע בזמן שבית המקדש קיים היינו מקריבים קרבן ומתכפר, ועכשיו אין בידינו אלא תפלה."

בהתאם לכך, שזורה ההנהגה הראויה למתפלל בעומדו בתפילתו באופן התואם את עבודת הקרבנות בבית המקדש, וכפי שיפורט להלן.

כוינה

בעבודת הקרבן מצאנו עד כמה הכרחי לשמור על טהרת המחשבה והכוונה הרצויה, עד כדי כך שכוונה לא ראויה עלולה לפגול או לפסול את הקרבן.

כך גם בעבודה שבלב זו תפילה, על המתפלל לכוון את לבו כראוי ולטהר את מחשבותיו מכל סיג ופגם בעודו לפני הקב"ה.

עמידה

בנוגע לעבודת הקרבנות נאמר (דברים יח, ה): "לְעִמּוֹד לְשֵׁרֵת", וכך גם התפילה אמורה להיאמר בעמידה דווקא. כך גם יש תלה זאת (ספר היסודים אות יח) בחובתו של האדון לעמוד על קרבנו בשעה שהוא קרב (ראה משנה תענית ד, ב), כן בתפילה ראוי וחובה לעמוד בשעה שעולה תפילתו לרצון לפניו ויתברך.

השוויית הרגליים

אודות הכהנים בעבודתם בבית המקדש נאמר (תלמוד ירושלמי ברכות א, א): "שהיו מהלכים עקב בצד גודל וגודל אצל עקב", והדבר נלמד מהאמור בפרשת יתרו (כ, כ): "וְלֹא תַעֲלֶה כַּמְעַלְתָּ עַל מִזְבְּחִי". בהתאם לכך, אף על המתפלל להשוות רגליו כדי להתדמות לכהנים בעבודתם.

קביעת מקום

מאפיין נוסף המתלווה לעבודת הקרבנות ולו משמעות רבה, הינו קביעת המקום. ישנם קרבנות הנשחטים בצפון ואחרים בדרום, יש אשר דמם ניתן למעלה מחוט הסקריא ויש שדווקא למטה ממנו וכן הלאה. בדומה לכך, אף בתפילה ראוי לאדם לקבוע מקום לתפילתו.

איסור חציצה

הובא בחז"ל (ברכות ה, ב) כי על המתפלל להקפיד "שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיור", וכך גם כתבו הפוסקים (טור או"ח צח, ועיי"ש ב"י בכונת דבריו) כי יש להימנע ממצב בו יחצוץ דבר-מה בין המתפלל לקרקע.

הנהגה זו אף היא מתבססת על הלכות העבודה בבית המקדש, בה נאסר על הכהנים לשמש במקדש בעוד שישנה חציצה כלשהי בין ידיהם לכלי השרת או בין רגליהם לקרקע.

בגדים נאים

כהן שעבד בבית המקדש ללא בגדי הכהונה, עבודתו פסולה ומחוללת (משנה ובחים ב, א), ולא עוד אלא שאין הוא נחשב 'כהן' באופן זה, וכמובא בגמרא (ובחים יז, ב): "בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אלא כהונתם עליהם".

כן הדבר גם בעבודת התפילה, בעת שניצב האדם בתפילה לפני קונו - עליו לוודא שבגדיו נאים ומתודרים דיים כי לעמוד לפני המלך. יתירה מכך, יש שכתבו (טור שם) כי ראוי שיהיו לו בגדים מיוחדים לתפילה, וסייגו שאין יד כל אדם משגת לכך, אך כלל הפחות יקפיד על מכנסיו משום נקיזות.

פסיעה לאחור

לאחר שהקריב הכהן את קרבן התמיד, הה פוסע לאחוריו עקב בצד אגודל על גבי שלשה רובדים של אבן שהיו בין הכבש לזמבה. כך גם על המתפלל, בסיום תפילתו, לפסוע לאחוריו שלש פסיעות עקב בצד אגודל ובכך לסיים תפילתו.

כשהודי זקוק לדבר-מה, כשהוא כמה להצלחה במישור כזה או אחר או מצפה לישועה אל מול קושי עמו הוא מתמודד, התפילה הרי היא כמפתח קסמים שבכוחו לפתוח שערים ולבקוע רקיעים עד שיתעוררו רחמי שמים ויפיק האדם בדבר ישועה ורחמים.

אלא שגם בתפילה עצמה, כך לימדונו חכמינו זכרונם לברכה, ישנן תפילות הפועלות מיר מהרגיל. כך אמרו חז"ל (בבא קמא צב, א): "כל המבקש רחמים על חבריו הוא צריך לאותו דבר - הוא נענה תחילה".

בפרשת השבוע מתארת התורה את סדר טהרת המצורע (ג, מה): "וְהָצִרְעַת אֶשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יְהִי פְרָמִים וְרָאֵשׁוּ יְהִי פְרָעַת וְעַל שֵׁפֶם יִעֲטֶה וְטָמֵא יִקְרָא, וְאֵת הַסִּיבָה לִכְךָ מְגַלִּים לְנֹחַז"ל (שבת סז, א): "צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים".

כשנחשפים לצרתו של הזולת, כשהלב נקרע לנוכח כאבו של יהודי אחר, אחינו ובשרנו, הרי שהתפילה הבוקעת מהלב בעקבות כך מרוממת ונעלית יותר, פועלת גדולות בצורות ומחישת את הישועה לאותו אדם, ואף מהר מכך - למתפלל עצמו.

אך מה נכלל בגדר 'מבקש רחמים על חברו'?

האם מלמול רפה של פרק תהלים השגור בזכרוננו, הזכרת שם בחטף או אנהה קלה, משמעותם השתתפות בצער הזולת ותפילה עליו?

היה זה בעת מלחמת העולם השנייה.

אירופה נרמסה תחת המגף הנאצי, דם ואש ותמרות עשן בכל מקום, יהודים הובלו וצאן לטבח ואודים מוצלים מאש היו אחד מעיר ושניים ממשפחה, כולי הא ואולי.

באותה העת נדדה ישיבת מיר המעטירה, בדרך ניסת ומופלאה שעוד ידובר בה לדורות, לעיר שנחאי שבסין, שם המשיכו להתעלות בתורה ועבודת הבורא תוך שהם משקיעים את ראשם ורובם בעומקה של סוגיית וכמו שוכחים עולם ומלואו.

המשגיח הנודע, גאון המוסר וליבם של ישראל ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, היה כמלאך המכה על קדקוד כל תלמיד ותלמיד ואומר לו 'גדל', ואף בשעה קשה זה עמד על משמרתו ושמר על הגחלת מכל משמר.

כחלק בלתי נפרד מעבודת המוסר היוקדת אותה תבע בראש ובראשונה מעצמו, אך כך גם מתלמידי אהוביו, לצד הנחת המרובה שרווה בראותו אותם עמלים בתורה בכל מצב, נכח ר' יחזקאל לראות כי למרחק המשמעותי מהחזית המדוממת - מחיר משלו.

העובדה שבני הישיבה נמלטו בעור שיניהם והצליחו להיחלץ בזמן מגורלם של אחיהם באירופה הדוויה, היה בה כדי להעלות מעט ארוכה למכאובי על צרות ישראל, אולם יחד עם זאת ראה לנכון לעורר על ההשתתפות בצער אחיהם כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה ולשלהב את הלבבות לתפילה יוקדת למענם.

ביום מן הימים בא ר' יחזקאל בשערי היכל הישיבה, כינס סביבו את התלמידים והחל לעורר ולזעוק מקירות לבו.

בדבריו הביא המשגיח את דברי הגמרא (שבת שם) אודות אותו אילן מרובה-פירות הכורע תחת משאו, פשוט כמשמעו. עודף הפירות מכביד על האילן וענפיו עומדים אך בקושי בנטל. במצב כזה, מלמדת הגמרא, מקובל להעמיס על העץ אנבים כבדות כדי להתיש אותו, לנרסם לו לאבד מעט מכוחו ובכך למעט את פירותיו עד לכמות סבירה ובריא.

במקביל, מציינת הגמרא כי נהוג היה לצבוע את האילן בצבע בוהק, כזה שיפנה את תשומת לבו של כל עובר אורח למצבו של האילן ויעורר בו את רגש ההשתתפות, זאת בכדי שיתפללו העוברים ושבים על האילן.

כאן עולה התמיהה וכמו זועקת מאליה.

מילא אותו מצורע, אשר זה עתה חרב עליו עולמו והוא הוסגר, נחלט וגורש אל מחוץ למחנה, בוששו רבה וכלימתו עושה לה כנפיים, נחא. מובן מדוע שאחרים יראו אותו, ישמעו את זעקתו וְטָמֵא יִקְרָא ויתרגשו, אולי אף יזילו דמעה למענו בתפילה.

אולם אותו אילן, במחילה, אינו אלא שבע מרוב טובה. אז קצת קשה לו נטל הפירות, מעיק עליו מעט משקל האשכולות הבשרניים. וכי לזאת ייקרא 'צרה'? האם על כך נדרש לזעוק כל עובר ושב, לזעוק ולעורר? האם לא מדובר בצעד מעט, איך לומר, מוגזם?

על כך הטיב המשגיח במשפט אחד קצר, תמציתי, כזה המקפל בתוכו את היסוד לאותו המאמר חז"ל כה יסודי, תובעני כל כך: "כל המבקש רחמים על חבריו הוא צריך לאותו דבר - הוא נענה תחילה".

אדם שאינו מסוגל להתעורר ולחוש בצערו המועט של הזולת, בקושי ולו קל שלו קבע המשגיח ענק המוסר חד משמעית, 'לא יהיה ביכולתו להתחבר לכאבו גם כשהמדובר בכאב נורא, בצרה איומה'.

'המתפלל על חברו' נמצאנו למדים, אינה סגולה קלת משקל אותה ניתן לבצע בהיסח הדעת. כדי לעמוד במדרגה המצופה מאיתנו בתפילה על הזולת, כדי שהאדם יוכל להצדיק את הכינוי 'מבקש רחמים על חברו', עליו לעמוד בדרישות משמעותיות. להשתתף בצערו, לחוש את כאבו ולהתחבר לקושי שלו, לשאת אתו בעול וממילא גם בישועה אשר בוא תבוא.

מאצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

קרבת אלוקים

לארם של גדולי הדורות

יורם להיעזר בשרידי האומץ שעוד נותרו בו, עם כל כמה שניסה להיזכר בתקוותיו לראות אחד כזה מקרוב, ברגע האמת נתפסה החוויה משום מה בעיניו באור אחר לגמרי.

העיניים הבורקות, הנחושות, כמו גם השירים שנמתחו לקראת זינוק, הבהירו להם כי הלך מחשבתו של האורח הבלתי-קרא מעשי למדי. 'ר-ו-ץ'! יורם בקושי הספיק לזעוק, והברדלס מצידו החליט שנמאס לו להמתין.

תשעים ושלושה קילומטרים לשעה, לסתות המסוגלות לפרק צוואר של שור מגודל זניבים אשר יש בהם כדי לחורר כל מה שיעמוד בדרכם, כמו גם היעדר תכונות יסוד כמו רחמנות וחמלה, מהווים מרשם בטוח לסכנה. אך גם מבלי להיכנס לנתונים רביעים, עצם מראה החתול הענק שועט לעברם עורר את השניים מקיפאונם והם פתחו במנוסת בהלה לעבר הגיפ המגונן.

'חכה לי, חבר!' הפציר יורם בחברו בקול לא-לו, כשנכח לראות כי הלה מיטיב לרוץ ממנו והוא משתרך מאחור, אך זה האחרון התעלם לחלוטין, מותיר אותו לגורלו הרחק מאחור. 'כשמדובר בחיים ומוות' הבהיר לו בנשימה טרופה תוך שהוא ממשיך לרוץ, 'אין חברים'. כך, חד וחלק.

ההשגחה הפרטית תקפה גם בערבות אפריקה, כבכל מקום אחר בהלובוס, וככל הנראה היתה התוכנית האלוקית שונה במעט, או בהרבה, מכפי שראו זאת השניים.

לא חלפה כי אם דקה, בה הספיק יורם לצמצם את הפער ולעקוף את חברו, ואף להיכנס לגיפ כשכל כולו רועד, מתנשף כאילו רודף אחריו ברדלס. החבר, לעומת זאת, נתקל באבן והשתטח מלוא קומתו ארצה, מה שאפשר לברדלס לסיים בהצלחה ובזריזות מעוררת לחילה לראת תוכניתו המקורית, בעוד נפשו של יורם נותרת לו לשלל.

כיום, כשיואב שומע אי מי שח בדברי חולין בתפילה, יהיה זה מרזר או שכן, חבר או קרוב, הוא גוער בו בתוקף כמתבקש וכנפסך בשלחן ערוך. אם זה לא עוזר, הוא פשוט בורח, נמלט מהזירה.

'התפילה היא חיי' הוא מבחיר בפשטות, 'זכפי שכבר למדתי - בחיים ומוות אין חברים!'

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

"וְצִוָּה הַלֵּהֵן וְשָׁחַט אֶת הַצֶּפֶר הָאֶחָד אֶל פְּלֵי הָרִשׁ עַל מֵיִם חַיִּים" (יד, ה).

על פסוק זה הובא במדרש (ויקרא רבה טז, ט): "הדא הוא דכתיב (ישעיהו נז, יט): 'בְּנֹרָא גִבִּי שְׁפָתַיִם שְׁלֹום שְׁלֹום לְרַחֵם לְרַחֵם אֶמְרוּ ה' וְרָפְאוּנוּ'. וכבר עמדו רבים על פשר הדברים ומה לפסוק זה ולנאמר בפרשה בענין טהרת המצורע.

בדרך נפלאה ומעוררת מבאר זאת הרה"ק המגיד מקאז'ניץ, בהקדם דברי חז"ל הידועים (מדרש הגדול שמות ד, ב): "אל תקרא מצורע אלא מוציא שם רע".

הנה ידוע על פי חכמת הרפואה, כי בגוף האדם ישנם וורידים ועורקים לרוב אשר תפקידם להוליך את הדם והחמצן לאיברים הנחוצים להם, והטבעי הלקב"ה בפלאי הבריאה כי יום ולילה לא ישבותו אותם הוורידים והעורקים, שהרי אם אך לזמן מועט יפסיקו את פעולתם יגרום בכך חליה נזק לגוף ויפגעו איברים חיוניים.

ניכר הדבר ביותר בעת שהאדם נפצע חלילה ופוסקת זרימת הדם והחמצן לאיבר מסוים, או אף בשעה שאיבר מסוים נח על מקומו ללא ניע זמן רב מדי, או אז מתקבלת תחושת נימול ו'הירדמות' כביכול של האיבר המדובר, זאת בעקבות חסימה זו.

כן הדבר אף ברוחניות ובעולם הנפש, לכל יהודי יש כעין צינורות המיועדים להזין את נשמתו בכל הדרוש לה על מנת להתעלות ולדבוק בטוב, ועל מנת שיוכל לתפקד כיות בבואו לפתוח פיו לפני השי"ת בעבודה שלב זו תפילה.

אולם אם 'נפצעה' ח"ו נשמתו של אדם, משום שעשה שימוש לרעה בפיו וטימא את לשונו בדיבורים שאינם ראויים, כתוצאה מכך כביכול נחסמים כל אותם 'וורידים' ו'חניניים', ואין ביכולת האדם לפתוח לבו בתפילה.

לשם כך באה טהרת המצורע, כדי לפתוח את הצינורות הללו כמקדם ולאפשר את זרימת האור האלוקי וחיוניות הנפש לכל רמ"ח איברי האדם ושש"ה גידיו, על מנת שיוכל לעמוד לפני קונו ולפתוח לבבו לפני בתפילה.

תפילות הצדיקים

עבודת התפילה עומדת ברומו של עולם וכל גדולי עולם נתחבטו ונרעו בה עמל וגיעה כדי שתהיה תפלתם פראוי ותהיה עבודתם מעלת חן לפני המקום, כמו ששמעתי ממור"ר אבי ע"ה שהיו צדיקים שכל ימיהם היו מלאים פחד שמא לא הגיעו לעבודת ה' בענין התפילה בתכליתה הרצויה.

ועל פי זה פרש את הפתוב 'עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה' (תהלים ב יא), 'שלא כדורה יקשה איה שיך שבעבודת האל ישמשו יראה וגילה בערבוביה, הרי הם שתי בחינות הפוכות זו מזו.

אולם בזה הפתוב אנו רואים מהי דרכם של הצדיקים בעבודת התפילה, וזהו פי' הפתוב 'עבדו את ה' ביראה' - תהיה עבודתכם גדולה כל כך עד שתהיו יראים שמא לא הגעתם לעבודת ה' בתכליתה, שהרי נשאנו מתפללים ונדמה לנו שתפלתנו היתה פראוי ובכונה אנו מברכים את עצמנו בלבנו פנימה ושמיים ואומרים 'ברוך ה' התפללנו היום טוב מאד', אך הצדיקים אף שמתפללים טוב עדן חוששים שמא עדן לא הגיעו לדרגת 'עבדו את ה' לפי תכליתה, וזהו בחינת 'עיון תפלה' שמעינים בתפלתם היכן לא פגנו פראוי וכיצד יכולים מאן והלאה להתפלל טוב יותר, ועל יראה פזו אומר הפסוק 'וגילו ברעדה' - היינו שתגילו ותשמחו ברעדה הריא שבא בלבכם, פי יש לכם לשמח על שכל דאגתכם היא רק בדברים רחניים העומדים ברומו של עולם, שלא פדרכם של פשוטי העם שיראים ודאגים על פרנסתם וכל צרכיהם החמריים שמקניני העולם הזה מחמת חסר בטחונם בה'.

והעוונות, ולאחר מכן אומרים מזמור "על נהרות בבל" (תהלים קלו) העוסק בגלות בני ירושלים על ידי נבוכדנצר, ואחריו מזמור ע"ט בתהלים הפותח במילים: "מזמור לאסף אלקים פזא גלים בנחלתך" - העוסק אף הוא בצרות הנוראות שהשתרגו על צוואר בני ישראל בעת החורבן.

לאחר מכן נאמר בסדר התיקון פרק ה' במגילת איכה: "זכר ה' מה הנה לנו", וכך גם קינתו של הנביא ישעיהו המבכה את החורבן, הפותחת במילים (ישעיהו סג, טו): "הבט משמים וראה מן זבל קדשך ותפארתך".

בשלב זה פונים לומר את תחינתו של הנביא ישעיהו לישועת ישראל ובנין בית המקדש במהרה (ישעיהו סא, י): "שוש אשיש בה' תגל בפשי פאלקי".

תיקון לאה ממשיך בסדר קינות ותינו הצער הנורא, כל קהילה ועדה לפי מנהגה וכפי המסור לה מרביתה, והוא חותם בפסוק (ישעיהו נב, ב): "התנערי מעפר קומי שבי ירושלם התפתחי מוסרי צנאריך שביה בת ציון".

לאחר תיקון רחל, אשר עניינו כאמור קינה על חורבן הבית ובכי על הצרות שאירעו לישראל עקב כך, אומרים 'תיקון לאה', אשר בניגוד לחלק הראשון - עיקר עניינו תחנומים ותחינה לבנין בית המקדש וגאולת ישראל השלימה, גאולת השכינה הקדושה והקמתה מעפר במהרה בימינו.

חלק זה מבוסס בעיקר על מזמורי תהלים העוסקים בענין זה, והוא נאמר כבוונה תחילה בחלק החותם את סדר תיקון חצות.

לאחר אמירת כל זאת, הובא (שערי תשובה סוף ס"קו בשם מהר"א אזולאי) כי יש לומר: "אני מאמין באמונה שלימה בנחמת ציון, אלהים ברחמי ינחמוני, ויחדש עלינו מלכותו מהרה".

הלכות ומנהגים

תיקון חצות נאמר בישיבה על הקרקע ובחליצת מנעלים, דרך אבלות, ועניינו דווקא בחצות הלילה או בחצות היום. בקהילות רבות נהוג לאומרו בימי בין המצרים דווקא בחצות היום, ובעת הזו אומרים אותו במקומות רבים אף עם צעירי הצאן ותינוקות של בית רבן.

אין צורך במנין לאמירת תיקון חצות, וכל יחיד יכול לאומרו לעצמו בביתו.

בימינו אנו

כבר זעקו גדולי ומאורי הדורות ככרוכי אודות העובדה שהפך סדר קינות זו להיות נחלתם של יחיד סגולה בלבד, וכיבו מרה על כך שאין אומרים זאת המון העם. עד שהתבטאו ואמרו כי סימן מובהק הוא לירידת הדורות ולשפלות הנוראה, להעדר יראת השמים האמיתית.

וכך התבטא מרן החתם סופר (דרשות ח"ט ז' אב תקצ"ד): "משל לאחד שירד מכבודו ומסתלקו ממנו אביו ואמו וכל קרוביו ונלקח ממנו כל אשר לו וכל כליו ועשרו, והוא בוכה ומתעסק על כלי המיועד למשחק שניטל ממנו, ואין בו דעת לבכות על צרתו האמיתית, אוי לו לזה השוטה שאפילו שכלו נשלל ממנו".

אכן היו שלימדו זכות (אש"ל אברהם ס"א ועוד) על עם ישראל שאינו נוהג בכך בהמוניו, וכתבו כי דווקא מתוך המצב הנורא בו שרויים ישראל אין להם פניות הלב והמחשבה להקדיש עצמם לקונן בשימת הלב הראויה על חורבן הבית.

אכן כתבו האחרונים (סידור הרב סדר השכמת הבוקר ועוד) כי ראוי לכל אדם לנהוג כן לכל הפחות מדי פעם ואחת לתקופה, והדגישו גדולי המקובלים (כן איש חי, כף החיים ועוד) כי בעת חצות ראוי יותר לקונן על המקדש מאשר לעסוק בתורה.

הוד קדומים אופף את אחת התפילות המיוחדות והמיוחדות ביותר, הלא הוא סדר תיקון חצות. סדר תפילות זה, כך נתפס בטעות בדורות האחרונים, שמור לבני עלייה אשר יד להם בנסתרות וליודעי ח"ן אשר מילאו את כריסם בספרי האר"י והמסתעף.

אולם סקירה מקיפה של הענין מעלה כי לא כך הדבר, אלא אדרבה - במהלך הדורות נהגו רוב מנין ובנין בעם ישראל לשבת ולקונן על החורבן באמירת אותו סדר קינות מיוחד, מדי יום וכמעט ללא יוצא מן הכלל.

מהו אותו 'תיקון חצות' אשר לנוכח העובדה שכיום איננו נחלת הכלל - מרביתנו אינם בקיאים בתוכנו, מי קבע אותו ומתי הוא נתיידי? על כך במאמר הבא.

במקומות רבים התבטאו חכמינו ז"ל בגודל מעלת המצטער על חורבן בית המקדש המייחל לבנינו במהרה, ולעומת זאת הכבירו בחומרת זה שאינו עושה כן. וכך אכן פסק המחבר בשלחן ערוך, כבר בסימן הראשון (א"ח א, א): "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש".

אולם בניגוד להנחה המוטעית היכולה לעלות מתוך דברים אלה, כביכול אין הוראה מנעשת מסוימת בנוגע לאבלות על החורבן בימות השנה הרגילים, היחס בספרי ההלכה שונה בתכלית והוא מציג הנהגה בה ראוי לכל אדם לנהוג.

ואלו דברי הטור (א"ח א, א): "וכל שכן אם ישכים קודם אור הבוקר לקום להתחנן לפני בורא, מה יופיו ומה טובו. וטוב למי שמקדים שיכון לשעות שמשנתנות המשמרות, שהן בשליש הלילה ולסוף ב' שלישי הלילה ולסוף הבית והמנינים הקדוש ברוך הוא נזכר לחורבן הבית ופיזור ישראל בין העובדי גילולים, והתפלה שיתפלל אדם באותה שעה על החורבן והפיזור רצויה וקרובה להתקבל, ויפול תחנונו לפני המקום".

יסוד ומקור המנהג

אודות התעוררות צער החורבן דווקא בלילה, נאמר כבר בגמרא כי באשמורת הבוקר מייללת השכינה ושואג הקב"ה כארי (ברכות ג, א): "אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם".

בזהר הקדוש מובא לא אחת כי חצות לילה הינה עת ציון מיוחדת מאין כמותה, ועל פי זה קבע האר"י הקדוש (שערי ציון שער תיקון חצות) כי זו העת הנכונה לאמירת תיקון חצות. עוד הובא בשם רבותינו הגאונים (תשובות הגאונים ס"ק בשם רב האי גאון) כי משול הדבר לעבד הוראה את רבו מצטער, והוא קם ומצטער עמו באותה שעה.

המנהג בשנים קדמוניות

בימים עברו ועד לפני כמה מאות שנים, נהגו המון העם בהנהגה טובה זו של קימה להתאבל על חורבן בית המקדש, אולם נהגו בכך אך ורק בשלושת השבתות הנראות 'שלוש דפורענותא', היינו שלושת שבתות בין המצרים.

מאוחר יותר התעורר דיון בין הפוסקים בנוגע לכוננות הנהגה, בפרט לאור העובדה שאין ראוי לקונן דווקא ביום השבת על החורבן. אי לכך חלו במנהג המקורי אי אלו שינויים, עד שבא רבנו האר"י וקבע כי יש לקום מדי יום בימיו במהלך השנה כולה, לקונן על המקדש בסדר מיוחד שנקבע לכך, כפי שירחב הלהן.

תיקון רחל ותיקון לאה

החלק הראשון בתיקון חצות מכונה 'תיקון חצות', והוא מוקדש כולו לקינה ונהי על חורבן בית המקדש.

חלק זה פותח באמירת ויודי על החטאים

פרשה ופשרה
נידון בערשה בענייני תפילה

עזרת הנשים בבית הכנסת

בפרשת תזריע נצטווית היולדת (יב, ד): "ושלשים יום ושלשת ימים... ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה", וכאן המקום לסקור בקצרה את הנושא הכללי של עזרת הנשים בבית הכנסת מבחינה הלכתית והיסטורית.

המקור הראשון להפרדת עזרת הנשים מעזרת הגברים למען שמירה על טהרת המחנה ולמניעת קלות ראש, הרי היא בבית המקדש. מדי שנה בשנה, מספרים חז"ל (סוכה נא, ב), לקראת שמחת בית השואבה היו מתקנים כעין גזוזטראות עבור הנשים אשר נכחו במעמד גדול זה.

חשוב לציין כי דווקא השם 'עזרת נשים' במקורו מתבסס על עזרת הנשים שהיתה בבית המקדש, אשר על אף שמה - לא היתה מופרדת באמצעות מחיצות ואף לא שימשה בדווקא את הנשים, אלא קראת כך עקב הצבת הגזוזטראות במקום זה הללו בעת שמחת בית השואבה.

לאמיתו של דבר, בחז"ל כלל לא נזכר המושג 'עזרת נשים' ביחס לבית הכנסת, ואין כל עדות על כך שאכן היה בזמנם מקום קבע לתפילת נשים. העדות המוקדמת ביותר לכך היא בבית הכנסת העתיק בוורמייזא, אשר נוסד לפני כאלף שנה, ורק כעבור כמאה שנה הוסיפו ובנו בו מקום נפרד לנשים.

במהלך הדורות הלך ונפוץ יותר ויותר המנהג לייחד מבנה או חדר נפרד לתפילת נשים, ועד למאות השנים האחרונות עוד היו מתפללות הנשים במקרים רבים בבית כנסת נפרד לחלוטין, בין השאר כיוון שמרביתן לא הבינו את לשון הקודש והתפללו בלע"ז.

מעניין לציין לעדותו של החיד"א, אשר מתאר בתיעוד מסעותיו כי נכח והשתתף בתפילה בבית כנסת בצרפת - בו היתה עזרת הנשים ממוקמת תחת בית הכנסת, ודרך ארובות יכולות היו הנשים להציץ ולראות את ספר התורה.

מאוחר יותר, בעיקר לנוכח העובדה שיותר ויותר נשים רכשו בקיאות בלשון הקודש וחפצו להשתתף בתפילת הציבור, הוטמע הנהוג לבנות עזרת נשים כמעט בכל בית כנסת.

נאמר בפרשתנו (יב, א): "ובימים השמיני ימול בשר ערלתו", ובענין זה נפסק בשלחן ערוך (או"ח קלא, ד): "נהגו שלא ליפול על פניהם... ולא בבית הכנסת ביום מילה". הרמ"א מגביל את המנהג דווקא למקרה בו מתקיימת הברית באותו בית כנסת בו מתפללים, "אבל אם אין המילה בבית הכנסת, אף על פי שהיא בבית הכנסת האחרת, אומרים תחנון".

בטעם הדבר כתב הרמ"א (דרכי משה שם) כי הוא כיון שאליהו הנביא בא לעיר לצורך ברית המילה, ולפיכך עת שמחה היא לכולם. על סמך דברים אלה כתבו רבים מן הפוסקים שנהגו לא לומר תחנון אף במניינים בהם אף אחד מהמתפללים אינו עתיד להשתתף בברית, כל עוד שהתפילה נעשית באותו מקום. ואם כי יש שחלקו על כך, אך מנהג העולם להקל בזה, וכתבו האחרונים שיש להם על מי שיסמוכו.

עוד מבואר בפוסקים שאף אם בעל הברית, הסנדק או המוהל משתתפים בתפילה, הרי הם פוטרים את הציבור מלומר תחנון.

דעה מעניינת הובאה בשם הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך, לפיה הפטור מאמירת תחנון תקף אך ורק בברית מילה רגילה, אולם במילת גר אין להתיר, משום שאמרו חז"ל (יבמות מז, ב): "קשים גרים לישראל כספחת", ואם כן אין בכך משום שמחה גדולה כל כך [ראה עוד בהרחבה בענין זה בפסקי תשובות סי' קלא].

יש והתפילה מועילה יותר, לפעמים היא פועלת במידה פחותה, והכל תלוי כמוכח במידת ההכנה לקראתה כמו גם בדרגתו של המתפלל וזכויותיו. עד כדי כך, שלעתים די בהכנה קלה לקראת התפילה - כדי לפעול במקום בו תפילה יוקדת לא פעלה, וכפי שאנו למדים מתוך המעשה הבא (עפ"י תענית כד, א - ב).

בימי האמורא הקדוש רבה אירעה בצורת, אשר פגעה קשות ביבול והותירה את העם נבוכים ורעבים אל מול המחסור הכבד ששרר בכל. רבה, כמצופה, גזר תענית ציבור. בראשותו עמד כל העם להתפלל ולהתחנן על נפשם, אולי יחוס אולי ירחם, אולם לשווא. הבצורת היתה ועודנה, כמו מקשה עורפה ולועגת לתחנוניהם.

תהו באוזני רבה, או שמא באו בטרוניה: "והא רב יהודה כי הוה גזר תעניתא אתא מיטרא [והלא כשהיה האמורא רב יהודה גזר תענית - היה נענה]? יתירה מכך, כמובא בהמשך הגמרא - היה רב יהודה מסיר נעלו אחת על מנת לנהוג בדיני האבלות הנדרשים בתענית ציבור, בחליצת נעליים, ועוד טרם היה מתפלל היה נענה.

נענה רבה והוכיח כי בכל הנוגע ללימוד - עשיר דורו שלו ידיעת התורה הרבה יותר מאשר דורו של רב יהודה, ואם כן - לא כאן נעוץ ההבדל. אדרבה, אם בכך היה תלוי הדבר - היה עליו להיענות יותר מאשר רב יהודה.

אלא, השיב רבה: "אבל מה יעשו גדולי הדור שאין דורן דומה יפה". קבלת התפילה, מסתבר, תלויה במידה רבה במצבו הרוחני של הדור.

במקום אחר (ברכות כ, א) הובא דיון דומה בין רב פפא לאבבי, אף היא בנוגע לתפילתו של רב יהודה שנענתה על אתר, ועל כך השיב אבבי באופן שונה, תוך שהוא מתייחס לפער המהותי בין הדורות: "קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם, אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם [הראשונים היו מוסרים נפשם על קידוש ה', ואילו אנו איננו בדרגה זו]".

על תפילה זו של רב יהודה, אודותיה דנו האמוראים בדורות המאוחרים יותר, נפרט בע"ה בשבוע הבא.

יד ושם

פסקי שמות והטמון בהם

ראובן

"רַבִּים יָחַלוּ פָּנֵי נְדִיב וְכָל הָרַע לְאִישׁ מִתָּן" (משלי יט, ו).

ניסיון העושר אינו קל, אולם על אף זאת מצאנו בחז"ל כי רבי - לדוגמה, כיבד עשירים.

רבנו יונה בביאורו לפסוק זה, מלמדנו מהי הסיבה היחידה בגינה ראוי שיהיה לאדם עושר וחיל חומריים, ואלו דבריו: "ובא המקרא הזה להורות התועלת שישג אדם מן העושר ותכלית מעלתו, והוא החסד והמתן, כי נכון לטרוח ולעשות חיל על הכונה הזאת, אם ימצא אדם תאוות חסד ונדיבות לבו, ומזה הצד יהיה נבחר העושר על הדלות".

ביאו לפניו - בדיעה

הברת קטעי התפילה - מתוך סידור עוז והדר

אחד הדברים המוגדרים 'דבר שבקדושה' ולפיכך אינו נאמר כי אם במעמד עשרה, הינו נוסח "בְּרַכּוֹ אֶת ה' הַמְּבַרְךְ", החוזר על עצמו בכמה מקומות בתפילה, בקריאת התורה ועוד. שליח הציבור או העולה לתורה אומרים נוסח זה, כשעל כך משיב הציבור באופן שונה מעט: "בְּרַוֵּה ה' הַמְּבַרְךְ לְעוֹלָם וָעֶד".

בנוגע לנוסח המדויק מצאנו מחלוקת במשנה (ברכות מט, ב): "אמר רבי עקיבא, מה מצוינו בבית הכנסת - אחד מרובים ואחד מועטים ואמר 'ברכו את ה'". רבי ישמעאל אומר, 'ברכו את ה' המבורך", ולמעשה נפסק בגמרא כדעת רבי ישמעאל.

נחלקו הראשונים בנוגע לחזרת 'בְּרַוֵּה ה' הַמְּבַרְךְ' על ידי שליח הציבור. יש שכתבו (מהר"ם מרוטנבורג, הובא בתשב"ץ קטן סי' רנב) כי אין לו לחזור על כך, ואילו אחרים פסקו (רא"ש ברכות פ"ז סי' כו בשם רס"ג ועוד) כי עליו לחזור ולומר זאת. בשלחן ערוך (או"ח נו, א) נפסק כדעה האחרונה.

מנהג העולם לכרוע באמירת 'ברכו', ומקורו בראשונים (מחזור ויטרי סדר מנחה וערבית סי' ב, פירוש התפילה לרוקח עמוד רמט), אך רוב הראשונים לא הביאוהו, ואדרבה יש מהאחרונים שתמחו על כך. אולם בביאור הלכה (סי' קיג ד"ה הכורע) מצא סמך לכך בפסוק (דברי הימים א כט, כ): "וַיֹּאמֶר דָּוִד לְכָל הַקָּהָל בְּרַכּוּ נָא אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרְכוּ כָּל הַקָּהָל לַה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַה' וַלְמַלְאָכָי".

בברכת 'וצור אור' אנו מהללים לשמו יתברך שהוא 'בעל מלחמות'.

מה מבין הפירושים הבא נכון בנוגע לביטוי זה?

- (א) כל מלחמה גשמית אינה בעלת משמעות, מלבד מלחמותיו יתברך.
- (ב) הקב"ה נותן בלב המלכים שבארץ ומעוררם להילחם ביניהם.
- (ג) את תוצאותיה של כל מלחמה בעולם - רק הקב"ה קובע ואין מלבדו.

שם הזוכה בגיליון פר' תרומה: ה' צבי סלובס

בסיום שירת הים אנו אומרים את תרגום הפסוק האחרון: 'ה' מלכותה קאים לעלם ולעלמי עלמיא'. התדע מדוע?

- (א) משום שאין להתפלל בלשון ארמית, וכאן אנו מדגישים שזו עובדה ולא רק תפילה.
- (ב) כדי שאמיתות מלכות ה' תהיה ברורה אף לאומות, שאינן בקיאות בלשון הקודש.
- (ג) כדי להבדיל בין קטע לקטע, ולהדגיש שהמשך התפילה אינה חלק משירת הים.

אנו משבחים את הקב"ה בפסקי דזמרא בין השאר, על ברייתו הבאות: 'אש וברד שלג וקיעור רוח סערה עשה דברו'. מה השייכות של בריות אלה במיוחד עם תפילת דוד המלך ע"ה?

- (א) הם היו במרום, ולגודל תוקפם ביקש דוד שיירדו לארץ, ונענה.
- (ב) כשהתפלל דוד שייתן ה' את גלית בידו, באו אלה ועמדו לצדו במלחמתו.
- (ג) דוד התפלל לקב"ה שישלח את ברייתו אלה על הפלשתים.

הפלא ופלא

שאלות וחיזוק נבכני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגיליון קודם פר' שמיני:

1. תשובה ג' שתי התשובות נכונות.
2. תשובה ג' כשם שהאש מבערת את הקש ואוחזת בו במהרה עד שמתכלה, כך נהרגו המצרים.
3. תשובה א' הטלת אימה ופחד. כאן הכוונה שהמלאכים משבחים לקב"ה מתוך אימה ופחד.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

- 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
- 2. לציין בראש הדרך עבור חידון 'מקושרים'.
- 3. בני חז"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדריס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

"וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי שְׁנֵית וְהִנֵּה פָקָה הִנָּגַע וְלֹא פָשָׁה הִנָּגַע בְּעוֹר וְטָהְרוּ הַכֹּהֵן מִסְפַּחַת הוּא וְכִבְס בְּגָדָיו וְטָהַר" (ג.ו.). פסוק זה מבואר על ידי האור החיים הקדוש בדרך רמוז, וזו לשונו: "פרוש, אינו צרעת, כְּדָרְךָ שְׂאֵמֶר "בְּהֵק הוּא". וְאָף עַל פִּי כֹן צִוָּה ה' לְכַבֵּס בְּגָדָיו, שֶׁגַם בְּחִינָה זוֹ הִיא עֲנָף מֵעֲנָפֵי הַטְּמֵאָה, אֲלֵא שְׂטֵמָאָתָה קְלָה, וְאוּלַי שֶׁזֶה יִרְמֹז לְאֲבָק לְשׁוֹן הָרַע, כְּרִמּוֹז בְּדַבְרֵיהֶם ז"ל (ערכין טו, ב) שְׂאֵפֶלוֹ לוֹמֵר 'נִוְרָא בְּבֵית פְּלוֹנִי' הוּא אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע".

'אבק לשון הרע' הגדרתו הינו דיבור מסוג כזה היכול להתפרש בדרכים שונות ולהביא לתוצאה זו או אחרת, אך היות וקיימת אפשרות שהוא יתפרש באופן שגוי ויוביל לתוצאה לא רצויה שתפגע באותו אדם עליו נסובה השיחה - אין לאומרו אלא אם כן כוונת הדובר לטובה, וכן מוודאים שהכוונה ברורה והתוצאה לא תהיה שלילית.

שלש דוגמאות מצאנו לכך בדברי חז"ל ובראשונים.

הדוגמה הראשונה מתייחסת לאדם שאינו מדבר במפורש בגנות רעהו, אך דבריו יכולים להתפרש גם כדברי גנאי. הדוגמה בה נוקטת הגמרא בהקשר זה היא המובאת בדברי האור החיים כאן - כשאדם נשאל: 'היכן ניתן למצוא אש בעיר' והוא משיב: 'תוכל למצוא בבית פלוני', ניתן לפרש את הדבר כדיווח טכני או אפילו כשבח - שהינו מכניס אורחים, אך יש שבינו זאת כביכול אותו אדם הינו זולל וסובא המרבה לבשל לתאוותו.

דוגמה נוספת היא במקרה בו אדם נשאל אודות רעהו בדבר מה, והוא משיב: 'עדיף שלא לדבר אודותיו'. ניתן לתלות את תגובתו זו בכך שאינו חפץ לרכל על אחרים, אולם ישנה פרשנות אפשרית - נוספת העלולה להתקבל בעיני השומע - כי התבטאות זו מעידה על כך שיש חסרון באדם המדובר.

עוד דוגמה מצאנו לכך - כשאדם מדבר דווקא בשבחו של אדם אחר, אולם הוא עושה זאת באוזני שונאו של אותו אדם. במקרה זה, אם כי תוכן דבריו היה לשבח האדם המדובר, אולם בכך ששיבחו בפני שונאו ייתכן ויגרם לכך שהלה יגיב בדברי גנאי אודותיו.

וכי בדמו אין נגיפים, וירוסים וחיידקים כאלה ואחרים. לאחר מכן שכב מחובר לחוטים ואלקטרודות ואובחן כבריא ושלם בלבו. 'במה הנך עובד?' הרופא הפנה אליו מבט חצי מיואש, מנסה לבחון זווית חדשה.

'יש לי משרה בתאגיד טיהור המים' תשובה מעורפלת משהו.

'פועל ביוב?' ספק-שאל ספק-קבע הרופא. אליהו הנהן. אין מלאכה המבזה את בעליה, ובכל זאת.

אך אולי כאן יש פתח לתקווה. 'דוקטור, אתה חושב שישנו נגיף במים הגורם לעורי להיראות כמו מרק פג-תוקף?'

'דווקא לא' הרופא נענע ראשו מצד לצד והמשיך, 'תגידי, התרחצת לאחרונה?'

אפשר להתנקות!

פרשתנו עוסקת באדם אשר למגינת לבו לקה בצרעת, זו האחרונה הופיעה על עורו ולתופעה זו מייחסת התורה דינים והלכות, מוסר וגם תהליך ארוך ומשפיל. "אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סִפְחָת אוֹ בַּהֲרַת אוֹ וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת" (ג.ב.).

רבנו האור החיים הקדוש עומד על לשון הכתוב ואלו דבריו:

"פרוש, על דרך אומרים ז"ל (בבא מציעא קיד, ב): 'אתם קרויים אדם ואין אמות העולם קרויים אדם', שאין האמות מטמאין בנגעים... ואומר 'כי יהיה בעור בשרו', מודיע הכתוב שאין טמאת צרעת באיש הישראלי אלא בעור בשרו ולא בפנים. כי האמות, בחינת נפשם עצמה היא בחינת הצרעת ומינם, ובנפש ישראל בפגועו הם לצד החטא אשר יחטא ירשם מראש צרעת בעור בשר, ודוקא בעורו ולא בבשרו ואין צריך לומר בפנימיותו".

בניגוד לאמות העולם, אשר במהותם הינם מסואבים ומטונפים בכל טינוף ופנימיותם כולה מנוגעת ומצורעת, אצל בני ישראל אין הדבר כך.

יהודי אשר חטא, התדרדר לשפל המדרגה ומשמים גזר כי יש לעוררו באמצעות הצרעת כדי שייטיב דרכיו, הרי מתבטא הדבר דווקא בעורו ולא בבשרו, וכל שכן שלא בפנימיות נפשו ונשמתו. אדרבה, זו האחרונה נותרת נקיה וזכה, וכידוע (סנהדרין מד, א): 'ישראל אף על פי שחטא - ישראל הוא'.

אלא מה, נדרש ממנו להיטהר, להתנקות. לשטוף את זוהמתו מעליו ובכך להתקרב

אליהו היה אובד עצות, חסר אונים ועוד אי אלו ביטויים שרמזו על כך שאין לו שמץ של מושג כיצד יתמודד עם הצרה החדשה שהשתרגה על צווארו. ולא רק על צווארו, כי אם על כל פניו, ידיו ורגליו וכל גופו.

הוא פקח שוב עין זעירה והעז להביט בזרועות ידיו, נחרד בפעם המי-יודע-כמה ומליט את עיניו בידיו. שוב התבונן, וגם הפעם כמו בפעמים הקודמות צווח בבהלה. כתמים חומים-אדמדמים כיסו את גופו, מעטרים אותו בחוסר-חן משווע ומשוים לו מראה של יצור לא מזוהה, מנומר בצבע לא ברור.

'אולי זה משהו שאכלתי?' תהה בינו לבין עצמו, חוקר במעמקי זכרונו ועובר על המזון שבא לקרבו במהלך הימים האחרונים. 'ושמא זהו וירוס מזון בלתי מוכר?' עלתה במוחו עוד השערה, שמא וכולי האי ואולי.

אם שלשום היה זה רע, אתמול גרוע והיום בבוקר נורא, הרי שעכשיו חלה התדרדרות נוספת והמצב היה נורא ואיום שבעתיים. מרגע לרגע עורו למעיץ מיצג אמנותי המייצג דבר-מה לא ברור, אפוף פריחה מבחילה שעשתה בו שמות.

על הבוקר התייצב אליהו אצל הרופא.

הוא לא נאלץ להמתין בתור, בעיקר בשל העובדה שכלל הממתינים פינו לו את מקומם אחר כבוד ואף פינו את המסדרון כולו לכבודו, או שמא לבושתו. הוא נקש בדלת, פתח סדק צר ושאל בנימוס לחוץ האם אפשר להיכנס כרגע.

הרופא נשא עיניים משועממות, אך אלה התעגלו באימה והאישונים שבהן התרחבו באופן חסר תקדים. 'כנס' הוא פלט בחוסר רצון ובמשיכת כתף. התפקיד מחייבו, אין ברירה.

רשימת רכיבים אלרגניים שהוצגה על ידי הרופא נשללה במהירות, כשאלהו עדיין לא אכל בימים האחרונים אגוזים, בוטנים, מוצרים המכילים סויה ואף לא גלוטן. ולא, הוא לא חשף את עצמו לקרינה מוגזמת וגם לא כסס דשא. מה?

כאן עבר הדוקטור לביקורת דקדקנית על סדר יומו של אליהו. אפס, גם כאן לא היתה טמונה הבשורה. אליהו ישן שמונה שעות ביממה, משלב את כל אבות המזון באופן מאוזן בכל ארוחה, אינו מעשן ואינו מרבה בקפאין.

מכאן הובהל אליהו למעבדה, עבר סדרת דקירות והקיז את דמו למבחנות קטנות בשלל צבעי הקשת והוכיח כי הוא בריא כמו שור

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

המשך מעמוד קודם

כמקדם לאביו שבשמים. תהליך זה כרוך בכמה שלבים וצעדים, וככל שיעשה את המוטל עליו וישוב לאלקי בלב שלם - אכן יסור ממנו אף הנגע החיצוני והוא יחזור לבהוק כיהלום.

משול הדבר לאדם שהתלכלך, התכסה טינופת וכולו מעלה צחנה. הלא אם רק ירחץ את עצמו ויתנקה, יסור מעליו הלכלוך וכל כתם ייעלם כלעומת שבא.

לא די בפעם אחת

יחד עם זאת, חובה עלינו להתבונן בכך יותר לעומק, ולצורך כך נחזור למשל בו פתחנו.

חלף חודש, והנה הופיע אליהו שוב על סף דלתו של הרופא. כמו בפעם הקודמת, גם כעת היה עורו מכוסה תערובת דוחה של בהרות לבנות וכתמים אדמדמים, והוא פונה אליו שוב ומבקש את עצתו.

'בפעם הקודמת דווקא מאד הועלת ל' הוא מחמיא לרופא, 'אולם מה לעשות, זה חזר'.

הרופא, מתוך היכרותו הקודמת עם הפצינט המוזר, לא האריך בדיבור.

'מאז ועד היום' הוא הפנה אליו מבט, 'התרחצת שוב?'

יש כאן נקודה חשובה. לא די בכך שהאדם יתנקה מעוונותיו באופן חד פעמי, ירחץ את נשמתו אז ישוב לכסוף ככלב השבת אל קיאו.

זה מגוחך, עצוב ובעיקר חסר תועלת. "האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב" מתרים חז"ל (משנה יומא ה, ט), "אין מספיקין בידו לעשות תשובה".

התשובה האמיתית היא דרך חיים, מסלול קבוע בו עובר כל החפץ בקרבת אלקים. אין זה 'זבנג וגמרנו', אין תהליך מזורז ומקוצר. זה אמור להימשך עד זיבולא בתרייתא, כך ורק כך תהיה התשובה בעלת משמעות ותעניק משנה תוקף לחירתו האמיתית של האדם.

המעשה הבא אירע בדינוב, כשביום מן הימים פרצה מגפה במלוא עוזה והחלה להפיל חללים בזה אחר זה. מחוץ תשכל חרב מלאך המוות ומחדרים אימת המגפה. מה עושים? הולכים אל הרבי כמובן.

התברכה דינוב בכך שישב בתוכה איש האלקים הרה"ק ר' דוד מדינוב, בנו וממשיך דרכו של הרה"ק ה'בני יששכר'. הוא הודה, זיווה והדרה של העיר, ואך מתבקש היה כי בעת צרה לישראל יהווה הוא כתובת לזעקתם של יהודי העיר.

מנהגו של הרבי היה לערוך שלחנו הטהור מדי יום ביומו, זמן מה לאחר תפילת שחרית, בצוותא חדא עם אנשי שלומו אשר היו שותים בצמא את דבריו ושואפים מלוא חופניים מבאר הזכה.

באותו יום, כבכל ימי המגפה, הוזכרו בפני הרבי שמותיהם של חולים אנושים אשר המגפה פגעה בהם. אולם הרבי, כמו לא שמע את דבריהם, התעלם לחלוטין. הוא המשיך לנהל את שלחנו כרגיל, אינו מטה אוזן לדברי זעקתם וכביכול לא ראה אותם כלל.

שוב הזכירו בפניו חולה פלוני וגוסס אלמוני, ושוב הרבי מתעלם. ניכר היה במוחש כי דברים נעלמים יש כאן, מכבשונו של עולם, וכי יש סיבה לכך שהרבי אשר אהבת ישראל טבועה היתה בדמו ורועה נאמן היה לעדתו - מתעלם כך במופגן.

חלפה שעה קלה, הרבי ממשיך בסדר ה'טיש' כהרגלו, ולפתע הוא פותח את פיו ומשתף את הקהל במעשה שאירע עם הקיסר פרנץ יוזף, שליט אוסטריה.

פרנץ יוזף, כידוע, היה מן המלכים הסובלניים ביותר בהיסטוריה, ונודע בהיותו נוטה חסד לבני ישראל אשר תחת חסותו. יחד עם זאת, בהיותו אדם מתקדם ונאור, קשה היה לו להבין על מה ולמה מתבדל עם ישראל מכל דבר שרוח הקדמה נושבת ממנו.

הוא חפץ לשנות את המצב, להשפיע עליהם שיתקרבו יותר להווי החיים המודרני והנאור, אולם בהיותו מלך של חסד לא אבה לעשות זאת בכפייה - טרם יבחן את חיי היהודים עצמם לעומק ויבין מה יש בהם, באותם חיים, שמותיר את היהודים בדביקות עקשנית שכזו בעמדתם זו.

בדיוק כמו בסיפורים, לבש הקיסר בגדים כשל המון העם והתחזה לאדם פשוט מן השורה, ולא זו בלבד אלא שהוא התדמה ליהודי, זאת על מנת להתערות בין יהודי הממלכה ולעמוד מקרוב על טיב חייהם.

ממקום למקום נדד הקיסר, רוכש פיסת מידע ומעשיר את ידיעותיו בשלל מנהגים והלכות, מסורות והנהגות. עד שביום מן הימים נקלע הקיסר למעמד ברית מילה, אשר התקיימה ברב עם בבית הכנסת המרכזי באחת הערים.

המעמד ריגש אותו באמת ובתמים. התינוק המונח על כרית הדורה ומעוטרת, כסאו הגבוה והמהודר של אליהו הנביא, העברת הרך הנימול מיד ליד והכרזת הכיבודים, כמו גם הברכות שנשמעו בקול רם מפי אבי הבן והמוהל, סחטו ממנו דמעה או שתיים.

אלא מה, רגעים ספורים לאחר מכן התקדם המעמד לחלקו העיקרי.

המוהל אחז בסכין חדה, ניגש אל התינוק ובשמחה של מצוה החל לבצע את המוטל עליו כחוק תורתנו הקדושה. הקיסר מצדו בקושי מסוגל היה להכיל זאת, באפס השגתו כגוי מגושם, והוא כמעט הניף את ידו לעצור את המוהל. אך בקושי רב עצר את עצמו, על

מנת שלא לחשוף את זהותו.

בשלב זה עבר המוהל לחלקה השני של ברית המילה, הלא הוא הפריעה כדת וכדין. שוב כמעט עצר הקיסר בעדו, ושוב התאפק בכח ונמנע מלהסגיר את זהותו.

אולם כשניגש המוהל לקיים מצות מציצה, כבר לא עמד בכך הקיסר. לתומו היה משוכנע כי המוהל עומד לנגוס בילד ולפצוע אותו באכזריות, והוא קם ממקומו וזעק בקל לא-לו: 'הרף! ראה הוזהרת'.

הציבור היה המום. מי הוא שמעז לעצור ברית מילה בעיצומה?

כאן שלף הקיסר מחיקו תעודה אישית מעוטרת בסמל המלוכה, והוכיח כי הוא הקיסר פרנץ יוזף הגדול. אל מול תעודה שכזו לא יכול היה אף אדם להתריס, וכך - למעט המוהל שניצל את המהומה והשלים בזריזות על הצד הטוב ביותר את המילה, לא ההין אי מי למחות בקיסר על הפסקת המצוה בעיצומה.

'שניידן, רייסן און בייסן איז צו פיל!' זעק הקיסר בגרמנית הדומה ליידיש. לחתוך, לקרוע וגם לנשוך - זה כבר יותר מדי...

סיים הרה"ק מדינוב את סיפורו, וכאן אחזה בו שלהבת אש יוקדת והוא קם ממקומו נרגש כולו, נשא עיניו למרום וזעק מקירות לבו: 'שניידן, רייסן און בייסן איז צו פיל!'

החל מאותו רגע פסק זרם הנשים שבאו להזכיר את חוליהם ופסקו גם עסקני העיר ופרנסיה מלהעתיר אצל הרבי להפסקת המגפה. דבריו הרתוחים והמזעזעים פעלו את פעולתם בשמי מרום, והיתה התשועה לעם ישראל.

לא בכדי ישנה משמעות רבה כל כך לחלקיה השונים של מצות המילה, אלא יש בכך סודות נעלמים ונשגבים אשר רבנו האור החיים חושף לפנינו בדבריו בפרשה.

בפרשת השבוע נצטוונו במצוה הראשונה אותה מקיים למעשה האדם בחייו, המצוה החוקקה בבשרו ואשר תלווה אותו היכן שרק יפנה ובכל מצב ושלב בחייו (יב, א): 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי מוֹלַד בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ'.

האור החיים הקדוש מבאר היטב את מהותה של מצוה זו על פי פנימיות התורה, והוא מקדים לכך את ביאור פשרו של סוד 'גַּנְת אַגוּז' המובא בשיר השירים (ו, יא), כמובא בזהר הקדוש (השמטות ח"א רסב).

האגוז, כידוע, כולל בתוכו ארבע קליפות שונות.

יש את הקליפה הראשונה, המרה, זו המתייבשת ונושרת ממנו כחלק מתהליך גדילתו. בנוסף ישנה קליפה חיצונית קשה, וכך גם קליפה פנימית המפרידה בין חלקי האגוז השונים. נוסף על כל אלה קיימת באגוז קליפה הדבוקה בחלק הפנימי, הנאכלת בעצמה עם האגוז. קליפה זו האחרונה אינה מאוסה כל עוד היא מחוברת לחלק הנאכל שבאגוז, ורק במידה והיא פורשת ממנו היא נמאסת.

בהתאם לכך מבאר רבנו את פשר שלושת חלקי מצות המילה.

הערלה הרי היא כמותה קליפה חיצונית, אותה יש להסיר על מנת לברר את החלק הראוי והפנימי יותר. הפריעה משולה לקליפה הנושרת ממנו בתהליך הצמיחה, ואילו המציצה מורה כנגד הקליפה הפנימית ביותר - הדבוקה במאכל עצמו ועדיין מותירה בו חותם שלילי, ואותה יש להסיר לאחר מכן.

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

דבריו על הפסוק (יב, א): "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל בְּשֵׁר עֶרְלָתוֹ" מתייחס רבנו למצות מילה המחייבת כל יהודי, וכך הוא כותב:

"נמצאת אומר כי יצו ה' על המילה בין לבני הצדיקים בין לבני הבינונים בין לבני הרשעים, שלא יאמרו בית דין מה לי לממזר למולו וכלו מלא ערלה, תלמוד לומר שאף על פי כן יסיר ערלתו ממנו - להתיש כח הקלפה שבו. שאם יזכה במעשיו יתעצם בכח מעשיו הטובים, ויגבר צד הטוב ויתבטל חלק הרע."

לא נותר לנו כי אם להקיש מדבריו חוצבי הלהבות לכל תחומי החיים, אצל כל יהודי באשר הוא ואף שכבר הסתאב בעוונותיו ושפל בדרגתו, לחקוק תדיר בלבנו את דברי רבנו: 'שָׂאם יִזְכֶּה בְּמַעֲשָׂיו יִתְעַצֵּם בְּכַח מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וְיִגְבֵר צֵד הַטּוֹב וְיִתְבַטֵּל חֶלֶק הָרַע'

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

השבת הקדושה, היא מקור הברכה, היתה אצל רבנו נעלית ומרוממת גבוה מעל גבוה, ובידינו נשתמרו עדויות מפי תלמידיו גדולי עולם אודות הנהגותיו בשבת קודש.

כן העיד תלמידו הגדול החיד"א, כי מדי ליל שבת, בטרם החל רבנו באמירת הקידוש על הכוס היה עומד ומפשפש במעשיו, מתוודה על עוונותיו בלב שלם ומוודא שלא דבק בו רבב ובפרט מכל אותם עוונות הפוסלים לעדות. רק לאחר מכן היה קם ברוב להט ונעמד לקדש על היין, כשהוא מעיד על בריאת העולם באמירת 'ויכלו'.

ואכן, הובאה ברשומות עדותם של זקני חכמי הספרדים אודות רבנו, כי היה לומד מדי ערב שבת את הלכות עדות על בורין, זאת על מנת שיהיה ראוי לתת עדות על מעשה בראשית.

בנתיבי החיים

פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

הפה, אותו כלי נפלא בו חנן הקב"ה את האדם, הרי הוא נועד לתורה ותפילה, שבת והודיה להשי"ת, דיבורים טובים על יהודים וכן הלאה, ובכך נקדש אותו ונהפוך אותו לכלי שרת של ממש. אך אוי לנו אם חלילה נשתמש בו שלא לייעוד לשמו הוא נועד, נבלה אותו בדברי הווי וחלילה מכך בדיבורים אסורים, הרי שאז נחטא למטרה ונטמא את בריאתו המופלאה הזו של הבורא יתברך.

יתר על כן עלינו לזכור תמיד, כי לכל מילה יש משמעות ותוקף, כל דיבור יש בו כדי להשפיע כאן בעולם ויתירה מכך בעולמות העליונים. שומה עלינו להיזהר, להישמר בכל תוקף ולשים לב לכל מילה היוצאת מפינו.

לאחר שניגש האדם אשר על עורו הופיעה הנגע אל הכהן, בודק הכהן את הנגע, ובמידה והוא מוודא כי אכן צרעת היא, על כך אומרת התורה (ג, א): "וְרָאֵהוּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ".

מבאר האור החיים הקדוש: "תְּלֵה הַכְּתוּב הַטָּמֵא בְּפֶה כֹהֵן, עַל דֶּרֶךְ אֹמְרִים ז"ל (שבת ק"ט, ב): "שְׁנֵי מְלָאכִים מְלֻיִם אֵת הָאָדָם בְּלֵיל שַׁבַּת לְבֵיתוֹ וְכוּ' וְגַם מְלָאךְ טוֹב עוֹנֶה בְּעַל כְּרָחוּ' וכו'. וְהֵנָּה לְצַד שֶׁהֵכֵהוּ הוּא הַמְּכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל מִטָּמְאָתָם וּמִתְחַלּוּאֵיהֶם, לְזַהַר יְצוֹ ה' שִׁסְיָם עַל טָמְאָה זו שֶׁקִּנְיָה מְקוּמָה בְּאִישׁ הַהוּא, עַד שׁוּבוֹ לְפָנָיו ה' וְאֵז בְּעַר ה' מִמֶּנּוּ טָמְאָתוֹ".

הרי לנו מוסר חודר כליות, עד כמה גדול כוחה של מילה, כמה משפיע הדיבור.

גם אתם זכותם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

בזכות האור החיים - סיפור אישי

אמי ע"ה נפטרה בגיל 84, אך במשך 25 שנה לפני פטירתה - היא הייתה עיוורת לחלוטין. הכול התחיל בעקבות טרגדיה קשה: אחי ז"ל נהרג בתאונת דרכים בגיל 17. הצער הכריע את אמי, הדמעות לא פסקו, ועם הזמן עפעפיה צנחו - עד שלא יכלה לפתוח את עיניה כלל.

למרות הסבל, הייתה לה זכות גדולה - היא תרמה בקביעות לבית מדרש הקרוי על שם האור החיים הקדוש. סמוך לפטירתה, מצבה הידרדר, והרופאים קבעו שיש לכתות לה את הרגל. המשפחה התאספה ליד מיטתה, ואני הבאתי איתי את ספר האור החיים הקדוש. פתחתי בפרשת נשא והתחלתי לקרוא בקול. ולפתע אמי פתחה את עיניה!

מדובר לאחר 25 שנות עיוורון, כאשר היא מסמנת בידיה שהיא רואה אותנו, כך סקרה בעיניה את כל המשפחה, אך בעיקר התעכבה עלי, שקראתי בספרו של האור החיים הקדוש. ההלם היה מוחלט.

אני מאמין שזכינו לכך בכוחו של האור החיים הקדוש - זכותו תעמוד לנו ולזרענו עד עולם!

מ.ט. נתיבות

מתיבתא אור החיים

למילה להיות בשביעי ונקדים דברי מדרש רבה (שם כו ז) והיה שבעת ימים תחת אמו, אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי משל למלך שנכנס למדינה וגזר על כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונה תחילה כך אמר הקב"ה לא יבאו קרבן ולא תהיה מילה עד שתעבור עליו שבת שאין ז' ימים בלא שבת ע"כ. ויש לדקדק בזה דלמה תלה הכתוב ביום השמיני, הוי [ליה לתלות אחר שבת, אפילו נולד בערב שבת עוד קשה אם ביום השביעי היה נימול גם כן לא סגי בלא שבת. וליישב זה יראה על פי מ"ש בשם מו"ה רבי משה קורדאוורי על מה שאמרו שבת קיח ב אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים, ופירש שבחול נשארים גם כן מקדושת שבת שלשה יומי מקמי שבתא, דשבת הבאה ובתרי שבתא, מקבלין שפע משבת שעברה, והיינו שתי שבתות, שבת המקודש ושארית שבת שבששת ימי המעשה ושתי השבתות, הם עיקר שבת, ושארית שבת, ושפע שבת, משבת שבתא, ובוה מיושב המדרש מעולם לא זזה השכינה מישראל אפילו בשבת של חול (וזה"ל ח"ג קעט ב) עיין פרשת דרכים (דרוש כג) ולפי מה שכתבנו יובן שפיר שהכוונה אפילו מי שישמור להמשיך קדושת שבת שארית הקדושה, הנשארת משבת שעבר ואשר יקבל משבת הבאה גם כן ממשיך השכינה נמצא ששבת עם כל בחינותיה כלולה גם מששת ימי המעשה, שיש בזה גם כן בחינת שבת לכן צריך לעבור שבעה ימים שיש בהם שבת הגדול, וגם שארית הנשארים, ובוה מובן שמונה מי יודע אם משום שיקבלו פני מטרונה, אם כן תסגי מיד בעוברו השבת לימול ועל זה מתרץ שמונה ימי מילה לפי ששבעה ימי שבתא ש'כל השבעה' בחינת שבת וצריך לעבור עליו כל הבחינות וכאמור בדברינו.

מרן מהר"ש ז"ל מבעלזא שהק' בשם המגיד (רבי שלמה מלוצק ז"ל) דאפילו אי היה מילה בשביעי ג"כ רואה השבת, ות"י כ"ק מרן מהר"ש ז"ל דעיקר הוא שיראה הילד פני מטרונתא בליל ש"ק.

וראה עוד בשפתי צדיק (אות יא) שכתב שענין ההסגר שהוא ז' ימים, הוא כענין שאמרו במילה שהיא לשמונה ימים כדי שיעבור עליו שבת אחת, כי שבת קדש מחזק את הכח שיוכל לסבול יסורי המילה, וכן במצורע שירד כל כך עד שנענש משמים בצרעת, מוכרח להסגר ז' ימים ויעבור עליו ש"ק, שרמזו בו שבת בו תשב, ויתעורר בו ניצוץ היהדות אשר נמצאת בפנימיות לבו שבא בירושה מהאבות הקדושים. עיי"ש. והנה דבריו צ"ב, כי א"כ למה לא אמרו שישב שמונה ימים. ויתכן כי המצורע כבר עברו עליו שבתות הרבה עד שהסגירו הכהן וכו', ולכן די שיעבור עליו חלק מן השבת כשהוא מוסגר כבר. אמנם יתכן עוד, כי טהרתו היא רק ביום השמיני, שאז מביא קרבנותיו ונטהר, ורק ההסגר הוא ז' ימים, וא"ש.

וראה עוד בענין זה מה שכתב מהר"ל צינץ בהגדת ברכת השיר בפיוט אחד מי יודע וזה לשונו: שמונה מי יודע וכו' שמונה ימי מילה להבין ביאור פיסקא זו נקדים דברי מדרש רבה כי במדרש רבה אמור איתא כל השביעים הם מקודשים, ואם כן היה לו

כתב רבינו (ויקרא יב א): ונראה לתת טעם לסמיכת וביום השמיני עם מה שלפניו, שבא לתת טעם לעכבת המילה עד יום השמיני ולא צוה למול ביומו כמו שמצינו במקנת כסף (שבת קלה) לזה כתב אחר אומרו 'וטמאה שבעה ימים וביום השמיני' וגו' לומר כי לטעם זה הוא שעכב המילה והוא על דרך אומרם ז"ל (נדה לא): כדי שלא יהיו כל העולם שמחים ואביו ואמו עצבים. ורז"ל אמרו (דב"ר תצא ו) וזה לשונם למה התינוק נימול לח' שקנה ה' רחמים עליו עד שיהיה בו כח, וכשם שרחמיו על האדם כך רחמיו על הבהמה שנאמר (ויקרא כב כז) ומיום השמיני והלאה ירצה עכ"ל. וצריך לדעת מי גילה סוד זה כי בח' ימים יהיה בו כח לא פחות ולא יותר. ונראה כי כח האמור בדבריהם הוא מה שאמר בזוהר (תוריע מד. אמור צא ב) שהוא כדי שיעבור עליו שבת ותגיעוהו נפש החיונית הנשפעת בעולם ביום השבת כידוע ואז יהיה בן קיימא, והוא שאמרו ז"ל כח החיוני, ותמצא שאמרו ז"ל (ב"ר פ"ו) שקודם שבא שבת היה העולם רופף ורועד כיון שבא שבת נתחזק ונח ע"כ. והוא מה שאמרו כדי שיהיה בו כח.

ובפרדס יוסף הקשה שלפי זה היה די למול ביום השביעי, דבוה גם אם נולד בשבת, כבר עבר עליו עכ"פ חלק מיום השבת. וכתב שהכח שמקבל מהשבת הוא על ידי התוספת שבת כמו שאמרו במסכת סופרים (פ"יז ה"ה), ולכן ממתנינים לולד הנולד בשבת שמונה ימים, כיון שצריך שתעבור עליו תחילת השבת. [ובפרדס יוסף שם כתב 'דכל השבת בעי', וצריך לפרש כוונתו לתחילת השבת, שהרי אף אם נולד בסוף השבת, מלים אותו מיד בבוקר יום השבת, ואין חיוב שיהיה שבת שלימה ממש].

וכ"כ בספר פרדס שמאי על התורה: ראיתי בכתבי הגה"ק

רבנו מזכיר בפירושו לפרשת השבוע את 'הנִפְשׁ הַחַיּוֹנִית'. התדע מהי אותה נפש חיונית?

(א) הנפש הישראלית, בניגוד לנפש אומות העולם.

(ב) הנפש ההכרחית הנדרשת לקיומו.

(ג) כח החיות אשר ניתן באדם.

תשובה מגליון קודם: תשובה ג' - משה ואהרן

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

לפתרון החידה יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמדויקו מבית מתיבתא

פתרונות יש לשלוח לא יאחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 02 אנדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'זבחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה בגליון פר' משפטים: **ה' משה שאול שטיינברג, בית שמש**

מחברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

שילוח הקן בספירת העומר

העניינים אין מתאים לקיימה בימי הספירה, יקיימנה בשאר כל ימות השנה. עוד יתבאר כי דברי הרש"ש בהגה כפי שהם לפנינו אינם כפי שיצאו מתחת ידו, שבתחילה כתב ההמיר טובא שהעושה שילוח הקן בימים אלו גם נענש על כך, אך שוב כתב ששכר מצוה בידו אך לא קיים התיקון הראוי בקיום המצוה. והכרעת ומנהג גדולי ישראל הוא שלא לרדוף אחרי קיום מצות שילוח הקן בימים אלו, אך מי שנקרא לפניו קן ציפור בימים אלו יקיים את המצוה.

האיסור והמצוה בשילוח האם:

כתוב בתורה (דברים כב וז) "כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ, אפרוחים או ביצים, והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים, לא תקח האם על הבנים. שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, למען ייטב לך והארכת ימים". בפסוקים אלו מבוארת מצוות 'לא תעשה' שלא לקחת את האם על הבנים (ספר המצוות שו, סמ"ג לאוין קן), ומצווה 'עשה' לשלח את האם (ספר מצוות קמה, סמ"ג עשין סה).

מועד קיום מצות שילוח הקן

ואיתא בגמ' (קידושין לד.) ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא, מזוהה מעקה אבידה ושילוח הקן. ומובא כן בספר החינוך (מצוה תקמה) שמצווה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן ובזכרים ונקבות.

גדרי האיסור והמצווה בשילוח האם

בראשונים נשנו כמה מחלוקות יסודיות בעיקר מהות האיסור והמצוה שבשילוח הקן:

א. יש מן הראשונים שסברו שהאיסור הוא ליטול את האם והבנים יחד, ומשמע שאם נוטל רק אחד מהם לעולם אינו עובר באיסור, ולפי זה המשמעות של הנאמר 'האם על הבנים' היינו יחד עם הבנים, וכעין הנאמר 'האנשים על הנשים' או 'מצות על מרורים', וכן פירשו רבי סעדיה גאון והחזקוני (דברים סה). וכן עולה לכאורה דעת הרמב"ם (ספר המשך בעמ"ב

בעמוד חשמל ברחוב על יד ביתי קיננו יונים קן בו כבר הטילו כמה ביצים ואני רוצה לקיים את מצוות 'שילוח הקן', האם אפשר לקיים את מצות 'שילוח הקן' בימי ספירת העומר?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מקור השאלה האם אפשר לקיים את מצוות שילוח הקן בימי הספירה נעוץ בדברי הרש"ש בהגהותיו, ויש לברר במקור הדברים כיצד הם מתיישבים עם ההלכה שמצוה זו היא מצוה עשה שאין הזמן גרמא וחייבים לקיימה בכל עת וזמן, וכיצד יש לנהוג למעשה כאשר מזדמן קן ציפור בימים אלו.

האר"י בעץ חיים (שער טו פרק א) מבאר כי מצוות שילוח הקן היא לעורר את העתים ולהגביהם למעלה יותר עליונה, וכתב הרש"ש (שם בהגה) שלכן יש להיזהר שלא לעשות שילוח הקן בעתים הגבוהים בלאו הכי, כגון כל יום בזמן התפילה, או כל היום כולו בספירת העומר, ומראש השנה ועד שמיני העצרת, שבהם אין ירידה גם שלא בזמני התפילה. ובוזה נתקשו מאוד המפרשים והפוסקים, כיצד ניתן לבטל מצוות עשה מהתורה לשלח את האם, שלא נכתב עליה בשום מקום אחר וזלת הגהה זו של הרש"ש שזמנה אינו בכל שעה.

ועיקר השאלה לפי דעת הסוברים שאם נקרא לפני האדם קן ציפור, יש 'מצווה חיובית' לשלח את האם אפילו שאין לו שום צורך בביצים או באפרוחים, ולדברי הרש"ש כאשר רואה קן ציפור בימי הספירה או מראש השנה ועד העצרת יש לו להתעלם ולא לקיים המצווה, וזה דבר קשה כיצד אפשר לבטל את המצוה לשלח את האם. אולם כפי שיתבאר דעת רוב הראשונים והפוסקים שכאשר אינו רוצה בביצים או באפרוחים אין כל מצווה לשלח את האם, ואם כן אין זו 'מצווה חיובית' לשלח כל אם הרובצת על הבנים אלא 'מצוה קיומית' שכאשר הפך בביצים אינו יכול ליטלם אלא אם כן ישלח את האם מקודם, ואם בימי הספירה לא יקח את הביצים או האפרוחים אינו מבטל מצוה שנתחייב בה, רק שאינו זוכה לקיים מצוה חשובה זו, אך מאחר ולפי עומק

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

עקירת שן בשבת

בשבת בבוקר התנדדה לילד שן חלבית שכבר כמעט עמדה ליפול, בעקבות כך הילד התקשה לאכול ואביו שואל האם מותר לעקור את השן בשבת כדי שהילד יוכל לאכול:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

עקירת שן אסורה בשבת¹. באופן שהשן כבר נעקרה ועומדת ליפול הדבר מותר, אך רק בתנאי שאין חשש שירד דם².

נכרית שהזיזה בקבוקי יין

עוזרת בית נכרית שהזיזה והגביהה קרטון עם בקבוקי יין שאינו מבוסל סגורים, מה הדין של היין? תשובת מורינו הרב שליט"א:

יין סגור עם שתי חותמות מותר בתתייה³.

דיסקים שיש בהם דברי תורה

יש ברשותי כמות גדולה של דיסקים עם דברי תורה שאיני צריך אותם, האם מותר לזרוק אותם לפח או שצריך להניחם בגניזה:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

דיסקים שיש בהם שיעורים ודברי תורה, מותר להשליכם לפח ואין צריך לגנום. כיון שהוא מכיל אותות אלקטרוניים (שמתורגם ע"ג המסך לאותיות) ואין זה באמת דברי קודש.

להשכיר מכונת גילוח למי שאינו שומר תורה ומצוות

אני משכיר מכונות גילוח, והגיע אלי יהודי שאינו שומר תורה ומצוות, האם מותר להשכיר לו מכונת גילוח שאולי יעבור עם המכונה על איסור אם יגלח שלא כדין? תשובת מורינו הרב שליט"א:

אם אינו ידוע שיעשה בזה איסור מותר, ואם ידוע יש להחמיר.⁴

לותה נר אקמול מקולקל ורוצה להחזיר נר טוב

לוותה משכנתה נר אקמול עבור תינוקה שלא חש בטוב, וכשבאה לפתוח את הנר ראתה שהוא נמס ומפורר ואינו ראוי לשימוש, אולם מחמת אי נעימות רוצה להחזיר נר אקמול במצב טוב, האם יש בכך חשש איסור ריבית:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הדבר מותר ואין בכך איסור ריבית.⁵

תשלום תיווך כשהעיסקה נתבטלה ונמחקה ברשויות המס

ראובן ושמעון חתמו ביניהם הסכם לקניית דירה, ולבסוף ראובן התחרט והסכימו ביניהם שלא להשלים את העיסקה וגם רשויות המס הכירו בביטול העיסקה למפרע, האם חייבים לשלם תיווך? תשובת מורינו הרב שליט"א:

אם על פי ההלכה נגמר המקח, חייבים לשלם שכר תיווך.⁶

שפיר דמי, שהרי גם איסורים דרבנן משמ מקילים כשעושה לצורכו, כמו כן לאכול כדרכו כהרגלו מותר אף שהשן עלולה להיחלש ולפיול, שזהו שינוי ואינו מתכוון (ראה פסקי תשובות סי' שחכ"ה ע"ה).
3 כ"כ הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פרק יב הלכה ד): כלי סתם מותר לטלטלו העכו"ם ממקום למקום ואף על פי שהיין מתנדנד שאין זה דרך הניסוך, העביר נור של יין ממקום למקום והוא אוזוז פי הנוד בידו, בין שהיה הנוד מלא או חסר מותר, ואף על פי שהיין מתנדנד. וכן פסק בשו"ע י"ד סימן קכה סעיף ט. ולכן סוגרים בחותם בתוך חותם.
4 ראה בהרחבה בגליון מכתלי בית ההוראה ט, לבני להשכיר את רכבו לחמלל שבת שאם יודע בוודאות שייסע ברכב בשבת יש להחמיר כשיטת רוב הפוסקים שהוא נחשב

ואין איסורו אלא מדרבנן שהוצאת הדם ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכן נוטה הביאור הלכה (רה ומצטער), וראה מש"כ בספר אמרי בינה (י"ד שבת סי' ל"ב ר"ה דע).
2 כן כתב הגר"ש וואזנר (שו"ת שבט ה"ה סי' ט), שאין כאן פסיק רישא שיצא דם, ומה שהשן מחוברת קצת לא גרע מצדקן שפירשה רובא שומת' לתולשה, ע"ש. אמנם צריך שיהיה באופן שאכן אין חשש שייצא דם ורוב השן כבר עקורה, וראה בשו"ת שבט הקהתי (י"ד סי' קטז) שמפסקק על דברי השבט הלוי ע"פ מה שכתב בשו"ת דובב משרים (ה"א סי' פז) שהשן יונקת מהגוף ואם כן אין לדמות לדין ציפור ששם כתב הפמ"ג שיהיה הוא שמים שציפור אין לו ניקה מהגוף ויתכן ששן אפילו אם מחוברת מעט יונקת מהגוף. ועל ידי שינוי ניתן להקל יותר, וכן שהילד יוציאה בעצמו ודאי

1 נחלקו הפוסקים מה שורש האיסור בעקירת שן שכתב הרמב"א (סי' שחכ"ה ו' ומקורו בארוחת חיים הלכות שבת סימן שלז) שמתור: רק על ידי אינו יהודי במצטער, והואם הדבר אסור מן התורה: המגן אברהם (שם סי' ק"ג וראה פמ"ג א"א סי' ק"ג) כתב שהוא אסור מן התורה משום 'חובל לרפואה', המהריק"ש (נש"ת אה"ל י"קב סימן ס"א) כתב שאסור משום קוצר 'שהוא עוקר דבר מגידולי' ו"כ בערוך השולחן (שם סי' כ"ג). בשו"ת אבני נזר (סי' קלא אות ה) כתב שהאיסור משום 'נזול', (וראה מנחת חינוך - נוסף השבת מלאכת קוצר ונזול, הנהייה לזר בסוף, קצת השולחן סי' קלה הערה י, שהאריכר בבמה עניינים שאין עוקר דבר מגידולי רק ביבולי קרקע ונזול רק בדבר שדרכו לקוצר). בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קנה ר"ה ו'קכ) כתב משום 'נטילת נשמה', שהשן מחוברת בגידין ועצבים ושורשים לגוף, והרי זה חותול' אבר. אבל בשו"ע הרב (שם סי') כתב שאין בזה איסור תורה

המצוות מצוה שו), החינוך (עשה תקמד), רש"י, ר"ן ונמוק"י (חולין עח): ועוד. וכן נראה מהטעם שנתנו האבן עזרא, הרשב"ם והחוקוני (דברים כב ט) לאיסור שהוא משום מידת אכזריות להכחיד אם ובניה בעת אחת, וכעין מה שאין לשחוט את האם ובנה ביום אחד, או כעין מה שאין לבשל גדי בחלב אימו.

אולם ראשונים אחרים סברו שגם נטילת האם לבדה מעל בניה הוא איסור גמור, ולפי זה הביאור 'האם על הבנים' היינו מעל גבי הבנים, וכן דייק לבאר רש"י (דברים ט). וכן הוא לשון התוספתא בכל מקום 'האם מעל הבנים', וכן תירגם רבינו יהונתן (דברים ט). ולכאורה מפורש כן במשנה (חולין קמא). 'אמר הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים חייב', וכן פסקו הרמב"ם (שחיטה פרק יג הלכה ו) ובשו"ע (יורה דעה סימן רצב סעיף ה). ובטעם האיסור לקחת את האם מעל הבנים אף שאינו לוקח את הבנים, כתב הרמב"ם (שם הלכה ז; סמ"ג עשין סה) שמאחר והציפור עושה רצון קונה להעמיד וולדות והרגש הרחמים פועל בה להציל ועל כן אינה עוזבת את הולדות שלה וניתן לתפוס אותה בקל, מידת אכזריות לנצל את רחמי האם כדי לצוד אותה, אלא יש לשלח את האם ורק אחר כך אם ירצה יחזור לתפסה. [ובנידון זה מצאנו סתירות בדעת ראשונים רבים מסוגיא לסוגיא, ואין כאן המקום ליישב הדבר].

ב. עוד נחלקו הראשונים האם בכלל יש מצות 'עשה' לשלח את האם היושבת על הבנים, או שיש רק איסור שלא תיקח האם על הבנים, והעשה לשלח את האם היינו שאם לקחת את האם באיסור תחזור לשלחה, והעשה בא לתקן את הלאו וכעין מצווה השבת הגזילה. וכן משמע מדברי הרמב"ם בהקדמת המצוות של הלכות שחיטה, וכן כתב בכסף משנה (שחיטה פרק יג הלכה ט). וכן היא דעת רב נטרונאי גאון (שו"ת סימן תקלג). וכן יש לבאר לכאורה דעת רבי סעדיה גאון שלא הביא כלל למצוות שילוח כיון שהיא רק תיקון ללאו שלא לקחת (הגר"י פערלא לאוין קלו).

וכן דעת רבי יוסף בן פלט (רבו של הראב"ד, הוד"ב שו"ת הרשב"א ח"א סימן יח: המיוחסות סימן קפט) שביאר בזה מה שאין מברכים על מצוה זו, לפי שהיא תמיד באה בעבירה שלקח תחילה את האם מעל הבנים, וכן כתבו ספר האורות (ברכות סא), המאירי (קידושין מא), רבינו מנוח (ברכות פרק יא הלכה ב) וכן באהל מועד (שער הברכות דרך א נתיב ב).

אמנם פשוט דברי הרבה פוסקים שיש מצוות עשה בפני עצמה לשלח את האם היושבת על הבנים או על האפרוחים, אלא שיש לבאר האם המצוה לשלח את האם, היינו כדי למנוע ממנה צער בלקיחת בניה בעודה עליהם, וכמו שכתב הרמב"ם (מורה הנבוכים חלק ג פרק מוח) 'וכשישלה האם ותלך לה לא תצטער בראות לקיחת הבנים, ועל הרוב יהיה סבה להניח הכל, כי מה שהיה לוקח ברוב הפעמים אינו ראוי לאכילה, ואם אלו הצערים הנפשיים חסה תורה עליהם בבהמות ובעופות'. או שיש גזירת הכתוב לשלחה אפילו שאינו רוצה בבנים או באפרוחים כלל, ובדבר זה נחלקו האחרונים וכפי שיתבאר לקמן.

ג. עוד נחלקו הראשונים האם יש איסור לקחת את הביצים או האפרוחים מתחת האם, כי מצאנו איסור לצוד את האם ומצווה לשלח את האם, אך לא נאמר בתורה איסור מפורש ביחס לביצים או האפרוחים, אך בראשונים (רמב"ן רשב"א ריטב"א ר"ל חולין קלח): מוכח שיש איסור דאורייתא בדבר, ובמנחת חינוך (מצוה תקמה) פירש שהוא לאו הבא מכלל עשה של שילוח האם קודם לקיחת הבנים, אבל בריטב"א (שם) כתב שהוא נלמד ממשמעות הפסוק: 'שלח תשלח את האם ואת הבנים תיקח לך', שאין לקחת את הבנים כל זמן שלא שילח את האם. ולהראב"ד המובא לקמן בסמוך יש בזה איסור דאורייתא. אולם בכסף משנה (מכירה פרק כג הלכה ז) ובבית יוסף (חושן משפט סימן ריג סעיף ב"ה והביצים והאפרוחים) כתב בדעת הרמב"ם (שם) שלקיחת הבנים אסורה מדרבנן ואינה דאורייתא רק כחלק מהאיסור שלא לזכות באפרוחים כדלקמן, וכן משמע דעת התוספות (חולין קמז: ד"ה שני).

ד. האיסור והמצווה של שילוח האם נאמר רק בקן ציפור של הפקר הנקרא לאדם בדרכו ולא בקן המזומנת לאדם, ואינא במסכת חולין (קמא): דעת רב יהודה בשם רב שאסור לאדם לזכות בביצים או באפרוחים כדי לעשות את הקן למזומן לאדם ולבטל בזה את המצווה, ולמד זאת בלשון הפסוק: 'שלח תשלח את האם ואת הבנים תיקח לך', שאין היתר לזכות בבנים קודם שילוח האם, להראב"ד (ש"טמ"ק ב"מ קב). הוא איסור דאורייתא, אבל ברמב"ם (מכירה ט) מפורש שהוא דין דרבנן שאין זכיה בבנים, וקרא אסמכתא בעלמא.

ה. נחלקו האחרונים האם יש מצווה לשלח את האם כאשר אין לאדם שום צורך בביצים או באפרוחים, ולכאורה לפי טעמי המצווה שלא לצוד את האם תוך ניצול רחמיה, או שלא לגרום צער לאם בלקיחת בניה מתחתיה בעודה יושבת עליהם, אין כל מקום להעלות צד מצווה לשלח כאשר אין לאדם כל צורך באפרוחים או בביצים, שהרי הוא מצער את הציפור בלא תועלת. אמנם בקבלה (תיקוני זהר השישי עמוד כג). מצאנו שיש תועלת גדולה במה שמצערים את האם, כי אז המלאך הממונה על העופות מעורר רחמים ועל הציפור שצריכה לעזוב את קינה, וקודשה בריך הוא מעורר רחמים על בני ישראל.

דעת הסוברים שיש מצווה לשלח אפילו אינו רוצה בבנים

בשו"ת חכם צבי (סימן פג) נשאל על ידי חכמי לובלין, האם מצוות שילוח הקן היא דווקא כאשר לוקח אחר כך את הביצים או האפרוחים, אבל אינו לוקחם אינו מקיים מצווה בשילוח האם, וכתב להוכיח שמקיים את המצווה גם אם משלח את שניהם האם והבנים. וכתב שלפי זה מה שנאמר 'ואת הבנים תקח לך' אינו חלק מהמצווה אלא רשות וכמו 'ששת ימים תעבוד' שאינו מצווה רק רשות.

אך בשו"ת חות יאיר (סימן טז) כתב מתחילה להוכיח מהתוספות (חולין קמז: ד"ה שני) שאין מצווה אם אינו רוצה בביצים או באפרוחים. אמנם כתב שהעיקר שיש חיוב אפילו אינו חפץ בביצים או באפרוחים כלל, וכדמוכח בגמרא (שם קלט): שדייקה ממה שנאמר 'כי יקרא' שאדם אינו חייב לרדוף אחרי קן ציפור בהרים ובגבעות כדי לקיים את המצווה, ומשמע שאם עכ"פ נקרא לו קן ציפור בדרכו חייב לשלח ואפילו אין לו שום רצון וצורך קן בביצים ולא באפרוחים. וכתב שזה נראה דיוק נכון, ושכן עולה לפי מה שכתב הזהר (תיקוני זהר השישי עמוד כג). שיש תועלת גדולה במה שמצערים את האם, כי אז המלאך הממונה על העופות מעורר רחמים על הציפור שצריכה לעזוב את קינה, ואז קודשה בריך הוא מעורר רחמים על בני ישראל. וכתב כי הגם שמהתוספות מוכח דלא כן, הרי ראשונים אחרים לא ביארו כדבריהם וכן נראה עיקר, וכתב שלו יהי שזה רק ספק, הרי ראוי להחמיר במצווה דאורייתא. והובאו דברי החכם צבי והחות יאיר בגליון רעק"א ובפתחי תשובה (יורה דעה סימן רצב) ובאחרונים רבים, וכן תפס ליעקב בערוך השלחן (שם).

דעת הסוברים שהמצווה דווקא ברוצה בבנים

אולם החתם סופר (שו"ת אורח חיים סימן ק) כתב תלולת הנידון במחלוקת רבי יהודה ורבנן, כי לדעת רבי יהודה שיש מצווה בשילוח, המצווה היא אפילו אינו רוצה בביצים או באפרוחים, אבל לרבנן שהעיקר להלכה כדבריהם המצווה היא שאם צד את האם באיסור מעל גבי הביצים או האפרוחים יחזור לשלחה, אין כל מצווה בעצם השילוח אם אינו רוצה בביצים או באפרוחים. וכתב שכן עולה גם מהטעם שכתבו במורה הנבוכים (שם) וברמב"ן (דברים ט) שהמצווה ניתנה לצרף את ישראל להרגלים במידת הרחמים, ובוודאי אין זה רחמים לשלח את האם כאשר אין כל תועלת לא בביצים ולא באפרוחים. ושוב הביא למה שכתב הזהר הקדוש שהביא החות יאיר שמצוות שילוח הקן הוא לעורר את האימא יעללה לבכיה על גלות השכינה וישראל, וכתב שיש תועלת לעורר רחמים שמים, בוודאי שאין כאן איסור צער בעלי חיים, אך כתב שאין נראה כן דעת הנגלה, שהרי לפי הזהר בוודאי יש חידוש גדול בזה, שהרי מצוות שילוח הקן שייכת גם בזמן הבית שהכל עומד על מכונו ותיקונו ואין צריכים לכאורה לעורר רחמי שמים, ואילו הגמרא (חולין קלח): תהתה מה החידוש ששילוח הקן נוהג גם בפני הבית. ועוד כתב שלפי טעם הזהר הרי אין מקום לעורר יללה בשבת קודש, ולא נמצא בשום אחד מהפוסקים שיכתוב שאין לקיים מצוות שילוח הקן בשבת. וסו"ת 'אלא שאין איתנו יודע עד מה, ובמופלא ממני לא אדרוש'.

וכן פסק החזון איש (יורה דעה סימן קעה אות ב ד"ה ומכאן) והוכיח דינו מהסוגיא (חולין קמא): וכתב לדחות הראיה שהביאו החות יאיר ממה שנתבאר הגמרא (חולין קלט): שאינו חייב לחזור אחר קן ציפור בהרים ובגבעות לומר שאם מצא במקומו חייב אפילו אין לו חפץ בביצים או באפרוחים, כי יש לבאר זאת שהיה צד שמוטל על האדם לקיים מצווה זו פעם אחת בחייו, ולצורך כך גם לרדוף בהרים ובגבעות, ועל זה אמרו בגמרא שאינו צריך רק אם יקרא לפניו יעשה שילוח הקן, אבל לא יקרא שנקרא לפניו רק אם ירצה בביצים או באפרוחים.

ורבי חיים קניבסקי בספרו שיח השדה (ליקוטים סימן ט) הביא שכהכרעת החזון איש כן מפורש בחידושי הר"ן (חולין קלט). ובמאירי (שם קלט): וכן הוכיח מדברי הרמב"ן הרשב"א הריטב"א והר"ן (שם קלח): ובספר שלח תשלח (עמוד מא) הביא כי מפורש כתבו כן הרוקח (דברים סוף פרשת כי תצא) בשם רבי שמואל החסיד 'שמצוות שילוח כשלוקח הבנים, אבל אם רוצה להניח הבנים אז אינו חייב לשלח', וכן כתב רבינו בחיי (דברים כב פסוק ז) 'שאינו חייב בשילוח אלא כשהוא רוצה ליקח הבנים. וכן מוכח ברבינו יונה (שם) שכתב שמצוות שילוח הקן אינה חיוב על האדם אלא רשות, והיינו שרשאי שלא לקח את הביצים ולא להתחייב.

ועוד הביא שכן היא הכרעת הפוסקים: המקנה (קידושין מא. ד"ה מצוה). הברוך טעם (דין ד פ"א) והמנחת חינוך (מצוה תקמד) שחייב רק אם 'רוצה ליקח', וכן במורומי שדה (חולין קלט): 'מורה"ם שיק (בחיבורו על המצוות מצוה תקמה) ובעיקרי דינים (סימן לב ס"ק טז). וכן כתב החפץ חיים בספרו המצוות הקצר (עשין סימן עד). וכן היא הכרעת המנחת שלמה (תינאי סימן ה ס"ק ד) וכתב בספר שלח תשלח (שם) שכן הורה לו הגרי"ש אלישיב שאמנם מרוב הפוסקים מוכח דלא כהחות יאיר והחכם צבי, אך בוודאי ענין גדול לקיים מצווה זו.

ומעתה הרי כל השאלה על דברי הרש"ש כיצד הורה לבטל את מצווה, קשה רק לפי החכם צבי והחות יאיר שיש מצווה לשלח בכל אופן גם כשאנו רוצה כלל בביצים או באפרוחים, אבל לדעת הראשונים ורוב הפוסקים שרק כאשר צריך את האפרוחים או הביצים יש להקדים לשלח את האם, הרי רשאי האדם שלא לקחת את הביצים ושלא לשלח את האם, ואין כל ביטול מצווה בדבר. ואף כי וודאי מעלה גדולה להכניס עצמו בחיוב קיום המצוות, מכל מקום יש לומר שניתנת להידחות עד אחר ימי הספירה או שיליים נפשו בקיום כל המצוות.

דעת הרש"ש

רבי שלום שרעבי זצ"ל (בגהות השמש"ע על ספר עץ חיים לרבי חיים ויטאל שער ט"ו פ"ג, ולהרחבה בביאור ההגה ראו בקונטרס קן ציפור) גופא שינה דעתו בנידון דידן, כי בתחילה כתב: "ולכן צריך להזהר שלא לעשות מצווה זו בעת שיש לזו"נ מוחין גדולות כגון בעתות התפלה וכיוצא ולא במ"ט ימי העומר ולא מראש השנה עד שמיני עצרת וכו', כי בכל העתים האלו יש מוחין גדולות לזו"נ תמידיים ואינם מסתלקים עד עבור העת ההוא, והעושה מצווה בימים ההם לא מבעי שאינו מקבל שכר, אלא שמקבל עונש ח"ו כי מגרעות נתן בחשבו שהאם רובצת על האפרוחים להניק אותם.

זמן ונוסח הברכה

א. מברכים על הנר במוצאי שבת משום דתחילת בריאת האש היתה במוצ"ש, אך אין צריך לחזור אחרי האש כיון שאין מברכים אלא לזכר בעלמא (שו"ע סי' רחצ), והברכה ברכת מאורי האש מברכים אלא במוצאי שבת בלבד, מפני שאז הוא זמן בריאתו, ולכן מי ששכח ולא בירך או שלא היה לו אש במוצ"ש אינו יכול להשלימו אחר כך (שו"ע סי' רצט ס"ו).

ב. חז"ל תיקנו לברך על האש בשעת שמבדילים על הכוס, אולם ברכת האש אין מעכב הבדלה, ולכן אם אין לו אש או שנמצא רחוק מן האש בשעת הבדלה ולא יכול להנות ולהשתמש לאורה, יכולים להבדיל אפילו בלא ברכת האש, אלא אח"כ כשיזדמן לו אש ויהנה מאורו יברך עליו (מ"ב סק"ג, ומ"ב סי' רצז סק"ג).

ג. וכן מי שאינו מבדיל על הכוס במוצ"ש, כגון שחל תשעה באב במוצ"ש או שאין לו כוס להבדיל, מברך על האש אפילו שלא בשעת הבדלה, מפני שברכת האש אין לו שייכות למצות הבדלה (רמ"א סי' ס"א), אך אם משער שבמשך הלילה יהא לו כוס להבדיל, טוב שיברך ברכת האש יותר מאוחר על סדר הבדלה כמו שתיקנו חז"ל (מ"ב סק"ג).

ד. נוסח הברכה הוא 'בורא מאורי האש', 'בורא' בלשון עתיד ובדיעבד אם בירך 'ברא' בלשון עבר יצא, 'מאורי' בלשון רבים שהרבה גוונים יש באור השלהבת, ובדיעבד אם בירך 'מאור' בלשון יחיד י"א שלא יצא (מ"ב סי' רחצ סק"ב).

על איזה נר מברכים

ה. מובא בגמרא (פסחים) מצוה מן המובחר לברך על אבוקה שאורה רב, שכן לשון הברכה 'מאורי' בלשון רבים (שועה"ר ס"ד), ואם יש לו שתי נרות ומקרבן זה לזה דינם כאבוקה, אלא שיראה שגייעו המאורות להדלי 'מ"ב סק"ח), והכי נמי אם יש לו רק נר אחד גם מברך בורא מאורי האש בלשון רבים שבכל אש יש כמה גוונים (שועה"ר ס"ט), וע"פ כוונת האריז"ל טוב להדר לברך על נר אבוקה של שעוה (מ"ב סק"ה).

סוגי נרות שלא מברכים עליהם

ו. נר שהודלק בעבירה, כגון שהודלק בשבת ואפילו בבין השמשות (מ"ב סק"טו), ואפילו אם גוי הדליקו לצורך עצמו, ואפילו שיש לנו ספק אם הגוי הדליקו בשבת או לאו, מפני שתלינן שמסתמא הדליקו בשבת (מ"ב סק"ה), ואם הדליקו בשבת ע"י גוי בהיתר כגון לצורך חולה שאין בהם סכנה, או אפילו שהדליקו ע"י ישראל לחולה או יולדת שיש בהם סכנה מותר לברך עליו (שו"ע סי' רחצ ס"ה).

ז. וכשהודלק בעבירה אף בדיעבד אם בירך עליו לא יצא (מ"ב סק"ד), ודוקא שבירך עליו תיכף מיד במוצ"ש, אבל אם בירך עליו כשניתוסף לאש אז אור של היתר שטבע האש להיות ניתוסף עליו תמיד אור חדש, שאז אינו אסורה אלא משום גזירה, מחלוקת האחרונים אם יצא בדיעבד להשוע"ר (סי"א) יצא, ולמ"ב בשעה"צ (סק"ב) לא יצא.

ח. נר של עבודה זרה, וה"ה נר ממסיבת של עכו"ם שסתם מסיבת עכו"ם היא לעבודה זרה, אפילו שהודלק במוצאי שבת, כיון שהודלק לשם ע"ז אסור להנות ממנו, אך אם הדליק נר אחר מזה ומותר לברך עליו, מפני שהשלהבת אין בו ממש, אך לכתחילה אין להדליק על מנר כזה כדי לברך עליו (מ"ב סק"ט).

ט. נר של גוי שהדליק במוצאי שבת מאש של גוי אחר, אין מברכים עליו לכתחילה, והטעם כדי שלא יבוא לברך על נר של גוי שלא הודלק במוצ"ש שמסתמא אמרינן שהודלק בעבירה בשבת, אבל בדיעבד אם בירך יצא, משום שאיסורים אלו אינו אלא גזירה (מ"ב סק"ב), וי"א שלעולם לא מברכים על נר של גוי אפילו שהודלק במוצ"ש מעצים ואבנים, או בשבת בהיתר (שועה"ר ס"ו).

י. אור שאינו עשוי להאיר, כגון אור של כבשן בתחילת שריפת הלבנים (שו"ע ס"ו), אור של בית הכנסת שמדלקים לפני עמוד הש"ץ שהוא רק לכבוד (מ"ב סק"ל), נר שנמה של יארציט שהדליקו לכבוד המת (ס"ט), אור שעשוי כדי להתחמם בו (מ"ב סק"ז), נר של מתים כמוצאיאם אותם לקבורה (שו"ע סי"ב), אור שמבשלים בו (קצוה"ש), נר שמדלקים לכבוד החתן (מ"ב סק"ג), ואם לכתחילה עשוי שלא להאיר, ולבסוף נמלך להשתמש בו כדי להאיר בלבד, מסתפק בזה הביה"ל (ד"ה נר) למעשה, וטוב שיכבנה גיחור וידלקנה לפני שמברך עליו.

יא. אין מברכים על הנר אלא אם יוכל להנות ולהשתמש מהאור, ולכן כשיש הרבה אנשים ששומעים הבדלה, נמצא

שלא כולם עומדים קרוב להאש, ולכן טוב ונכון לכבות את החשמל שאז מאיר האש יותר רחוק, או שיראה להביא האש עצמו יותר קרוב להשמוע.

יב. בדיעבד אם לא נהנה מהאש אלא שעמד סמוך לו באופן שיכול להנות ממנו יצא, כיון שכך מדיוק מלשון השו"ע (סי"ה) שכתב שיהיה סמוך לו 'בכדי שיכול להכיר' וכו' (תהילה לדוד), והא דכתב בשו"ע (פס"ו) שצריך שיהא רואה את השלהבת ומשתמש לאורה היינו שיהא ראוי ואפשרי להשתמש לאורה, ובדיעבד אפילו שעמד רחוק משיעור זה ובירך אינו חוזר ומברך, כיון דברכה זו אינה משום הנאת האור אלא לזכר על אפמא שנברא האור במוצאי שבת, אולם באופן זה אם יש לו אפשרות לשמוע ברכה זו מאחרים ולצאת מהם (כה"ח סק"ב).

יג. יש עוד תנאי בברכה זו, שצריך לראות את השלהבת עצמו ושיהא האור מגולה, ורק אז נקרא ראייה ולא מהני במה שיכול להשתמש לאורו ולהכיר בין מטבע למטבע, אבל אם אינו רואה השלהבת כגון שעומד מן הצד (מ"ב סק"ט), או שהיא מכוסה בכסוי או טמונה בכלי אינו יכול לברך עליו, אך אם מכוסה בעליו, שקופה כמו בזכוכית כתב המג"א שאפשר לברך עליו, אבל המ"ב (סק"ז) כתב שלכתחילה אין כדי להקל בזה כיון שהשו"ע אינו מחלק בזה ואינו נקרא שהאור מגולה.

יד. הרואה שלהבת האור כשהולך עם משקפיים, מותר לברך ולא נקרא מכוסה, משום שהמשקפיים בטלים לגופו כיון שכך דרך ראייתו, ואדרבה הראיה שלו יותר טובה עם משקפיים משסתכל בלא משקפיים, אך אם לובש משקפיים צבעונים שמשנה מראה האור, נכון לפשטם קודם שמברך (קצוה"ש סי' צט סק"ו).

אופן הסתכלות על האש

א. כיון שאין מברכים על הנר אלא אם יוכל להנות ולהשתמש מהאור, והנאה מקרי שע"ה האור יכול להכיר בין סוגי מטבעות הדומים זה לזה (שו"ע סי"ד), לכן נוהגים שמסתכלים בשעת הברכה בכפות הידיים והציפורניים לראות אם יכול להנות מאורו להכיר בין מטבע למטבע כמו שמכיר בין ציפורן לבשר (מ"ב סק"ט).

ב. ויש עוד טעמים מפני מה מסתכלים על הציפורניים. א. משום שהציפורניים הוא סימן ברכה שהם פרות ורבות לעולם, והיא לסימן טוב בתחילת שבוע (מ"ב סק"ט), ב. משום שאדם הראשון קודם החטא היה לבוש כולו ציפורן וגופו היה מאיר כענני הכבוד, וכשחטא הבדיל עצמו מהאור ונשאר הציפורניים רק על הידיים והרגליים, לכן תיקנו להסתכל על הציפורניים בהבדלה (כה"ח סק"ה).

ג. ומה שמסתכלים בכפות הידיים הוא ג"כ משום סימן ברכה, שיש בשרטוטי היד סימן להתברך בו (מ"ב ס"ט), יש מי שאומר שאין הנשים נוהגים להסתכל בציפורניהם נגד הנר שהם גרמו לחטא (קצוה"ש), ולמעשה נוהגים שגם הנשים מסתכלים נגד הנר.

ד. מסתכלים על יד ימינו (רמ"א), והמנהג לכפוף האצבעות לתוך כף היד אצבע אגודל ישים מתחת לארבע האצבעות (מ"ב סק"י), ומסתכל על הציפורניים עם כף ידו בבת אחת (רמ"א), ואח"כ נוהגים לפשוט האצבעות ומסתכל על הציפורניים מאחוריהם (מ"ב סק"א).

ברכת מאורי האש לנשים

ה. הביה"ל מחדש (סי' רצז ד"ה לא) שאפילו למ"ד שנשים חייבות בהבדלה אינם חייבות בברכת מאורי האש, שברכת האש אינה שייכות להבדלה, וגם היא אינו נקראת ברכת הנהנין, ולכן הוא נחשב למצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, אולם גדולי האחרונים חלקו על המ"ב ופסקו שנשים יכולות לברך ברכת האש, ואפילו הסוברים שנשים לא יבדילו לעצמן בשום אופן סוברים שברכת האש הנשים מברכים (כה"ח סק"ה), שלא נחשב למצוה שהזמן גרמא אלא היא ברכה לזכר בעלמא.

ו. אך 'מהיות טוב' כשאפשר לקיים דברי הביה"ל שנשים לא יברכו נכון וטוב הוא, לכן כששומעים הנשים ברכת האש מהמבדיל אל יעשו הברכה לעצמן אלא יכוונו לצאת בברכתו של המבדיל, ומיתוסף כאן עוד כמה הידורים, א' מש"כ השו"ע (סי"ד) שברכת האש אחד מברך לכולם משום ברוב עם הדרת מלך, ועדי כדי כך חשוב ענין זה שאפילו שיגרמו ע"י ברכתו ביטול בית המדרש יברך אחד לכולם. ב. כדי שהמבדיל לא יגיע ליד טעות לענות אמן על ברכת הבירור, והיא הפסק בין ברכת הגפן לברכת הבדלה.

תפילת הדרך פעמיים ביום וההבדל שבין 'דרייבר' לאדם פרוטי

סיפר יהודי אמיד ואיש עסקים המתגורר בעיר בית שמש שבוקר אחד היה עליו לנסוע לתל אביב לצורך עסקיו, והזמין דרייבר מ'כשרע נסיעות'. בדרך בירך היהודי תפילת הדרך, וכמו כן בירך הנהג, כשהגיעו לתל אביב גמר את עסקיו ובתוך שעה חזר עם הנהג. בדרך חזר לבית שמש בראותו שמדובר בנהג ירא שמים ואציל מיוזב, שאל היהודי את הדרייבר אם רוצה לקחתו שוב בערב לחתונה המתקיימת מחוץ לעיר הלון חזור, והנהג הסכים.

כשהיהודי נכנס שוב לרכב ויצאו מן העיר הוציא כרטיס תפילת הדרך שהיה לו בכיסו כדי לברך, אך מיד עצר אותו הנהג ואמר לו ששאל רב אם באמצע היום מגיע הבייתה אם עליו לברך שוב תפילת הדרך ואמר אמר לו שפעם אחת ביום פוטרו את כל היום. היהודי האמיד שגם מצוי אצלו לנסוע כמה פעמים ביום, היה בהלם. גם אני שאלתי את אותו רב, אמר היהודי, והרב ענה לי שעליו לברך שוב תפילת הדרך, האם יש כאן איזשהו טעות, התפלוא שניהם. אולם לכשענין נראה שפסקו של הרב אמת לאמתו ודברי שניהם צדקי יחדיו:

תשובה: הנה הלכה פסוקה היא שהיוצא לדרך מברך בתחילת היום ופטור לברך בכל שאר היום אף אם הגיע לדרך באמצע היום ודעתו לאחר זמן מה להמשיך בדרכו, אינו חייב לברך שנית, וכמבואר בשו"ע או"ח (סימן ק) אין לומר אותה אלא פעם אחת ביום אפילו אם ינוח בעיר באמצע היום אבל אם דעתו ללון בעיר ואחר כך נמלך ויצא ממנה לעבור חוצה לה או לשוב לביתו צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת.

אך עדיין עלינו לדון ולומר שכל זה כשלא הגיע ליעדו הסופי, אך מי שיצא לדרך בשחרית וחזר לביתו בצהריים ולאחר הצהריים שב ויצא לדרך שמא בזה נאמר שחייב לברך שנית. ונבאר, דיש לומר שכל מה דלא יחייבוהו באותו יום לברך שנית היינו משום שכל עוד מחזיק בדרך אף שעצר לחניית ביניים אין זה מפקיעו ממחזיק בדרך ועדיין תפילת הדרך שברך בשחרית פוטרת, אבל בשב לביתו, אי אפשר להחזיקו כמחזיק בדרך שהרי שב לביתו, וכשיצא לדרך שנית מתחייב מחדש, או דמעיךר הדין אי אפשר לברך ביום אחד יותר מפעם אחת שתפילת הדרך של אותו יום פוטרת את כל הימצאותו בדרך כל היום.

בפוסקים לא דנו בשאלה זו, ואולי משום שבימים ההם שהדרכים היה קשים ומפרכים ולקח המון זמן עד שהסוס והעגלה הגיעו ממקום למקום לא קרה כאלו מקרים, אך בזמנינו מצוי מאד שיצא אדם מחוץ לעיר ברכבו וישוב בצהריים ושוב יצא מביתו לאחר הצהריים, ומפוסקי זמננו מצאתי בספר 'קריינא דאירגרא' (להגאון מסטיפלא צ"ל) שפוסק שבכה"ג חייב לברך שנית, ומה שמובא בשו"ע שמברכים רק פעם אחת ביום היינו שעשה עצירה באמצע נסיעתו ולא כשגמר נסיעה אחת והתחיל נסיעה אחרת.

ועדיין יש חלק בן יהודי שהולך לשני יעדים כשני פגישות שונות וכדו' לדרייבר בעצמו, מכיון שנהג אין לו יעד מסוים ונוסע כל היום כדי לפרנס את משפחתו, וזה שהגיע הבייתה באמצע אינו משום שגמר עבודתו להיות אלא בדיוק היה לו נסיעה לכוון בית שמש, והחליט במקום לקנות בתחנת הדלק משהוא לנשגש, יגיע הבייתה, יאכל קצת, יקבל ילדיו משהדר, וימשיך בדרכו, אבל הוא עדיין 'מחזיק בדרך' על אף שהגיע הבייתה.

העולה לדינא:

כשיש לאחד שני יעדים באותו יום ועוצר בביתו, עליו לברך שוב תפילת הדרך כשיצא לדרך פעם שנייה, אך מי שעובד כנהג אין עליו לברך אלא פעם אחת ביום ויצא ידי חובתו לכל היום.

בשר וחלב על שולחן אחד עם היכר באוכל יחיד

זובלון התיישב על השולחן כדי לסעוד לסעודת הערב לחם עם גבינה, והנה הוא מבחין בצלחות עם שירי בשר מארוחת הצהרים שנתרו עדיין על השולחן ונתעורר ספק בליבו, האם יועיל הנחת הכר בין פתו לצלחות אלו, או שמא מכיון שאוכל יחיד לא יועיל לו הכר:

תשובה: נקדים במקור האיסור המשנה בפרק כל הבשר (חולין קג:) כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים ותבנים ואסור להעלותו עם הגבינה על השולחן וכתב רש"י ואסור להעלותו "דילמא אתי למיכלנהו כי הדי דקא נגעיי ובלעי מהדדי". ובמשנה (שם ק) שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר זה גבינה ואין חוששין ובגמרא אר"ח בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין אבל מכירין זה את זה אסור, ובהמשך דברי הגמרא שלא אסרו אלא בתפיסה אחת וביאר רש"י לא אסרו להעלות בשר עם הגבינה על השולחן, ובגמרא הקשו תפיסה אחת ס"ד אלא כעין תפיסה אחת, ובתוד"ה כעין כתב ואם יש דבר מפסיק לא הוי כעין תפיסה אחת ולפיכך נוהגין עכשיו כשזה אוכל בשר זה אוכל גבינה מניחים לחם או קנקל להפסיק בינתיים או אוכל על מפה אחרת דהוה כעין ב' תפיסות עכ"ל. והנה בשו"ע יור"ד (ס' פח) העתיק דין זה בשני סעיפים בסעיף א' כתב אפילו בשר חיה ועוף אסור להעלותו על שלחן שאוכל עליו גבינה שלא יבא לאוכלן בבת אחת ובסעיף ב' כתב הא דאסור להעלותו על השולחן דוקא בב' בנ"א המכירים וכו' ואם עשו שום הכר וכו' מותר. מדברים אלו יש לדייק שאם אדם אחד אוכל חלב ומונה בשר על השולחן אין בכך איסור כלל, ואפילו ללא הכר מותר אך כבר כתבו האחרונים שאין זה ודאי אינו, והדיוק אינו נכון. וכ"כ בבאה"ט (ס"ק א') בשם ספר בית הלל שאפילו ביחיד אסור להניח על השולחן.

ועתה יש לנו לדון האם אף ביחיד יועיל הכר או שמא כל ההיתר של הכר לא הוזכר רק לגבי שנים האוכלים, שכל אחד מזכיר לחבירו ולאוכל יחיד אין כל היתר מלבד הסרת הבשר מן השולחן, ומצינו למחלוקת אחרונים בזה, בשפ"א (שבת יג. ד"ה התם דעית איכא) דייק מסוגיית הגמרא שם, שהכר מועיל רק כשיש ב' סועדים, ובאוכל יחיד לא יועיל [לכאורה לשיטתו, אף כששניים אוכלים יחד גבינה ויש בשר על השולחן לא יועיל הכר ע"ש בדבריו היטב, וצ"ע] וכ"כ בדרכ"ת (ס"ק יח) בשם כמה אחרונים, ומאידך מלשון החכמ"א (כללים, יא) משמע שפשוט לו שמועיל הכר אף ביחיד.

ונראה דיוק מדברי רש"י הנ"ל בדף ק"ז שאין חילוק בין ב' בנ"א לאחד, מכך שכתב לא אסרו להעלות בשר וגבינה על השולחן, ולא כתב ולא אסרו לב' בנ"א לאכול וכו' [ואף שעל פניו נראה דיוק מהגמרא שביחיד לא יועיל הכר שבמשנה הראשונה לא נכתב החר הכר ובמשנה של ב' בנ"א שם כתבה הגמ' ההתר של הכר הוא משום שבמשנה הראשונה החשש הוא שמא יגע הבשר בגבינה כדכתב רש"י (הובא לעיל)].

ויש לדון האם ההיתר שהובא בשו"ע "שכל אחד אוכל על מפה שלו" הוא מצד הכר או שמא ההיתר היא שנחשב כב' שולחנות ולפי"ז כשהיחיד יאכל את הגבינה על מפה נפרדת יהיה מותר, אך אחר העיון בדברי התוס' שהובאו לעיל נראה דחילוק המפה הוא רק משום הכר. ובב"ח בשם רש"ל הביא עוד היתר שכשישבוים רחוקים שאין יכול לפשוט ידו וליטול מאוכל חבירו, אין צורך להכר והביאו הפרמ"ג (בשפת"ד ג') ובבדה"ש מסתפק האם ההיתר של השולחן, הוא משום הכר (שיכר שהמאכל הרחוק שייך לאדם השני), או שמא ההיתר הוא, משום שלא נחשב כשולחן א' כיון שמונה בריחוק, ולפי"ז החר זה יועיל אף לאדם אחד, ובמגילת ספר כ' שלהרש"ל נחשב כאילו אינם בשולחן א' ויועיל אף לאדם א', ונראה להקל באופן זה כיון שלא הוכרע שלרש"ל ההיתר מצד הכר ובלא"ה דעת החכמ"א להקל וכן מדויק מדברי רש"י לעיל.

העולה לדינא:

באדם אחד אוכל גבינה ומונה על השולחן בשר דעת רוב הפוסקים שלא יועיל הכר, ועליו להסיר את הבשר מהשולחן, אך כשהבשר מונח בריחוק ממקומו באופן שלא שייך לפשוט את היד ולהגיע אליו, נראה להתיר. (אך כששני אנשים אוכלים יחד גבינה ומונה בשר על השולחן, לא ברור האם כאן יועיל הכר (לדעת האוסרים לעיל) וצ"ע כעת, ואולי בזכות העלאת הספק מע"ג במה נכתבה זו יתלבנו הדברים).

שוב הכניס לסוגרים לסיום הדברים שהעושה מצוה בימים ההם מקבל עונש [וכן נדפס לפנינו, רק שהשמיטו לגמרי הסיום שנכנס בסוגריים].

אחר כך כאשר חזר הרש"ש לערוך את ההגהות כדי לשולחם אל חכמי המערב, החליף את הנוסח: 'ולכן צריך להזהר', בלשון 'ולכן ראוי שלא לעשות', ואת הסיום על קבלת העונש שהכניס בסוגרים השמיט לגמרי, ואדרבה כתב במקום זה, 'ואע"פ שאין לך מצוה שאין לה מקום המשכיל על הדבר ימצא טוב טעם'. ונראה כוונתו שהגם שקיום מצוה המבוארת בהלכה יש כאן, הענין הפנימי של המצוה אינו מתקיים כאן [ואולי הוא גם מהפך הדברים]. וממה שהזהיר בתחילה שאם ישלח יענש, נראה פשוט שסבר שאין לעשות את המצוה כלל, ובהכרח שסבר שאין מצוה אם אינו חפץ בבנים וכדעת רוב הפוסקים, אך שוב חזר בו שאין אזהרה ועונש רק שאין ראוי לעשות כן. ובביאור פתוחי חותם לשולחן ערוך האר"י אבן שהם (יורה דעה סימן רצב עמוד רכ) כתב כי בספר סור מרע ועשה טוב למוהרצ"ה מוזיטשוב זי"ע בכתב יושר דברי אמת (לובלין עמוד לח: ובמהדורה החדשה עמוד קכה) משמע דס"ל שמצות שילוח הקן ראוי לעשות אפילו בזמן גדלות המוחין ושזה דלא כהרש"ש.

ובשו"ת אור לציון (תשובות ח"ג פרק יז הערה 1) הביא את דברי הרש"ש, והקשה שא"כ הרי זו מ"ע שהזמן גרמא, והרי בחינוך כתוב שמצוה זו נוהגת בכל זמן בזכרים ובנקבות. וכתב שאפשר שאף לפי הסוד אין זה אלא לאמר החורבן, אבל לפני כן נהג תמיד. ודבריו צריכים ביאור דהכי משום שלפי הקבלה אין לעשות משום הכי לא קיים מצווה דאורייתא, והרי בוודאי קיים את המצווה, רק שלא כיוון מעשיו על פי הקבלה, וכן תמה בילקוט יוסף (מהדורה חדשה ספירת העומר עמוד תפו סימן תצג ס"ק מז).

מצווה לרדוף אחריה

עוד ראיתי למי שכתב שאין ענין לרדוף אחר קיום מצוה זו, וכשם שאין רודפים אחרי מצוות שחיטה, אמנם לא כן דעת האר"י שבהדיא כתב (הקדמה לשער המצוות): ואפילו אותם שאינם חובה על האדם אלא בהזדמן, כגון מצות שילוח הקן שאינו מחויב לרדוף אחריה אלא כי יקרא קן צפור שהוא דרך מקרה וכיוצא בזה, על כל זה צריך האדם לחפש אחריהם ולעשותם כי כל זמן שלא השלים התרי"ג מצות שאמר כנגד רמ"ח איברים ושפ"ה גידי נשמתו, הנה נשמתו חסרה מן האיברים ונקרא בעל מום ועליו נחמה כל אשר בו מום לא יגש.

ובספר שמן ששון (עץ חיים שער טו סוף פרק א) כתב: ואל יאמר אדם דמקרא מלא הוא כי יקרא קן ציפור דרך מקרה ואין לי לרדוף אחריה, לזה כתב רבינו בהקדמת שער המצוות. וסיים: ואם במצוה כזאת זוכה לכמה טובות לאריכות ימים, ולבנים זכרים כמ"ש החינוך (מצווה תקמה), כל שכן שאר המצוות, ועי"ה היתה תפילתי לאל חיי, שיעזרני על דבר כבוד שמו כיר"א, ותתי לי דרדפתי אחר מצוה זו וקיימתי אותה ג' פעמים.

ואם כן גם לדעת האחרונים שאין מצוה אם אינו מבקש לעשות דבר בביצים או באפרוחים, יש מצוה להכניס בעצמו רצון לביצים או לאפרוחים כדי שיוכל לקיים מצוה חשובה זו של שילוח הקן. וממה שכתב האר"י"ל שיש לרדוף לקיים מצוות שילוח הקן, מבואר שתפס שהמצוות עשה אינה רק לתקן את הלאו וכעין מצוות השבת הגזילה, אלא מצווה גמורה לשלח את האם מעל גבי הביצים או האפרוחים כאשר רוצה לקחת אותם אחר שילוח האם, וכמו שנתבאר לעיל.

מנהג והכרעת גדולי ישראל

רבי משה הלברשטאם בספרו הליכות משה (שבת חלק א סימן כ) הביא לדברי הרש"ש, וכתב כי נראה שכל דבריו נאמרו רק באופן שאין חשש שלא יוכל אחר כך גם כן לעשות את המצווה, אבל באופן שהמצוה תבטל לגמרי מותר לעשותה. וכתב שהמנחת יצחק עשה אצלו בביתו מצוות שילוח הקן בימי העומר, והראה לו דברי הרש"ש, וגם המנחת יצחק צידד להקל באופן שיש חשש לביטול המצווה לגמרי, ועוד הוסיף לומר לו דכוונת הקבלה היא דבאלו הזמנים הנ"ל אין לחפש קן צפור, אבל אם מצא קן צפור מחויב לקיים מצוות שילוח הקן, כי אין הקבלה יכול לבטל מצוות עשה. וכעין זה כתב גם בביאור פתוחי חותם לשולחן ערוך האר"י אבן שהם (יורה דעה סימן רצב עמוד ריט) באופן השני בכוונת הרש"ש, ובאופן הראשון כתב שהרש"ש סבר כשיטות שאין מצווה בשילוח הקן רק כאשר צריך לאפרוחים או לביצים.

וכן בכתב שפר שלח תשלח בשם הגר"ש אלישיב (שם עמוד פט) הג"ר משה הלברשטאם והג"ר רבי יהודה ספירא, ורבי חיים קניבסקי (שם בתשובות מרבי חיים קניבסקי סימנים צו, קצ) שיש לקיים מצוות שילוח הקן גם בימי הספירה. גם בקובץ מבית לוי (פסקי חודש ניסן עמוד פט, י"ד שילוח הקן אות ה, עמוד שו) הביא בשם הגר"ש וואזנר דמי שנודמן לו לקיים מצוות שילוח הקן בימי הספירה מותר לקיים את המצווה. והוסיף שם (הערה 1) שאף שמוכח בשם הרש"ש שלא לעשות מצוה זו במ"ט ימי העומר, מ"מ כיון שמצוה זו אינה מזדמנת בכל עת אם נודמן לו מותר לקיימה. וכן מובא בשם הגר"ע יוסף (ספר רבנו עמוד שני"א) משום שמבואר בגמ' שאין זה מצוה שהזמן גרמא. וכן כתב בהרחבה הגר"י הלל (בקובץ מקבצילא קונטרס י) שכל דברי הרש"ש הם למבקש לקיים את המצווה בשורשיה ולעיונים, אבל בוודאי שקיום מצוה יש כאן בכל אופן.

ויש להוסיף כי את המצווה יש לקיים בלילה בעוד שהאם יושבת על הבנים, אבל ביום אצל עופות רבים נמצא האב ולא האם, ונפסק בשו"ע (סימן רצב ס"ז) שהמצווה נוהגת רק בנקבה טהורה הראויה לאכילה, שנאמר 'והאם רובצת על הבנים'. להלכה:

- א. נחלקו הפוסקים אם מצוות שילוח הקן היא מצווה חיובית, שכאשר מזדמן לפניו קן עם ביצים או אפרוחים הוא מצווה לשלח את האם מעל הבנים, ולפי דעות אלו אין לבטל את המצווה כאשר היא נקרתה לפניו, ויש פוסקים שאין המצווה אלא שכאשר הוא רוצה לקחת את הבנים עליו לשלח את האם מקודם מעל גבי האפרוחים, אך כאשר אינו רוצה את הבנים אינו חייב לשלח את האם.
- ב. הרש"ש כותב על פי קבלה שאין לעשות את מצוות שילוח הקן בימי הספירה. על כן לא יחפש לעשות מצוה זו בימים אלו, אבל אם הזדמן לו קן צפור מותר לקיימה אף בימים אלו, ולפי חלק מהפוסקים אף מחויב לקיימה.

